

Fredagen den 19 mars

Kl. 09.00

---

*Studiesociala
åtgärder*

Förhandlingarna leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollen för den 11 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1975/76:2253 till justitieutskottet

1975/76:2254 till konstitutionsutskottet

1975/76:2255 till skatteutskottet

1975/76:2256 till civilutskottet

1975/76:2257 till skatteutskottet

§ 3 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen 1975/76:154.

§ 4 Studiesociala åtgärder

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1975/76:23 med anledning av propositionen 1975/76:100 i vad avser anslag för budgetåret 1976/77 till studiesociala åtgärder jämte motioner.

Regeringen hade i propositionen 1975/76:100 bil. 10 (utbildningsdepartementet) under litt. H. Studiesociala åtgärder punkterna H 1–H 8 och IV. Statens utlåningsfonder punkten IV:5 föreslagit riksdagen att

(H 1) till Centrala studiestödsnämnden m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 22 531 000 kr.,

(H 2) anta inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349),

(H 2) godkänna att 151 400 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1976/77 tillfördes anslaget Studiebidrag m. m.,

(H 2) till Studiebidrag m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 625 000 000 kr.,

(H 3) till Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 200 000 kr.,

(H 4) godkänna att 1 500 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1976/77 tillfördes anslaget

Fredagen den
19 mars 1976

---

*Studiesociala
åtgärder*

Ersättning till postverket, riksbanken och riksförsäkringsverket för deras handläggning av studiesocialt stöd.

(H 4) till Ersättning till postverket, riksbanken och riksförsäkringsverket för deras handläggning av studiesocialt stöd för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 2 502 000 kr.,

(H 5) till Bidrag till avlönande av föreståndare vid elevhem vid gymnasieskolor m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 505 000 kr.,

(H 6) till Bidrag till hälso- och sjukvård för studerande för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 1 880 000 kr.,

(H 7) i avvaktan på särskild proposition i ämnet till Ersättning till vissa lärarkandidater för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 31 742 000 kr.,

(H 8) godkänna att 8 867 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1976/77 tillfördes anslaget Administration av och information om vuxenstudiestöd m. m.,

(H 8) till Administration av och information om vuxenstudiestöd m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett anslag av 1 000 kr.,

(IV: 5) godkänna att 25 000 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för 1976/77 tillfördes anslaget Studiemedelsfonden,

(IV) till Studiemedelsfonden för budgetåret 1976/77 anvisa ett investeringsanslag av 455 000 000 kr.

Socialförsäkringsutskottet hade vid sammanträde den 10 februari i år beslutat att överlämna propositionen, såvitt avsåg punkten H 7. Ersättning till vissa lärarkandidater, till utbildningsutskottet som behandlade den i samband med propositionen 1975/76:89.

I propositionen hade föreslagits förbättringar för elever som hade kostnader för resor och inackordering. Sålunda hade föreslagits att resetillägget höjdes från 85, 110, 145, 170 och 195 kr. i månaden till 95, 130, 175, 205 och 235 kr. i månaden för avstånd om resp. 6, 15, 25, 35 och 45 km. Inackorderingstillägget hade föreslagits bli höjt från 170 kr. till 190 kr. i månaden och den till inackorderingstillägget knutna rätten till fria hemresor skulle ändras så, att alla inackorderade elever som bodde på ett avstånd inom 25 mil från skolan fick rätt till en hemresa per vecka. De förslag till förbättringar i övrigt på studiehjälpens område som propositionen innehöll hänförde sig till det behovsprövade tillägget som höjdes från 110 kr. till 130 kr. per månad samtidigt med en uppräkningsgräns från 28 000 kr. till 31 000 kr. och till de återbetalningspliktiga studiemedlen, som maximerades till 4 200 kr. mot 4 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1975/76:403 av herr Börjesson i Falköping (c),

1975/76:742 av fru Sandéhn (s) och fru Ekholm-Frank (s), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde åtgärder för översyn av åldersgränser som tillämpades inom studiestödssystemet,

1975/76:744 av fru Ström m. fl. (s), vari hemställtts att riksdagen hos regeringen begärde att utredningen om det studiesociala stödet fick i uppdrag att skyndsamt lägga fram förslag om provisoriska förbättringar av studiestödet till ungdomar mellan 18 och 20 år på det gymnasiala stadiet,

1975/76:884 av herr Ahlmark m. fl. (fp), vari hemställtts att riksdagen beslutade

1. att antalet vuxenstudiebidrag skulle uppgå till 15 000 under budgetåret 1976/77, varav 1 500 skulle utgå till högskolestuderande,
2. att vuxenstudiestöden värdesäkrades,
3. att tim- och dagstudiestöd i sin helhet skulle kunna utgå också till hemmaarbetande samt till lantbrukare, fiskare och småföretagare,

1975/76:1176 av herr Andersson i Lycksele (s), vari hemställtts att riksdagen gav regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande bestämmelserna om inackorderade elevers hemreseersättning,

1975/76:1183 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställtts att riksdagen beslutade uttala sig för och hos regeringen begärde förslag om

1. införande av studielön till alla studerande över 16 år,
2. att höja studiemedlen till 160 % av gällande basbelopp,
3. att bidragsdelen av studiemedlen höjdes till 25 % av studiemedlen,
4. att bidragsdelen av studiemedlen skulle vara knuten till basbeloppet,
5. att en plan utarbetades för en ytterligare höjning av bidragsdelens andel av studiemedlen,
6. att barntillägget gjordes icke återbetalningspliktigt,
7. att äktamakeprövningen avskaffades såväl vid tilldelning som vid återbetalning av studiemedel,
8. att inackorderingstillägget utgick med 250 kr. per månad,
9. att det inkomstprövade tillägget utgick med maximalt 150 kr.,
10. att inkomstgränsen höjdes till 35 000 kr. för det inkomstprövade tillägget och 42 000 kr. för det behovsprövade tillägget,
11. att åldersgränsen för erhållande av inkomstprövat tillägg skulle vara 16 år,
12. att vuxenstudiestödet i sin helhet utgick som bidrag,
13. att åldersgränsen för erhållande av särskilt vuxenstudiestöd höjdes till 60 år,
14. att finansieringen för täckande av kostnader enligt motionens förslag skedde genom beskattning av kapitalet,

Nr 87

Fredagen den
19 mars 1976

---

*Studiesociala
åtgärder*

1975/76:1190 av fru Johansson i Uddevalla (s) och herr Wiklund (s),

1975/76:1194 av fru Lindquist (m) och herr Nordstrandh (m), vari hemställtts att riksdagen hos regeringen begärde att studiemedel tilldelades juris studerande vid Stiftelsen Kursverksamheten i Göteborg,

1975/76:1198 av herr Molin (fp), vari hemställtts

1. att riksdagen skulle avslå regeringens förslag om införande av särskilt studiesocialt stöd för elever i grundläggande utbildning för vuxna,
2. att riksdagen gav regeringen till känna vad i motionen anförts om högsta möjliga utbildningsbidrag för elever i grundskoleutbildning för vuxna,

1975/76:1199 av herrar Molin (fp) och Romanus (fp), vari hemställtts att riksdagen skulle

1. uttala att makeprövningen i studiemedelssystemet borde avskaffas,
2. besluta att fribeloppet för heltidsstuderande i vad avsåg makes inkomst höjdes från 250 till 300 % av basbeloppet fr. o. m. den 1 juli 1976.

1975/76:1208 av herr Ringaby (m) och fru Fredrikson (c), vari hemställtts att riksdagen beslutade att fribeloppet för heltidsstuderande avseende makes inkomst höjdes från 250 % till 300 % av basbeloppet per termin.

1975/76:1210 av fröken Rogestam m. fl. (c), vari hemställtts att riksdagen beslutade att studiebidraget inom studiemedlen höjdes med 180 kr. per läsår om nio månader fr. o. m. den 1 juli 1976.

1975/76:1213 av herrar Sundgren (s) och Hammarberg (s), vari hemställtts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om att vuxenutbildningsnämnderna själva fick fördela de angivna vuxenstudiestöden.

1975/76:1218 av herr Wijkman (m),

1975/76:2006 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställtts att riksdagen uttalade

1. att indexlåne modellen inom studiemedelssystemet skulle ersättas med statsgaranterade annuitetslån,
2. att studiemedlens bidragsdel skulle fastställas till 25 % av totalbeloppet,
3. att prövningen mot makes inkomst och förmögenhet skulle slopas.

1975/76:2062 av herr Jonsson i Alingsås m. fl. (fp, s, m, vpk), vari hemställtts att riksdagen beslutade

1. att vuxenstudiestöd som utgick enligt 1975 års riksdagsbeslut även

skulle gälla samernas utbildningar,

2. att timstudie- och dagstudiestöden uppräknades, så att studiestöd för samerna kunde rymmas inom befintligt anslag,

3. att i övrigt ge regeringen till känna vad som anförts i motionen,

1975/76:2091 av herr Karlsson i Mariefred m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen begära

1. att ytterligare medel för särskilda vuxenstudiestöd vid behov anvisades på tilläggsstat i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att en plan för den fortsatta utbyggnaden av vuxenstudiestödet redovisades för riksdagen senast i samband med 1977 års budgetproposition, samt

1975/76:2161 av herr Larsson i Staffanstorp (c) och fröken Hörlén (fp), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att tim- och dagstudiestöd kunde utgå även till andra grupper än arbetstagare i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att tim- och dagstudiestöden indexreglerades och

3. att hos regeringen begära att en plan för den fortsatta utbyggnaden av tim- och dagstudiestöden redovisades för riksdagen senast i samband med 1977 års budgetproposition.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. beträffande inackorderingstillägg, inkomstprövat tillägg och behovsprövat tillägg avslå motionen 1975/76:1183 (yrkandena 8-11),

2. beträffande hemresor för inackorderade elever med bifall till motionen 1975/76:1176 ge regeringen till känna vad utskottet anförde,

3. beträffande åldersgränsen för studiemedel avslå motionerna 1975/76:742 och 1975/76:744,

4. beträffande studiemedlens storlek avslå motionen 1975/76:1183 (yrkande 2),

5. beträffande barntillägget avslå motionen 1975/76:1183 (yrkande 6),

6. beträffande uppräknade av studiebidraget inom studiemedlen avslå motionerna 1975/76:1183 (yrkande 3), 1975/76:1210 och 1975/76:2006 (yrkande 2 i motsvarande del),

7. beträffande värdesäkring av studiebidraget inom studiemedlen avslå motionerna 1975/76:1183 (yrkande 4) och 1975/76:2006 (yrkande 2 i motsvarande del),

8. beträffande en plan för höjning av studiebidraget inom studiemedlen avslå motionen 1975/76:1183 (yrkande 5),

9. beträffande studiestödets konstruktion avslå motionerna 1975/76:1183 (yrkande 1) och 1975/76:2006 (yrkande 1),

10. beträffande fribeloppsgränsen för makes inkomst avslå motionerna 1975/76:1199 (yrkande 2) och 1975/76:1208,

11. beträffande slopande av prövningen mot makes inkomst avslå mo-

tionerna 1975/76:1183 (yrkande 7), 1975/76:1199 (yrkande 1 i motsvarande del) och 1975/76:2006 (yrkande 3 i motsvarande del),

12. beträffande slopande av prövningen mot makes förmögenhet avslå motionerna 1975/76:1199 (yrkande 1 i motsvarande del) och 1975/76:2006 (yrkande 3 i motsvarande del),

13. beträffande studiemedel till vissa juris studerande avslå motionen 1975/76:1194,

14. beträffande studiemedel vid sjukdom avslå motionen 1975/76:1218,

15. beträffande studiestöd till handikappade elever avslå motionen 1975/76:403,

16. beträffande åldersgränsen för rätt till särskilt vuxenstudiestöd avslå motionen 1975/76:1183 (yrkande 13),

17. beträffande vuxenstudiestöd till handikappade avslå motionen 1975/76:1190,

18. beträffande vuxenstudiestöd till samer avslå motionen 1975/76:2062,

19. beträffande rätt till internatbidrag avslå motionerna 1975/76:884 (yrkande 3 i motsvarande del) och 1975/76:2161 (yrkande 1 i motsvarande del),

20. beträffande rätt till timstudiestöd och inkomstbidrag avslå motionerna 1975/76:884 (yrkande 3 i motsvarande del) och 1975/76:2161 (yrkande 1 i motsvarande del),

21. beträffande värdesäkring av det särskilda vuxenstudiestödet avslå motionen 1975/76:884 (yrkande 2 i motsvarande del),

22. beträffande värdesäkring av tim- och dagstudiestöden avslå motionerna 1975/76:884 (yrkande 2 i motsvarande del) och 1975/76:2161 (yrkande 2),

23. beträffande storleken av bidragsdelen inom det särskilda vuxenstudiestödet avslå motionen 1975/76:1183 (yrkande 12),

24. beträffande omfattningen av det särskilda vuxenstudiestödet avslå motionerna 1975/76:884 (yrkande 1) och 1975/76:2091 (yrkande 1),

25. beträffande en plan för utbyggnad av vuxenstudiestöden avslå motionerna 1975/76:2091 (yrkande 2) och 1975/76:2161 (yrkande 3),

26. beträffande vuxenutbildningsnämndernas fördelning av medel för vuxenstudiestöd ge regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av motionen 1975/76:1213,

27. beträffande studiestöd för grundläggande utbildning för vuxna med avslag på motionen 1975/76:1198 och med bifall till propositionen anta den i propositionen föreslagna lydelsen av 3 kap. 5 och 29 §§ i lagen om ändring i studiestödslagen (1973:349),

28. beträffande finansieringen av förslagen i motionen 1975/76:1183 avslå motionen i denna del (yrkande 14),

29. till Centrala studiestödsnämnden m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 22 531 000 kr.,

30. anta förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349) i

de delar det inte behandlats under punkten 27 ovan,

31. godkänna att 151 400 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1976/77 tillfördes anslaget Studiebidrag m. m.,

32. till Studiebidrag m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 625 000 000 kr.,

33. till Kostnad för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 200 000 kr.,

34. godkänna att 1 500 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1976/77 tillfördes anslaget Ersättning till postverket, riksbanken och riksförsäkringsverket för deras handläggning av studiesocialt stöd,

35. till Ersättning till postverket, riksbanken och riksförsäkringsverket för deras handläggning av studiesocialt stöd för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 2 502 000 kr.,

36. till Bidrag till avlönande av föreståndare vid elevhem vid gymnasieskolor m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 505 000 kr.,

37. till Bidrag till hälso- och sjukvård för studerande för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 1 880 000 kr.,

38. godkänna att 8 867 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1976/77 tillfördes anslaget Administration av och information om vuxenstudiestöd m. m.,

39. till Administration av och information om vuxenstudiestöd m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett anslag av 1 000 kr.,

40. godkänna att 25 000 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för 1976/77 tillfördes anslaget Studiemedelsfonden.

41. till Studiemedelsfonden för budgetåret 1976/77 anvisa ett investeringsanslag av 455 000 000 kr.

Reservationer hade avgivits

beträffande inackorderingstillägg, inkomstprövat tillägg och behovsprövat tillägg

1. av herr Olsson i Stockholm (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1183 (yrkandena 8–11) gav regeringen till känna vad reservanten anför,

beträffande åldersgränsen för studiemedel
    2. av herrar Ringaby (m) och Fridolfsson (m) vilka ansett att utskottet under 3 bort hemställa
    att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:744 och med anledning av motionen 1975/76:742 gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

    beträffande studiemedlens storlek
    3. av herr Olsson i Stockholm (vpk) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa
    att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1183 (yrkande 2) gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

    beträffande barntillägget
    4. av herr Olsson i Stockholm (vpk) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa
    att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1183 (yrkande 6) gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

    beträffande uppräknig och värdesäkring av studiebidraget inom studiemedlen

    5. av herrar Ringaby (m), Fridolfsson (m) och Olsson i Stockholm (vpk) vilka anseti att utskottet bort hemställa
    under 6

    att riksdagen beträffande uppräknig av studiebidraget inom studiemedlen med bifall till motionerna 1975/76:1183 (yrkande 3) och 1975/76:2006 (yrkande 2 i motsvarande del) och med anledning av motionen 1975/76:1210 gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,
    under 7

    att riksdagen beträffande värdesäkring av studiebidraget inom studiemedlen med bifall till motionerna 1975/76:1183 (yrkande 4) och 1975/76:2006 (yrkande 2 i motsvarande del) gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

    6. av herrar Carlsson i Vikmanshyttan och Magnusson i Nennesholm, fröken Pehrsson, samt herr Andersson i Edsbro (samtliga c) vilka beträffande uppräknig av studiebidraget inom studiemedlen ansett att utskottet bort hemställa
    under 6

    att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1210 och med anledning av motionerna 1975/76:1183 (yrkande 3) och 1975/76:2006 (yrkande 2 i motsvarande del) skulle anta av reservanterna föreslagen lydelse av 4 kap. 24 § studiestödslagen,

    under 32, under förutsättning av bifall till reservanternas hemställan under 6 ovan,

    att riksdagen till Studiebidrag m. m. för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 643 000 000 kr.,

beträffande en plan för höjning av studiebidraget inom studiemedlen
7. av herr Olsson i Stockholm (vpk) som ansett att utskottet under
8 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1183 (yrkande 5) gav
regeringen till känna vad reservanten anfört,

beträffande studiestödets konstruktion

8. av herr Olsson i Stockholm (vpk) som ansett att utskottet under
9 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1183 (yrkande 1) och
med avslag på motionen 1975/76:2006 (yrkande 1) gav regeringen till
känna vad reservanten anfört,

9. av herrar Ringaby (m) och Fridolfsson (m) vilka ansett att utskottet
under 9 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2006 (yrkande 1) och
med avslag på motionen 1975/76:1183 (yrkande 1) gav regeringen till
känna vad reservanterna anfört,

beträffande fribeloppsgränsen för makes inkomst och slopande av pröv-
ningen mot makes inkomst och förmögenhet

10. av herrar Ringaby (m), Hylander (fp) och Fridolfsson (m) vilka
ansett att utskottet bort hemställa

under 10

att riksdagen beträffande fribeloppsgränsen för makes inkomst med
bifall till motionerna 1975/76:1199 (yrkande 2) och 1975/76:1208 skulle
anta av reservanterna föreslagen lydelse av 4 kap. 17 § studiestödslagen,
under 11

att riksdagen beträffande slopande av prövningen mot makes inkomst
med bifall till motionerna 1975/76:1183 (yrkande 7), 1975/76:1199 (yr-
kande 1 i motsvarande del) och 1975/76:2006 (yrkande 3 i motsvarande
del) gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

under 12

att riksdagen beträffande slopande av prövningen mot makes förmö-
genhet med bifall till motionerna 1975/76:1199 (yrkande 1 i motsvarande
del) och 1975/76:2006 (yrkande 3 i motsvarande del) gav regeringen till
känna vad reservanterna anfört,

11. av herr Olsson i Stockholm (vpk) som beträffande slopande av
prövningen mot makes inkomst ansett att utskottet under 11 bort hem-
ställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:1183 (yrkande 7),
1975/76:1199 (yrkande 1 i motsvarande del) och 1975/76:2006 (yrkande
3 i motsvarande del) gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

beträffande studiemedel till vissa juris studerande

12. av herrar Ringaby (m) och Fridolfsson (m) vilka ansett att utskottet
under 13 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1194 hos regeringen

begärde att studiemedel tilldelades juris studerande vid Stiftelsen Kursverksamheten i Göteborg.

beträffande åldersgränsen för rätt till särskilt vuxenstudiestöd

13. av herrar Carlsson i Vikmanshyttan (c) och Magnusson i Nennesholm (c), fröken Pehrsson (c) samt herrar Olsson i Stockholm (vpk) och Andersson i Edsbro (c) vilka ansett att utskottet under 16 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:1183 (yrkande 3) gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

beträffande vuxenstudiestöd till samer

14. av herrar Carlsson i Vikmanshyttan (c), Magnusson i Nennesholm (c) och Hyltander (fp), fröken Pehrsson (c) samt herrar Olsson i Stockholm (vpk) och Andersson i Edsbro (c) vilka ansett att utskottet under 18 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:2062 gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

i

beträffande rätt till internatbidrag

15. av herrar Carlsson i Vikmanshyttan (c), Ringaby (m), Magnusson i Nennesholm (c) och Hyltander (fp), fröken Pehrsson (c) samt herrar Fridolfsson (m) och Andersson i Edsbro (c) vilka ansett att utskottet under 19 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:884 (yrkande 3 i motsvarande del) och 1975/76:2161 (yrkande 1 i motsvarande del) skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i studiestöds-lagen (1973:349),

beträffande rätt till timstudiestöd och inkomstbidrag

16. av herrar Carlsson i Vikmanshyttan (c), Magnusson i Nennesholm (c) och Hyltander (fp), fröken Pehrsson (c) samt herr Andersson i Edsbro (c) vilka ansett att utskottet under 20 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:884 (yrkande 3 i motsvarande del) och 1975/76:2161 (yrkande 1 i motsvarande del) gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

beträffande värdesäkring av det särskilda vuxenstudiestödet

17. av herr Hyltander (fp) som ansett att utskottet under 21 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:884 (yrkande 2 i motsvarande del) gav regeringen till känna vad reservanten anfört.

beträffande värdesäkring av tim- och dagstudiestöden

18. av herrar Carlsson i Vikmanshyttan (c), Magnusson i Nennesholm (c) och Hyltander (fp), fröken Pehrsson (c) samt herr Andersson i Edsbro (c) vilka ansett att utskottet under 22 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:884 (yrkande 2 i motsvarande del) och 1975/76:2161 (yrkande 2) gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

beträffande storleken av bidragsdelen inom det särskilda vuxenstudiestödet

19. av herr Olsson i Stockholm (vpk) som ansett att utskottet under 23 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1183 (yrkande 12) gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

beträffande omfattningen av det särskilda vuxenstudiestödet

20. av herr Hyltander (fp) som ansett att utskottet under 24 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:884 (yrkande 1) och 1975/76:2091 (yrkande 1) gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

21. av herrar Carlsson i Vikmanshyttan och Magnusson i Nennesholm, fröken Pehrsson samt herr Andersson i Edsbro (samtliga c) vilka ansett att utskottet under 24 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2091 (yrkande 1) och med anledning av motionen 1975/76:884 (yrkande 1) gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

beträffande en plan för utbyggnad av vuxenstudiestödet

22. av herrar Carlsson i Vikmanshyttan (c), Magnusson i Nennesholm (c) och Hyltander (fp), fröken Pehrsson (c) samt herr Andersson i Edsbro (c) vilka ansett att utskottet under 25 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:2091 (yrkande 2) och 1975/76:2161 (yrkande 3) gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

beträffande studiestöd för grundläggande utbildning för vuxna

23. av herr Hyltander (fp) som ansett att utskottet under 27 bort hemställa

att riksdagen med avslag på propositionens förslag i motsvarande del och med bifall till motionen 1975/76:1198 gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

beträffande finansieringen av förslagen i motionen 1975/76:1183

24. av herr Olsson i Stockholm (vpk) som under förutsättning av bifall till reservationerna nr 1, 3-5, 7, 8, 11, 13, 14 och 19 ansett att utskottet under 28 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1183 (yrkande 14) gav regeringen till känna vad reservanten anfört.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herr Hylltander (fp).

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottets betänkande nr 23 avser reformer på det studiesociala fältet. Det gäller bl. a. studiehjälpen. Som bekant är studiehjälpen någonting som utgår till dem som studerar på gymnasienivå och är under 20 år gamla. Det gäller också i viss mån gränsskiktet mellan studiehjälpen och studiemedelssystemet. Det gäller vidare studiemedelssystemet, vilket som bekant omfattar dem som studerar vid postgymnasial utbildning och är över 20 år gamla.

Det är klart att många kan tycka att det är egendomligt att man har ett utskottsbetänkande med inte mindre än 24 reservationer när det faktiskt tillsattes en studiestödsutredning 1975 som har att förutsättningslöst pröva konstruktionen av hela studiestödet. Det kan ju på då förefalla egendomligt med så många reservationer. Men de här många reservationerna är ett bevis för att det studiesystem vi nu har inte fungerar som det skall, att det är bristfälligt och att det är många politiker – särskilt på oppositionssidan – som anser att de här frågorna är så viktiga, och bör lösas snabbt, att de inte vill vänta på utredningen i dess helhet. Att socialdemokraterna inte vill gå längre än regeringen kanske är förklarligt.

Reservationen 2 i betänkandet gäller studerande på gymnasial nivå. Det är studerande som alltså tillhör studiehjälpsystemet och är under 20 år gamla. När dessa studerande blir tilldelade studiehjälp sker det genom en prövning gentemot föräldrarnas ekonomi. När en studerande däremot blir 20 år och kommer in i studiemedelssystemet sker ingen prövning mot föräldrarnas ekonomi. Den studerande betraktas då som en självständig person, i ekonomiskt avseende, gentemot föräldrarna. Som bekant är sedan den 1 juli 1974 myndighetsåldern sänkt från 20 till 18 år. 18-åringen anses alltså vara en gentemot föräldrarna självständig person, men inte när det gäller 18-åringens möjligheter att erhålla studiehjälp. Föräldrarnas ekonomi kan då stå hindrande i vägen, trots att en del av studiehjälpen är återbetalningspliktig.

Utskottet erkänner att detta är ett problem, som rent av kan hindra 18- och 19-åringarnas studier. Men utskottet förutsätter att studiestödsutredningen skall lösa problemet, medan vi som står bakom reservationen anser att utredningen bör få i direkt uppdrag att skyndsamt lägga fram förslag i den här frågan. Vi stödjer oss i det sammanhanget på två motioner, nr 742 och nr 744, vilka är undertecknade av sju socialdemokrater. Ett bifall till reservationen 2 är alltså en starkare markering av nödvändigheten av att lösa detta problem än den som utskottet har gjort.

I reservationen 5 tar vi moderater och vänsterpartiet kommunisterna upp den sorgliga historien med den icke återbetalningspliktiga delen av studiemedlen. När det nuvarande systemet infördes utgjorde bidragsdelen 25 % av studiestödet, men nu är denna icke återbetalningspliktiga del

ner i 14 % av en studerandes totala studiestöd. Sanningen är, herr talman, att i samma takt som inflationen fortskrider och studiemedlen uppräknas ökar de studerandes skuldbörda, och detta är givetvis klart otillfredsställande.

Visst kostar det pengar att genomföra operationen, men om statsmakterna nu har gjort om ett tidigare ganska bra studiestöd till ett system som gör de studerande helt beroende av att riksdagen varje år höjer bidragsdelen i takt med inflationen och i takt med att studiemedlen uppräknas, måste också riksdagen se till att denna bidragsdel hela tiden utgör omkring 25 % av det totala stödet. Annars ökar skuldbördan för de studerande. Annars får de studerande plikta för att penningvärdet urholkas. Det enklaste sättet att göra detta är självfallet att indexreglera bidragsdelen sedan man har räknat upp denna till 25 % av totalbeloppet, och det är det som vi föreslagit i reservationen 5.

Jag vet att folkpartiet har samma uppfattning i den här frågan och hoppas att folkpartiet kommer att stödja reservationen trots att partiets representant i utskottet inte finns med bland reservanterna. Vi moderater hade även hoppats att centerpartiet skulle ha slutit upp bakom reservationen 5, som utan tvivel är den enda riktiga och rättvisa mot de studerande. Men centerpartiet har valt att göra en mindre uppräknig av bidragsdelen, med 180 kr. Jag skulle tippa att man då skulle komma upp i 16–17 % av studiemedlen. Det är självfallet bättre än vad som utgår f. n., och vi kommer från moderata samlingspartiet att stödja den reservationen om vårt eget förslag avslås vid voteringen.

Herr talman! Utan tvivel var övergången till ett indexlånesystem av Olof Palmes modell ganska olycklig. De studerande har verkligen fått lida för att regeringen drev igenom ett illa genomtänkt studiemedelsystem. Längre fick de studerande dras med besvärliga återbetalningsregler innan regeringen efter långvarig kritik från oppositionen och inte minst från moderata samlingspartiet ändrade reglerna, så att de värsta skönhetsfläckarna avlägsnades.

Behovsprövningen mot makes ekonomi har varit och är ett allvarligt problem för många studerande och står i helt strid med ett modernt tänkande om den enskilda individens självständighet. I väntan på ett slopande i sin helhet av behovsprövningen mot makes ekonomi bör gränsen för makes inkomst där denna påverkar den andra makens studiemedel höjas från 250 till 300 % av basbeloppet, alltså från 25 000 till 30 000 kr.

Nog måste det, ärade kammarledamöter, vara något fel på ett studiemedelsystem som de studerande själva i så stor utsträckning frivilligt avstår från och söker andra finansieringsvägar. Nog måste det vara ett fel på ett studiefinansieringssystem som 50 % av de studerande inte vill använda sig av. Vi moderater förordar därför att man utreder möjligheterna att skapa ett statsgaranterat annuitetslån.

Med det yrkar jag bifall till reservationerna 9 och 10.

Ett ytterligare exempel på det nuvarande studiemedelsystemets klum-

Fredagen den
19 mars 1976

---

*Studiesociala
åtgärder*

pighet aktualiseras i reservationen 12 av mig och herr Fridolfsson.

Vi vet alla att Göteborg saknar juridisk fakultet. Alla som vill studera juridik och är från denna trevliga stad måste skriva in sig och tentera vid någon av de juridiska fakulteterna i Lund, Uppsala eller Stockholm. Dessa studier bedrivs i regi av Stiftelsen Kursverksamheten vid Göteborgs universitet, som är ett från universitetet fristående studieförbund. Men trots att studierna bedrivs på heltid och trots att de omfattar alla ämnen som finns i jur.kand.-examen och trots att lärare från de juridiska fakulteterna används kan de som studerar juridik vid Kursverksamheten vid Göteborgs universitet inte erhålla studiemedel. Detta beror på att studiemedel bara kan utgå till studerande vid läroanstalter och utbildningslinjer som regeringen bestämt under förutsättning att utbildningen är statlig eller statsunderstödd.

Men det finns ju ingen statlig juridisk utbildning i Göteborg, och därför får de studerande kalla handen när det gäller studiemedel bara därför att Studieförbundet Kursverksamheten vid Göteborgs universitet inte är statligt, detta trots att de studerande är inskrivna vid t. ex. det statliga universitetet i Lund. Detta är orimligt, och lika orimligt är att dessa studerande skall behöva vänta på rättvisa tills utredningen om vissa folkbildningsfrågor någon gång i framtiden skall bli färdig med sitt funderande över de här problemen. Det problemet bör lösas omedelbart!

Jag yrkar bifall till reservationen 12.

Slutligen, herr talman, bara några ord om reservationen 15. Förra året infördes ett nytt vuxenstudiestöd för korttidsstudier. Det fick formen av ett timstudiestöd och ett dagstudiestöd. Jag vill betona att det här verkligen är fråga om korta kurser.

Det här vuxenstudiestödet regleras i 5 kap. studiestödslagen, där det i 2 § står:

”Timstudiestöd kan utgå till studerande som är arbetstagare.”

Detsamma gäller dagstudiestödet som omfattar två delar, nämligen ett inkomstbidrag och ett internatbidrag.

Nu vill mittenpartierna att den här förmånen skall gälla även egna företagare, t. ex. fiskare, jordbrukare och småföretagare. Det har vi från moderat håll inte heller någonting emot.

Men sedan kommer vi till ersättningen för de här korttidsstuderande. Den är reglerad i 3 §, där det heter:

”Timstudiestöd utgår för studietimme under vilken den studerande är närvarande och på grund därav förlorar arbetsinkomst för en arbetstimme. Den studerande skall ha minst tio sådana studietimmar under en tidsperiod som omfattar två på varandra följande kalenderkvartal. Timstudiestöd till samma studerande får ej avse mer än 35 studietimmar under nämnda tidsperiod.”

Det är alltså, herr talman, fråga om mycket korta studier på minst tio timmar under sex månader, t. ex. 1-3 timmar varannan vecka. Här uppstår frågan: Skall en egenföretagare ha ersättning för så korta studier? För t. ex. en fiskare som lägger ut sina nät och sedan går på kurs 1-3

timmar varannan vecka är det faktiskt ett mycket marginellt inkomstbortfall.

Herr Fridolfsson och jag har nog svårt att driva upp något stort socialt patos i den här frågan.

Däremot är internatbidraget en annan sak. Det bidraget skall ersätta direkta kostnader för resor, kost och logi i samband med ämneskurser t. ex. på en folkhögskola. Då är det alltså fråga om en direkt utgift, och därför tycker vi att även en egenföretagare skall kunna få ersättning för sådana utgifter. Detta krävs i reservation nr 15.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till samtliga reservationer där herr Fridolfssons och mitt namn förekommer.

I detta anförande instämde herr Fridolfsson (m).

Fröken ROGESTAM (c):

Herr talman! Riksdagen tog i våras ett beslut om ett nytt studiesocialt stöd för vuxna. Det ingick i en ökad satsning på vuxenutbildning som det fanns en bred uppslutning kring. Vuxenutbildningen har under senare år blivit en betydelsefull del inom utbildningssektorn. Fortfarande har en stor del av den vuxna befolkningen endast sex eller sju års skolgång bakom sig. Det var därför ett viktigt steg när riksdagen beslutade om dels ökade insatser för uppsökande verksamhet, dels ett speciellt studiesocialt stöd för vuxenstuderande.

Centerpartiet har länge hävdat vikten av en ökad satsning på vuxenutbildning och då särskilt betonat vikten av att nå de korttidsutbildade. Vi har ansett att insatserna i huvudsak måste inriktas efter följande linjer för att möjligheterna att nå de korttidsutbildade skall bli så stora som möjligt.

1. En aktiv uppsökande verksamhet måste bedrivas från alla som erbjuder utbildning.

2. De studerande måste garanteras ekonomisk trygghet under utbildningen.

3. Utbildningen måste organiseras i former som är attraktiva för alla grupper, dvs. det måste finnas ett rikt differentierat utbud.

4. Utbildningen måste pedagogiskt anpassas efter de vuxenstuderandes krav.

Det nu gällande vuxenstudiestödet omfattar bl. a. en del för kortare studier i form av ett timstudiestöd för högst 35 timmar och ett dagsstudiestöd bestående av ett inkomst- och internatbidrag för högst fem dagar. För att vara berättigad till dessa studiestöd krävs att man är arbetstagare. Internatbidrag kan dock utgå även till studerande som inte är arbetstagare om den studerande bor i glesbygd, arbetar i hemmet eller är handikappad.

En sådan begränsning i dessa regler kan vi inte acceptera. Det finns många korttidsutbildade även bland andra grupper som också behöver få del av den här satsningen, t. ex. hemarbetande, småföretagare, lant-

Fredagen den
19 mars 1976

---

*Studiesociala
åtgärder*

brukare och fiskare. Till skillnad från herr Ringaby anser jag att det är lika väsentligt att de grupperna ges möjlighet att ta del av samhällets utbildningssatsningar. Många av dessa människor måste, för att kunna delta i studier, betala ersättare eller bekosta barntillsyn. Det finns ingen anledning att begränsa bidragen till endast vissa grupper av befolkningen.

I propositionen föreslås en höjning av timstudiestödet från 18 kr. till 20 kr. Internatbidraget föreslås höjt från 70 kr. till 80 kr. per dag. Dessa höjningar har vi inget att invända emot. Däremot anser vi att tim- och dagstudiestöden på samma sätt som studiemedlen inom studiesstödsystemet borde vara indexreglerade och anknutna till basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring.

I budgetpropositionen föreslås en utökning av antalet studiestöd från 7 000 till 8 650. Vi menar att det är en alldeles för liten utbyggnad. Med den konstruktion som lagtexten har blir det mycket svårt för nya studerande att få del av vuxenstudiestöden. Lagtexten säger nämligen att den som en gång beviljats särskilt utbildningsstöd för viss utbildning och som fullföljer denna alltid skall ha företräde för fortsatt stöd. Eftersom antalet enterminkurser är relativt litet innebär det att de ca 7 000 stöd som fördelats inför vårterminen 1976 kommer att vara in-tecknade även för höstterminen 1976 och kanske till stor del även för vårterminen 1977.

Det kan således bli nästan omöjligt att inför nästa läsår erbjuda tillkommande studerande det särskilda vuxenstudiestödet. Rapporter från vuxenutbildningsnämnderna tyder också på att det redan i inlednings-skedet funnits en mycket stor efterfrågan på denna typ av studiestöd för längre studier. Och efterfrågan torde inom det närmaste året bli ännu större, när informationen om den här möjligheten har nått ut till fler människor.

Därför finns det starka skäl för att utöka antalet studiestöd väsentligt, vilket också centrala studiemedelsnämnden föreslagit. Det kan emellertid vara svårt att nu överblicka hur många tillkommande studerande som kan vara berättigade till studiestöd. Enligt vår uppfattning bör en minimimålsättning vara att tillkommande studerande i lika stor utsträckning som under innevarande läsår skall kunna erhålla vuxenstudiestöd. Ungefär 1 000 av dessa vuxenstudiestöd bör avse studerande inom högskolesektorn. Och vi menar att om det är nödvändigt för att man skall nå målsättningen, bör ytterligare medel anvisas på tilläggsstat.

Dessutom vill vi upprepa ett krav som vi ställde redan förra året. Regeringen bör inför riksdagen redovisa en plan för den fortsatta utbyggnaden av vuxenstudiestödet, såväl när det gäller tim- och dagstudiestöd som när det gäller antalet särskilda vuxenstudiestöd. Vi menar att senast i samband med 1977 års budgetproposition bör den här redovisningen inför riksdagen ske.

Behovet av vidareutbildning är särskilt stort för den äldre generationen, eftersom den obligatoriska skola som fanns när dessa människor var unga endast omfattade sex årsklasser. SVUX föreslog i sitt betänkande att åldersgränsen för rätt att erhålla studiestöd skulle sättas till 60 år.

Riksdagen beslöt om en åldersgräns vid 45 år. Utskottet hänvisar nu till att frågan om åldersgräns skall behandlas av den studiesociala utredningen, som enligt direktiven skall överväga möjligheterna att höja den. Det är enligt vår uppfattning inte tillräckligt. Den stora grupp människor som i dag är över 45 år och skulle vilja utnyttja de nya tillfällena till studier bör ges den möjlighet omgående. De undantagsbestämmelser som finns täcker inte in det behov av studiestöd som denna grupp kan ha.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 13, 15, 16, 18, 21 och 22 vid socialförsäkringsutskottets betänkande.

Riksdagens studiesociala debatter brukar till stor del handla om studiemedelssystemet och dess konstruktion. I år är det inte så stor anledning att ta upp en sådan debatt. Den i höstas tillsatta studiesociala utredningen har påbörjat ett arbete med en allsidig och förutsättningslös utredning av det studiesociala systemet. Direktiven till utredningen ger också, efter den tolkning som socialförsäkringsutskottet gjorde i höstas, möjlighet för utredningen att pröva dels frågan om antalet stödformer, dels konstruktionen av studiestödet på högskolenivå. I det avsnittet ingår även frågan om studielön. Dessutom innebär utskottets tolkning att en översyn av sjukförsäkringssystemet som centern begärde 1974 även skall ingå i utredningens arbete. Detta är en viktig sak. Det är klart otillfredsställande att en så stor andel av de studerande fortfarande står utan försäkringsskydd.

Det finns dock, herr talman, en fråga inom det studiesociala systemet som det är anledning att ta upp till debatt i dag, och det är bidragsdelens storlek. Riksdagen beslöt 1974 att bidragsdelen inom studiemedelssystemet skulle höjas till ungefär 2 000 kr. för en niomånadersperiod.

Bidragsdelen hade vid denna tidpunkt varit oförändrad sedan studiemedelssystemet infördes. I samband med behandlingen av förslaget om en höjning av bidragsdelens storlek diskuterades också frågan om eventuell värdesäkring. Utskottets majoritet, som den gången bestod av centerpartister och socialdemokrater, skrev följande: "Utskottet --- vill samtidigt understryka angelägenheten av att bidragsdelen inom studiemedelssystemet - på samma sätt som förmånerna inom studiehjälpen - i fortsättningen blir föremål för mer regelbundna omprovningar och anpassad till förändringar i penningvärdet."

Det finns två skäl för att ha en bidragsdel. Den skall utgöra en allmän stimulans till studier. Den skall bidra till att hålla skuldsättningen nere och därmed medverka till att hålla tillbaka den rädsla för skuldsättning som alljämt finns.

Man kan påverka förhållandena genom att höja studiebidraget eller genom att ytterligare liberalisera återbetalningsreglerna. Fördelen med den senare metoden är att den kan utformas som en selektiv metod som i första hand är fördelaktig för dem som efter avslutad utbildning får en inte hög inkomst. Detta är dock en åtgärd på lång sikt och En höjning av bidragsdelen ger däremot en omedelbar positiv effekt för den studerande.

I en motion föreslår centern en höjning av bidragsdelen med 180 kr. per år. Det innebär att bidragsdelen skulle bli 16,8 %, dvs. lika stor som efter höjningen 1974.

Centern har sett en sådan uppräknings som en nödvändig konsekvens av utskottsmajoritetens skrivning den gången. Regeringens förslag i budgetpropositionen om en oförändrad bidragsdel innebär att bidragsdelen sjunker till ca 14 %. Samtidigt har förbättringar föreslagits både inom studiehjälpen och för de vuxenstudierande. Det är klart otillfredsställande att de studierande inom studiemedelssystemet då inte ens tillförsäkras en bidragsdel av den storlek som riksdagen fastställde 1974. Jag konstaterar också att socialdemokraterna i utskottet inte är beredda att följa upp 1974 års beslut genom att göra den här självklara uppräknings.

Det krav som finns i en reservation av herr Ringaby m. fl. om en uppräknings av bidragsdelen till 25 % innebär självfallet ett större påslag på bidragsdelen – den skulle gå upp till ungefär 3 500 kr. – men det innebär också en kostnad för statsbudgeten med ca 150 miljoner. Det är ett påslag som vi inte har bedömt möjligt att göra i det nuvarande ekonomiska läget.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 6.

Avslutningsvis vill jag säga några ord om samerna och deras möjlighet till utbildning.

Många samer har en ofullständig skolutbildning. De har inte på ett fullgott sätt fått lära sig läsa och skriva sitt modersmål. I den äldre generationen är många dessutom halvspråkiga på grund av den eftersatta modersmålsundervisningen och den allmänt låga grundutbildningen också i majoritetsspråket.

Tillämpningen av reglerna för de olika formerna av vuxenstudiestöd får inte göras på ett sådant sätt att samerna ställs utanför. De är en befolkningsgrupp med ett stort vidareutbildningsbehov. Då är det viktigt att deras speciella utbildningar – exempelvis i samiska och rennärlingsadministration – inte ställs utanför den satsning på vuxenutbildning som riksdagen beslutat om. Det är detta reservanterna har velat slå fast.

Jag ber att få yrka bifall också till reservationen 14.

Därmed, herr talman, har jag motiverat och yrkat bifall till samtliga reservationer av centerns representanter i utskottet.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Målsättningen för riksdagens beslut i studiesociala frågor på senare tid har varit att alla vuxna studierande skall få ekonomiska bidrag efter likartade regler. Detta är en naturlig och riktig målsättning, men den bör inte som konsekvens få att det utgående stödet minskar, särskilt inte för grupper med en sådan social och studiemässig bakgrund att deras motivation för studier är låg. I motionen 1198, som jag väckte under allmänna motionstiden, och i herr Hyltanders reservation nr 23 till detta utskottsbetänkande redovisas ett exempel på detta. Det gäller

personer med mycket ofullständig grundskoleutbildning, som inom den kommunala vuxenutbildningens ram fyller på sin skolgång upp till grundskolenivå. Dessa elever är ofta socialt svagt anpassade och har sällan fullföljt den obligatoriska skolgången. De har tidigare fått utbildningsbidrag, och det har funnits möjligheter att ge dem bl. a. hyresbidrag och särskilda bidrag. Därigenom har man i det enskilda fallet kunnat stimulera vuxna med en mycket låg skolutbildning att på det sättet komplettera sina kunskaper.

Propositionens förslag om ett särskilt studiestöd för vuxna innebär för många av dessa elever ett lägre bidrag och därmed en mindre lockelse till studier. Därför står förslaget enligt min mening i strid med principerna om en särskild satsning inom vuxenutbildningens ram för lågutbildade. Varför skulle man inte för dessa personer kunna behålla det traditionella utbildningsbidraget i stället för att föra in dem under en mall, nämligen det nya studiestödet för grundläggande utbildning för vuxna? Jag tycker att detta är ett exempel på hur goda intentioner kan ge mindre goda resultat.

De senaste åren har det blivit alltmer uppenbart att studiemedelssystemet har påtagliga brister och inte uppfyller de krav som bör ställas på ett effektivt studiestöd. Studiemedelssystemet erbjuder av allt att döma inte tillräckliga trygghetsgarantier för att de studerande skall våga dra på sig stora studieskulder i en numera mycket osäker arbetsmarknadssituation. Detta har säkerligen bidragit till den starkt minskade tillströmningen till högre studier. Det återspeglas också i att utnyttjandegraden har sjunkit kraftigt under senare år genom att allt fler studerande numera finansierar sina studier på annat sätt än genom studiemedel.

Också det utgående studiemedelsbeloppet upplevs många gånger som otillräckligt för att kunna klara försörjningen och upprätthålla en rimlig standard. Delvis är detta resultatet av att dominerande utgiftsposter för studerande som kostnader för mat och husrum har stigit betydligt snabbare än studiemedelsbeloppet. Inflationens verkningar har varit mycket uppenbara också för den här gruppen. Ett stort antal studerande tvingas därför att förvärvsarbeta vid sidan av sina studier.

Ett huvudsyfte med 1964 års studiesociala reform var att undanröja ekonomiska och sociala hinder för högre utbildning. Det syftet har inte uppnåtts. Av undersökningar framgår att den sociala snedrekryteringen till universitet och högskolor fortfarande är mycket markant och att studiemedelssystemet förmodligen inte haft någon nämnvärd rekryteringsutjämnande effekt. Enligt utredningarna finns det tvärtom skäl att anta att det tidigare systemet med naturastipendier plus lån hade större effekter än det nuvarande studiemedelssystemet när det gäller att stimulera till studier och att utjämna olika förutsättningar i fråga om studiebakgrund.

Jag vill, herr talman, i detta sammanhang påminna om förra årets debatt om högskolereformen, där det från folkpartihåll bestämt ströks under att den effektivaste åtgärden för att underlätta för grupper med låg studietradition att komma till universitet och högskolor var förbätt-

Fredagen den
19 mars 1976

---

*Studiesociala
åtgärder*

ringar inom det studiesociala systemet. Vi menade att de studiesociala åtgärder som vidtogs i samband med U 68-reformen var mycket marginella jämfört med vad vi har yrkat på, om man vill underlätta för t. ex. ungdomar från arbetarklassen att bedriva högre studier.

Herr talman! Mot denna bakgrund är det självfallet bra att regeringen nu har tillsatt en studiesocial utredning, studiestödsutredningen, och att denna nu genom sammansättning och direktiv kan arbeta med alla aktuella problem inom studiemedelssystemet. Folkpartiets inställning i dessa frågor är välkänd. Jag kan hänvisa till motionerna 1751 år 1974 och 1214 år 1975. Vi har i år inte ansett oss behöva motionsvägen täcka in hela det studiesociala fältet, med tanke på studiestödsutredningen. Våra huvudkrav är emellertid välkända. Jag skall i all korthet påminna om dem.

För det första vill vi återställa bidragsdelen inom studiemedelssystemet till 25 % av totalbeloppet. Därmed är inte sagt att man för all framtid skall binda sig för just den siffran. Men vår uppfattning är att realvärdet i stipendierna skall vara minst 25 %. Mot den bakgrunden är det naturligtvis beklagligt att bidragsdelen successivt har minskat. Inflationen drabbar ju också de studerande. Det måste då vara en rimlig målsättning att höja bidraget så att det uppgår till minst 25 % av totalbeloppet.

Det här borde vara en särskild utmaning för det parti som på 1960-talet i samband med den studiesociala reformen energiskt argumenterade för s. k. studielön, nämligen det socialdemokratiska partiet.

Folkpartiets andra studiesociala krav är en höjning av totalbeloppet till 75 % av basbeloppet per termin.

Vi vill för det tredje avskaffa makeprövningen och göra studiestödet oberoende av familjesituation och av makens/makans inkomst eller förmögenhet. I en tid då alla arbetar för en ökad jämställdhet mellan könen bör vi inte göra de studerande ekonomiskt beroende av män, hustrur eller andra anhöriga.

Ett fjärde krav från folkpartiets sida sedan gammalt är att återbetalningsreglerna skall göras om så att de inte missgynnar de studerande jämfört med andra låntagare. Vi har presenterat en modell som visar hur man med bibehållande av indexreglerade studiemedel kan skapa vetigare och rättvisare återbetalningsregler.

Dessa problem får nu studiestödsutredningen i huvudsak uppehålla sig vid.

I det betänkande från socialförsäkringsutskottet som vi nu diskuterar berörs emellertid några av dessa punkter. Det gäller bidragsdelens storlek och makeprövningen, som tas upp i reservationen 10. Jag kan på folkpartigruppens vägnar ansluta mig till reservationen 5 som anger den långsiktiga målsättningen för bidragsdelen – 25 % – men som inte innehåller några krav på konkreta förbättringar i nuläget och som heller inte anvisar några medel för det ändamålet.

Jag kan också på folkpartigruppens vägnar ge mitt stöd åt reservationen 6 om en höjning av bidragsdelen från den 1 juli varigenom bidraget

kommer att uppgå till ca 17 % av det totala beloppet. Detta är i och för sig ett ganska litet steg både i förhållande till de 25 % som vi har varit anhängare av och naturligtvis i förhållande till de 100 % som studielönsanhängarna i det socialdemokratiska partiet för tio år sedan utlovade. Men jag tycker samtidigt att all logik kräver att om man har grundmålsättningen att uppnå åtminstone 25 % i bidragsandel, då måste man ge sitt stöd åt en reservation som innebär en höjning i riktning mot det målet. När ett yrkande från centerpartiet i reservationen 6 nu föreligger finner vi det alltså konsekvent att stödja det. Ett uteblivet stöd för den reservationen skulle ju leda till en av inflationen bestämd automatisk minskning av realvärdet av bidragsdelen.

Jag har med dessa ord velat motivera folkpartiets anslutning i föreliggande situation till reservationerna 5 och 6.

Herr talman! Till sist några ord om det särskilda vuxenstudiestödets framtida utformning. Vi anser från folkpartiets sida att detta bör värdesäkras genom att anknytas till basbeloppet i den allmänna försäkringen. Det ligger i linje med yrkanden som vi har t. ex. när det gäller indexreglering av de allmänna barnbidragen. Vi anser vidare att det totala antalet personer som skall kunna få detta stöd bör utökas i enlighet med ambitionerna inom vuxenutbildningen, och vi tycker att 15 000 stöd, varav 1 500 inom högskoleutbildning, är en rimlig målsättning för omfattningen av vuxenstudiestödet.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 5, 6, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 22 och 23.

I detta anförande instämde herr Hyltander (fp).

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Expansionen på utbildningens område har varit markant under de senaste årtiondena. Allt fler människor och nya grupper har beretts tillfälle till studier. Men det är mer ekonomiska intressen som styr denna utveckling än omtanke om individens egen utveckling. I ett alltmer teknologiserat och specialiserat samhälle ställs ökade krav på arbetskraften i tekniskt kunnande. Utbildning är fortfarande främst en fråga om reproduktion av arbetskraft till näringslivet.

Utbildning kan ses inte bara som en rättighet i dagens samhälle utan även som en skyldighet, ett tvång för att man skall kunna hävda sig på arbetsmarknaden. Samtidigt ger i dagens arbetsmarknadsläge utbildning i sig ingen garanti för att få stadigvarande och meningsfullt arbete.

Trots att allt fler människor, framför allt unga människor, nu åtminstone i teorin ges möjlighet till ökad utbildning är den sociala snedkryteringen till framför allt den högre utbildningen lika stor.

Här spelar naturligtvis förhållandena i den grundläggande utbildningen – grundskolan och gymnasieskolan – en viktig roll och måste särskilt beaktas. Den traditionella uppdelningen mellan teoretisk och praktisk undervisning måste brytas, samtidigt som kraftiga åtgärder krävs för att

förändra skolsystemets socialt skiktande roll.

Allt färre av de ungdomar som börjar på högskolor efter gymnasiet kommer från arbetarhem. Olikheterna i studieinriktning mellan ungdomar från olika sociala grupper börjar redan vid grundskolans linjeval och fortsätter sedan i gymnasiet och den högre undervisningen. Alltså redan vid grundskolans linjeval påverkar barnens sociala bakgrund studieinriktningen. Över 80 % av s. k. akademikerbarn söker sig till 3- och 4-åriga linjer. För arbetarbarnen är motsvarande siffra 27 %. Bara 10 % av arbetarbarnen fortsätter sedan till högskolor. Motsvarande siffra för barn i akademikerfamiljer är omkring 80 %. Inte heller det vidgade tillträdet för studerande med s. k. yrkeslivserfarenhet till högskolor har inneburit någon social utjämning. 75 % av dem med fem års yrkeslivserfarenhet som skrev in sig vid Lunds universitet utgjordes av lärare och tjänstemän, och bara 11 % tillhörde kategorin arbetare.

En av de viktigaste orsakerna till den sociala snedrekryteringen är den ekonomiska situationen för de studerande. Detta gäller för de grupper som nu är hänvisade till studielån eller förvärvsarbete för att kunna finansiera sina studier och större delen av dem som önskar och behöver studera vid vuxen ålder. Det nuvarande studiesociala systemet måste, menar vpk, i grunden förändras från ett lånesystem till ett lönesystem. Studielön bör införas för alla studerande över 16 år. Införande av studielön skulle bidra till att problemet med den sociala snedrekryteringen skulle kunna lösas. I avvaktan på att frågan om studielön utreds och förhoppningsvis på studielönens införande finns det vissa åtgärder som omedelbart kan och måste genomföras inom det nuvarande studiefinansieringssystemet.

Ursprungligen utgjorde studiemedlens bidragsdel 25 % av totalbeloppet. Bidragsdelen har inte varit indexreglerad, och detta har medfört att bidragsdelen ständigt har minskat och nu är nere på 14 %. Vpk föreslår en uppjustering av bidragsdelen till ursprungliga 25 % och att den värdebeständigas.

Genom en successiv höjning av bidragsdelen kan studielön införas.

Det har från statsmakternas sida framförts önskemål om en bredare social rekrytering till högre utbildning. Varför då inte tillmötesgå kravet om en uppjustering av bidragsdelen så att ungdomar från hem med svag ekonomi får möjlighet till studier? Helt naturligt har just dessa ungdomar stora betänkligheter mot den stora skuldbörda som en högre utbildning medför. Jag ställer frågan givetvis i första hand till socialdemokraterna.

Studiemedel utgår med maximalt 140 % av basbeloppet. Och detta maximibelopp har utgjort samma andel av basbeloppet alltsedan den studiesociala reformen år 1964. De studerande har trots indexregleringen fått vidkännas en standardförsämring framför allt under senare år. För att tillförsäkra de studerande en rimlig standard bör studiemedlen höjas till 160 % av basbeloppet.

Rent principiellt måste det anses oriktigt att en persons rätt till studiemedel är beroende av makens eventuella inkomster. Det kan vis-

serligen hävdas att samhället inte bör ge stöd åt familjer som har goda inkomster, men i modern lagstiftning strävar man i nästan alla andra sammanhang efter att behandla varje individ som ett självständigt ekonomiskt subjekt. Konsekvensen bjuder då att samma synsätt tillämpas vid tilldelning av studiemedel. Nuvarande regler medför i många fall ett så starkt beroendeförhållande mellan den studerande maken eller maken och den som förvärvsarbetar att ett direkt hinder för den enskildes valfrihet kan uppkomma. Rätten att studera skall inte vara beroende av makes eller makas benägenhet att ekonomiskt medverka till studier. Vänsterpartiet kommunisterna föreslår att make/maka-prövningen slopas.

Staten bör ta ett växande ansvar för kostnaderna för barnen. Det gäller även för studerande med barn. Ett stort studiehinder för den vuxne som hunnit bilda familj och fått underhållsskyldighet mot barn är givetvis försörjningen. Barntilläggen är återbetalningspliktiga och behovsprövade. Studieskulder för studerande med barn stiger snabbt och försvårar fortsatt utbildning. Vänsterpartiet kommunisterna föreslår därför att barn-tilläggen utgår i form av icke återbetalningspliktiga studiemedel.

Beträffande konkreta ändringar inom studiehjälpssystemet är det betydelsefullt att inackorderingstillägget utgår med hänsyn till faktiska kostnader för inackordering. Vpk föreslår 250 kr/mån. Vpk anser också att inkomstgränserna för föräldrarnas inkomst, för erhållande av det inkomstprövade tillägget, bör höjas till att motsvara 35 000 kr. och beträffande det behovsprövade tillägget 42 000 kr.

Det är angeläget att vuxenutbildningen och problematiken kring denna ges en mer central roll inom utbildningspolitiken. Utbildningsklyftorna är stora i dagens samhälle. En ökad satsning på vuxenutbildning är därför nödvändig. De försök som gjorts för att stimulera till vuxenutbildning har varit helt otillräckliga och rekryteringen till vuxenutbildningen har visat samma sociala snedfördelning som gällt för högskoleutbildning.

Från de vuxnas utgångspunkt har studiemedelssystemet flera brister, som ofta blir ett direkt hinder för dem att delta i mera omfattande utbildning. Dels är studiestödet inte tillräckligt stort, dels är återbetalningen alltför betungande för de vuxenstuderande. För att ge reella möjligheter för äldre människor att delta i vuxenutbildning måste ekonomiska garantier för detta skapas. Det är enligt vpk:s mening nödvändigt att åtminstone studiestödet utgår som bidrag. Dessutom måste åldersgränsen för erhållande av det särskilda stödet höjas till 60 år. Det kan nämnas att år 1980 kommer bara 5 % av åldersgruppen 45–64 år att ha mer än 9-årig utbildning. Nästan samtliga över 45 år kommer alltså att vara i behov av utbildning, rent principiellt sett.

Det är också viktigt att antalet studiestöd ökas. Vpk kommer att rösta för den reservation som kräver detta.

För att finansiera de förslag som vpk ställer, det må gälla fler daghem, en annan bostadspolitik eller det som riksdagen i dag debatterar – utbildningspolitiken och den därmed sammanhängande studiefinansiering-

Fredagen den
19 mars 1976

---

*Studiesociala
åtgärder*

en – så krävs en helt annan ekonomisk politik. Vi är medvetna om detta. Genom en samlad planekonomi kan både sociala och utbildningspolitiska reformer kostnadstäckas. För att den ekonomiska politiken skall kunna komma ur konjunkturvåxlingarnas ekorrhjul och de långsiktiga stagnationstendenserna måste själva grunden för den ekonomiska politiken angripas.

Från vänsterpartiet kommunisternas sida har vi rest krav på en helt annan ekonomisk fördelningspolitik som ställer sig på lönarbetarnas sida. Vänsterpartiet kommunisterna har t. ex. föreslagit en skärpning av kapitalbeskattningen. Vänsterpartiet kommunisterna är starkt kritiskt mot nuvarande avdragsregler, vilka innebär stora fördelar för de stora förmögenhetsägarna. Vänsterpartiet kommunisterna föreslår vidare en nedprutning av anslaget till det militära försvaret. Vänsterpartiet kommunisterna har också protesterat mot gåvor och subventioner som ges åt företag.

När det gäller finansieringen av bl. a. de studiesociala reformer som vänsterpartiet kommunisterna föreslår så vill jag påstå att det finns ekonomiskt underlag för reformerna. Det gäller bara att fördelningspolitiskt prioritera dem. Hos övriga partier finns ingen vilja att bryta det nuvarande ekonomiska systemet till förmån för en socialistisk planhushållning, där reformer av olika slag inte behöver slå ut varandra i brist på resurser.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 1, 3, 4, 5, 7, 8, 11, 13, 14, 19 och 24.

Herr NILSSON i Kristianstad (s):

Herr talman! Ett av de grundläggande målen för samhällets utbildningspolitik under de senaste årtiondena har varit att successivt förändra olika skolformer för att komma till rätta med kvarstående orättvisor inom utbildningsväsendet. De utbildningspolitiska besluten har därför inriktats på att alla barn och ungdomar skall ges samma reella möjligheter till utbildning oberoende av sociala, ekonomiska och geografiska förhållanden. Reformerna har således syftat till att skapa största möjliga rättvisa i utbildningshänseende mellan olika medborgargrupper. De studiesociala åtgärderna utgör ett av de viktigaste instrumenten för att eliminera eller åtminstone mildra sådana faktorer av ekonomisk art som inte borde få påverka ungdomars val av utbildning. Tonvikten vid det studiesociala stödet har därför lagts på åtgärder som syftar till att bredda rekryteringen till olika studievägar.

Genom beslut av 1975 års riksdag infördes en ny studiestödsform, vuxenstudiestödet. Reformen har i huvudsakliga delar trätt i kraft den 1 januari i år. Den har alltså endast varit i bruk två och en halv månader, varför det helt naturligt är för tidigt att dra några slutsatser av den. Avsikten med vuxenutbildningsreformen är i första hand att försöka utjämna skillnaderna i utbildning såväl mellan de vuxna inbördes som mellan generationerna. Reformen skall göra det möjligt för vuxna att i efterhand kompensera bristerna i en tidigare utbildning. Vuxenstudie-

reformen har också mottagits positivt ute i landet. Många människor utnyttjar den här möjligheten som ges att förbättra sin ungdomsutbildning.

All reformverksamhet i samhället styrs helt naturligt av de ekonomiska resurserna. Efter hand som samhällsekonomin medger det kan man bygga ut och finslipa de olika reformerna. I årets proposition sker det en del väsentliga förändringar.

För särskilt vuxenstudiestöd, dvs. det nya stödet för längre studier, uppräknas anslaget till 148 milj. kr. för nästa budgetår, vilket gör det möjligt att öka antalet stöd. Beräknat efter det antal heltidsstuderande som skulle kunna få stödet för ett års studier bör utrymme finnas för ca 8 650 årsplatser jämfört med f. n. ca 7 000. I fråga om timstudiestöden föreslås en kraftig utbyggnad till 20 000 timstudiestöd om 35 timmar. Det förordas dessutom en höjning av ersättningen per timme från 18 till 20 kr. Även dagstudiestödets antal ökas till 9 500. Internatbidraget räknas upp från 70 till 80 kr. per dag.

En annan nyhet i år är förslaget om ett särskilt återbetalningsfritt studiestöd till deltagare i nuvarande undervisning på grundskolenivå för ungdomar och vuxna som fått ofullständig eller ingen undervisning. Den här reformen förannämdes redan i fjol i samband med propositionen om vidgad vuxenutbildning.

Stödet är utformat så att det lätt skall kunna anpassas till en eventuell framtida förändring av den grundläggande utbildningen för vuxna. För dem som fyllt 20 år skall stödet alltid utgå i form av timsättning under högst 25 timmar per vecka och högst det antal timmar som motsvarar 40 veckors heltidsundervisning. En ytterligare förutsättning är att den studerande deltagit i studier minst 5 timmar per vecka. För den som förlorat arbetsinkomst, ersättning från arbetslöshetskassa eller kontant arbetsmarknadsstöd genom att delta i undervisningen skall ersättningen beräknas till 18 kr. per timme, medan den som har hemarbete som huvudsaklig sysselsättning bör få ett stöd om 8 kr. per timme. Utskottet kan i allt väsentligt ansluta sig till de förbättringar som nu sker av vuxenstudiestödet.

Herr Ringaby fann det något egendomligt med ett så stort antal reservationer, 24 stycken, speciellt mot bakgrund av att man har tillsatt den studiesociala utredningen. Systemet är bristfälligt, säger herr Ringaby. Det är inte bra och man vill inte vänta.

Det är ett märkligt resonemang. De borgerliga partierna har ju själva krävt en översyn av hela studiemedelssystemet. Man sitter med i utredningen. Nu nonchalerar man utredningsarbetet på detta sätt. Jag ställer frågan: Är innebörden i detta att utredningen skall läggas ned, eller vilken inställning har moderaterna till det fortsatta utredningsarbetet?

Vid utskottets betänkande finns som sagt fogat ett stort antal reservationer, som i stort sett innebär att man "plussar på" här och var i systemet - ett känt förfaringsätt från oppositionens sida.

Centerpartiet och vänsterpartiet kommunisterna föreslår i reservatio-

nen 13 att åldersgränsen för det särskilda vuxenstudiestödet flyttas från 45 till 60 år. Vi bör då komma ihåg att åldersgränsen är densamma som gäller vid tilldelningen av vanliga studiemedel. Frågan om en höjning av gränsen berörs i direktiven till den nya studiestödsutredningen. Departementschefen erinrar också om att den nuvarande åldersgränsen tillämpas förhållandevis generöst och menar att utredningen bör ha som sin uppgift att överväga SVUX förslag om att höja den övre gränsen. Utskottet förutsätter att åldersgränsen såväl för studiemedel som för det särskilda vuxenstudiestödet kommer att prövas av utredningen och att man bör invänta förslag därifrån.

När det gäller stödet till samerna – det tas upp i reservationen 14 – är kvalifikationsgrunderna desamma för samerna som för övriga medborgare. I den mån en same arbetat med renskötsel i minst fyra år och hans inkomster inte medfört att han tillgodoräknats ATP-poäng har han ändå möjlighet att få det särskilda vuxenstudiestödet så snart han under dessa år haft någon inkomst av förvärvsarbete och hans verksamhet varit av sådan omfattning att den motsvarat vad som hade krävts för ATP-poäng. I socialförsäkringssammanhang bedöms de som utför arbete som renskötare i sameby som arbetstagare och han bör liksom andra arbetstagare kunna komma i fråga för såväl tim- som dagstudiestöd.

Frågor om stöd åt samernas språk och kultur har helt nyligen övervägts av sameutredningen, som bl. a. förutsätter att länens vuxenutbildningsnämnder vid behandling av ansökan om studiestöd särskilt uppmärksammar samernas behov av stöd.

Utskottet vill såväl när det gäller urvalet av sökande till stöd vid både längre och kortare studier som när det gäller bedömningen av vilka studiecirklar och ämneskurser som skall berättiga till stöd betona angelägenheten av att stor hänsyn tas till samernas utbildningsbehov, eftersom det inom denna grupp finns många personer med ofullständig skolutbildning.

Frågan om en utvidgning av kretsen korttidsstudiestödsberättigade till andra än arbetstagare prövades ingående i föl i samband med att riksdagen tog förslaget i dess helhet. I enlighet med vad som framfördes av FÖVUX skulle företräde ges åt studerande med särskilt svåra arbetsförhållanden. Med hänsyn därtill och till att i inledningsskedet efterfrågan på studiestöd förväntades komma att väsentligt överstiga tillgängliga medel kunde utskottet inte förorda en utvidgning av kretsen bidragsberättigade. I det sammanhanget erinrade utskottet också om att internatbidraget kunde utgå till vissa andra grupper, som ej var arbetstagare men bedömdes ha särskilda svårigheter att eljest erhålla utbildning. Hit hör personer som bor i glesbygd, arbetar i hemmet eller är handikappade.

Reglerna om studiestöd till vuxna har, som jag tidigare sagt, ännu varit i kraft så kort tid att underlag för en ändrad bedömning av frågan om vilka som skall få del av korttidsstudiestödet saknas. Utskottet vidhåller därför sin tidigare uttalade uppfattning, vilken i föl också biträdades

av riksdagen.

Krav på en värdesäkring av studiestöden återkommer i år från centerpartiet och folkpartiet. Socialförsäkringsutskottet avstyrkte sådana förslag i fjol, eftersom utskottet ansåg sig kunna förutsätta att stödbeloppen fortlöpande blev föremål för prövning. Propositionens förslag i år om höjningar stöder det uttalandet. Beloppen för tim- och dagstudiestöden är avvägda så att de ger en skäligen kompensation för inkomstbortfall och omkostnader i samband med studierna.

Frågan om en generell studielön återkommer i år från vpk även när det gäller vuxenstudiestödsreformen. Vpk har i många år kämpat för utredning av frågan om studielön. I fjol vann man gehör för sitt krav, och studiestödsutredningen fick i uppdrag att titta på den här frågan. Jag tycker att vpk nu bör avvakta förslag från utredningen. Jag vill också peka på att bidragsdelen inom vuxenutbildningen är betydligt högre än det som ges inom det nuvarande studiemedelssystemet.

Det finns även i år borgerliga reservationer beträffande vuxenstudiestödets omfattning och fortsatta utbyggnad. Mittenpartierna menar tydligen att stödet har en alltför ringa omfattning. Utskottet påpekade i fjol att en jämförelse mellan det antal stöd SVUX föreslagit och det antal som föreslogs i propositionen inte var rättvisande, eftersom bidragsdelen i regeringens förslag beräknats avsevärt generösare och därmed blir mer kostnadskrävande. Utskottet, som förutsätter att vuxenstudiestödet byggs ut efter hand som ekonomin medger det och med beaktande av efterfrågan, biträder regeringens förslag beträffande omfattningen av stödet. Med hänsyn till att behovet av vuxenstudiestöd är störst bland personer med låg utbildning har utskottet, i likhet med föregående år, inte heller nu något att erinra mot att stöden företrädesvis utgår för studier på grundskole- och gymnasienivå, medan de på högskolenivå t. v. förbehålls dem som genomgår yrkesteknisk högskoleutbildning.

Som jag tidigare anfört är studiesocialt stöd till dem som deltar i grundläggande utbildning för vuxna nytt för året. Frågan har provisoriskt lösts så att utbildningsbidrag kunnat utgå i vissa fall. Utskottet finner det därför tillfredsställande att frågan om ekonomiskt stöd till denna grupp nu lösts.

Enligt utskottets mening är det principiellt riktigt att stödet till en utbildning av det här slaget ges i form av studiestöd och inte i form av utbildningsbidrag vid arbetsmarknadsutbildning, som föreslås i reservationen 23 från folkpartiet. Fp yrkar, mot bakgrund av en motion från herr Molin, avslag på propositionens förslag i den här delen. Fp säger också att det rent ekonomiskt är en försämring mot tidigare, då man i vissa fall kunde erhålla utbildningsbidrag. Utskottet finner att det här förslaget för gruppen studerande som helhet innebär en väsentlig förbättring av de ekonomiska villkoren. Det högsta belopp som kan utgå per vecka och som avser 25 timmars undervisning, ligger på samma nivå som det belopp som kan utgå för fem dagars inkomstbortfall vid

arbetsmarknadsutbildning för den som inte är arbetslöshetsförsäkrad. Detta måste enligt utskottets mening vara en skäligen kompensation.

Med detta, herr talman, har jag ganska ingående behandlat de olika delfrågorna i betänkandet. Jag har i mitt anförande enbart hållit mig till vuxenstudiestödet och därmed besvarat reservationerna 13–23. Herr Nilsson i Norrköping företräder utskottsmajoriteten när det gäller den övriga delen av betänkandet. Jag vill ändå yrka bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan i dess helhet i betänkandet nr 23.

Fröken ROGESTAM (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Kristianstad sade att det är för tidigt att dra några slutsatser, eftersom vuxenstudiestödet har varit i kraft så pass kort tid. Att att utestänga vissa grupper från möjligheterna till tim- och dagstudiestöd är dock enligt vår uppfattning lika felaktigt i dag som det var när riksdagsbeslutet fattades för drygt ett år sedan. Herr Nilsson har inte givit några skäl för att t. ex. kategorierna hemarbetande, småföretagare, lantbrukare och fiskare skall stå utanför denna möjlighet, trots att det just bland dessa grupper finns ett stort antal korttidsutbildade.

Herr Nilsson sade heller ingenting om varför man väljer att hålla nere antalet studiestödsrum för längre studier. Vi vet från vuxenstudienämndernas rapporter att denna stödform har varit mycket efterfrågad. Ändå föreslås ett mycket litet påslag på den studiestödsformen medan man däremot räknar upp antalet tim- och dagstudiestödsrum enligt den plan som SVUX föreslog.

Det kan vidare finnas vissa skäl för åldersgränsen i studiemedelssystemet, men att ha en sådan i ett system som är speciellt uppbyggt för att underlätta för vuxna människor att studera tycker jag är ganska obehagligt, och där bör den därför omedelbart tas bort.

När det gäller samerna har reservanter ansett det nödvändigt att komplettera utskottsmajoritetens skrivning med ett klart ställningstagande från riksdagen om att samerna tillförsäkras rätt till studiestöd även för sina specifika utbildningar.

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller det särskilda studiestödet för grundläggande utbildning för vuxna sade utskottets talesman att det nya systemet innebär en förbättring för studerandegruppen som helhet, och det är riktigt. Men vad som framhållits bl. a. i reservationen 23 av herr Hylander är att för dem som har en särskilt ofullständig grundskoleutbildning och en särskilt låg studiemotivation och som dessutom ofta är socialt missanpassade innebär detta system en försämring. Jag menar att det är allvarligt om man inför ett system som visserligen för de flesta innebär en förbättring men som medför en försämring för dem som har ett särskilt stort behov av att få vuxenutbildning därför att deras grundutbildning är så dålig. Detta har utskottets talesman inte bestritt.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Kristianstad sade att vpk efter många års krav på studielön nu har fått igenom önskemålet att frågan om studielön skall utredas i den studiesociala utredningen. Men det är ju en viss skillnad mellan att få en fråga utredd och att få ett uttalande från riksdagen i samma fråga. Vi ser det förstås som positivt att studielönefrågan nu äntligen utreds, men det innebär ju ingen garanti för att studielön kommer att införas.

Vi menar att det studiefnansieringssystem som finns i dag inte tillgodoser rimliga rättvisekrav. Vi vet också att det finns undersökningar som visar att bara en av tio ungdomar från socialgrupp 3 går till högskoleutbildning mot åtta av tio från socialgrupp 1. Det väsentligaste syftet med 1964 års studiesociala reform var att bryta den sociala snedrekryteringen till högre utbildning, och det har alltså ännu inte kunnat förverkligas.

Vänsterpartiet kommunisternas förslag är att man skall införa studielön för att kunna bryta den sociala snedrekryteringen. Detta är ju ett gammalt krav även från socialdemokraterna. Jag har många gånger tidigare ställt frågan, som jag kanske kan få svar på i dag: Varför har man frångått det kravet?

Frågan om hur en studielön skulle påverka andra ekonomiskt eftersatta gruppers vilja att studera och vilken effekt en studielön skulle kunna få på vuxenutbildningen har heller aldrig utretts eller ens diskuterats. Jag skulle tro att en studielön inte minst för dessa grupper skulle få en betydande effekt på den sociala snedrekrytering som vi ser även där.

Herr NILSSON i Kristianstad (s) kort genmäle:

Herr talman! Snedrekryteringen till högre utbildning är ett problem. Visserligen går i dag betydligt flera ungdomar från arbetarhem än tidigare till högre studier, men den sociala snedrekryteringen är ändå ett problem. Jag tror inte att det alla gånger är av ekonomiska skäl som man inte vill studera vidare, utan det beror på ett gammalt mönster som finns kvar i samhället men som nu måste brytas.

Införandet av studielön är naturligtvis en oerhört kostnadskrävande reform, men det finns med i den studiesociala utredningens direktiv. Jag tycker att den hör hemma där. Eftersom det är en så stor sak så måste den övervägas i ett utredningssammanhang.

Fröken Rogestam frågade varför man inte har räknat upp stöden och varför man inte har vidgat kretsen av bidragsberättigade. Det handlar ändå här om en prioritering som mycket ofta måste göras i samhället med hänsyn till de ekonomiska resurserna. De borgerliga partierna gör det ytterst bekvämt för sig genom att bara plussa på här och var – de tar alltså inte hänsyn till den ekonomiska verkligheten. Vi har satt i verket en fin reform, som har mottagits positivt, och efter hand får vi naturligtvis bygga ut den. Just nu ges företräde åt personer med särskilt svåra arbetsförhållanden. Vi tycker att man bör starta där och sedan

bygga ut reformen.

Beträffande det nya stödet som herr Molin talade om vill jag säga att man måste se till gruppen i dess helhet. Jag tycker att stödet ger en skäligen kompensation när man läser - 450 kr. per vecka är ändå ett ganska hyggligt studiestöd.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Kristianstad säger att rekryteringen till högre utbildning är ett problem, och det är det förvisso. Men han säger också att betydligt fler ungdomar ur arbetarklassen i dag går till högre utbildning än tidigare. Men detta är fel, herr Nilsson! Det sade jag också i mitt inledningsanförande. Det är i stället allt färre av de ungdomar som börjar på högskolor efter gymnasiet som kommer från arbetarhem. Så sent som för 14 dagar sedan kom det ett meddelande från statistiska centralbyrån som påvisade detta. Där heter det att bara 10 % av arbetarbarnen fortsätter till högskolor, medan motsvarande siffra för barn ur akademikerfamiljer är 80 %.

Det som herr Nilsson tror och hoppas på är alltså fel, och det är därför vi behöver ett uttalande om en studielön.

Fröken ROGESTAM (c) kort genmäle:

Herr talman! Avsikten med att införa ett speciellt studiestöd för vuxna var bl. a. att ge människor med kort utbildning möjlighet att komplettera den och läsa vidare. Stora grupper av småföretagare, lantbrukare och fiskare med kort utbildning finns bl. a. i glesbygdsområdena. Vi har också grupper av korttidsutbildade bland de hemarbetande, som genom konstruktionen av reglerna för vuxenstudiestödet stängs ute från möjligheten att få tim- och dagstudiestöd. Det vi protesterar emot, herr Nilsson i Kristianstad, är att vissa grupper utestängs.

Sedan är givetvis jag också medveten om att man måste prioritera, men vad jag frågade om gällde satsningen på ytterligare studiestöd för längre studier. De rapporter som har kommit in från vuxenutbildningsnämnderna visar att den stora efterfrågan har gällt den formen av studiestöd, medan det inte alls har varit samma stora efterfrågan på tim- och dagstudiestödet.

Herr NILSSON i Kristianstad (s) kort genmäle:

Herr talman! Snedrekryteringen till den högre utbildningen beror inte helt på ekonomiska skäl, utan framför allt på ett gammalt mönster i samhället som måste brytas. I dag finns det goda ekonomiska möjligheter för dem som vill studera vidare. Jag tror att man delvis får angripa snedrekryteringen från andra utgångspunkter än de som anförts här.

Till fröken Rogestam vill jag säga att det i och för sig är riktigt att vissa grupper stängs ute. Men det är väl många reformer som är riktade. Man måste ju prioritera och se till det mest angelägna. Det görs i den här reformen. Sedan får man efter hand bygga ut den för andra grupper.

Herr förste vice talmannen anmälde att fru Lantz anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr NILSSON i Norrköping (s):

Herr talman! I socialförsäkringsutskottets betänkande nr 23 föreslås förbättringar av det studiesociala systemet.

Inom studiehjälssystemet föreslås en höjning av resetillägget. Vidare höjs inackorderingstillägget från 170 kr. till 190 kr. per månad. Rätten till fria hemresor som är knuten till inackorderingstillägget ändras, så att alla inackorderade elever som bor på ett avstånd inom 25 mil från skolan får rätt till en hemresa per vecka.

Det behovsprövade tillägget inom studiehjälpen höjs från 110 kr. till 130 kr. per månad samtidigt som inkomstgränsen justeras uppåt. Enligt gällande regler får återbetalningspliktiga studiemedel beviljas till yngre elever i gymnasial utbildning med ett belopp på högst 4 000 kr. per läsår. Nu föreslås en höjning av detta belopp till 4 200 kr.

De förbättringar som nu föreslås bör ses mot bakgrunden av att riksdagen 1974 och 1975 beslutade om flera betydelsefulla studiesociala reformer.

År 1974 beslutade riksdagen dessutom på förslag av utskottet – herr Nilsson i Kristianstad var inne på detta nyss – att göra en förutsättningslös och allsidig utredning av det studiesociala systemet. Kritiken mot det nuvarande systemet har bl. a. gått ut på att det är komplicerat och svåröverskådligt. Det är därför rimligt att kostnadskrävande och tekniskt svårbestämda förslag nu behandlas av den sittande utredningen. Fröken Rogestam har i debatten slutit upp bakom den tanken, medan herr Ringaby förmodligen av taktiska skäl har valt att profilera sig i ett läge när han vet att det är nödvändigt med ett utredningsarbete.

I reservationen 1 av herr Olsson i Stockholm föreslås en höjning av inackorderingstillägget till 250 kr. Vidare föreslås att det inkomstprövade tillägget höjs till 150 kr. i månaden och att inkomstgränserna för detta och för det behovsprövade tillägget höjs till 35 000 resp. 42 000 kr. I reservationen föreslås också en sänkning till 16 år för inkomstprövat tillägg.

Då studiestödsutredningen har till uppgift att förutsättningslöst pröva utformningen av studiestödet till elever på gymnasial nivå kan inte utskottet tillstyrka förbättringar av inackorderingstillägget eller det behovsprövade tillägget utöver förslaget i propositionen.

När det gäller det inkomstprövade tillägget anser inte utskottet det motiverat att ändra reglerna. Den nuvarande kopplingen mellan inkomstgränsen vid behovsprövade stödformer och reglerna för statliga bostadstillägg bör bibehållas, som det framgår av utskottets betänkande.

I reservationen 2, som moderaterna står bakom, föreslås att studiestödsutredningen skall få i uppdrag att skyndsamt komma med förslag om provisoriska förbättringar av studiestödet till ungdomar mellan 18 och 20 år på gymnasial nivå.

Fredagen den
19 mars 1976

---

*Studiesociala
åtgärder*

Gränsdragningen mellan studiehjälps- och studiemedelssystemen är en av de frågor som studiestödsutredningen skall analysera. Utredningen lär, enligt vad utskottet erfarit, vara sysselsatt med de frågor som tas upp i reservationen, och utskottet finner därför inte anledning att tillstyrka motionerna 742 och 744.

Vpk vill i reservationen 3 att maximibeloppet för studiemedel höjs till 160 % av basbeloppet. Riksdagen beslutade 1974 och 1975 att avvisa sådana förslag, bl. a. av statsfinansiella skäl. Vpk-förslaget kostar sannolikt omkring 100 milj. kr., och frågan bör därför övervägas inom utredningen.

I reservationen 4 av herr Olsson i Stockholm föreslås att återbetalningsskyldigheten för barntillägg slopas. Att låta barntilläggen utgå i form av bidrag innebär att studerande gynnas i förhållande till andra grupper på ett sätt som inte kan motiveras.

I reservationen 5 föreslår moderaterna och vänsterpartiet kommunisterna en uppräknig av bidragsdelen till 25 % av studiemedlen och en värdesäkring av bidraget.

Centerpartiet vill i reservationen 6 uppjustera bidragsdelen med 180 kr. per läsår. I reservationen 7 förordar vpk en planmässig höjning av bidragsdelen, och samma parti föreslår i reservationen 8 att studielön skall införas för alla studerande över 16 år.

Jag kan kommentera reservationerna 5–8 i ett sammanhang.

En höjning av bidragsdelen till 25 % av studiemedlen kostar 100 milj. kr., och utskottet avstyrker en höjning på detta område av statsfinansiella skäl. När det gäller värdesäkring står utskottet kvar vid den tidigare uppfattningen, att studiebidragets nivå skall vara beroende av särskilda riksdagsbeslut, då regering och riksdag måste ha en tillfredsställande kontroll över statsutgifterna.

När det gäller vpk-kravet på en plan för höjning av studiebidraget som ett led i en övergång till studielön, så måste den frågan självfallet utredas, då den får betydande samhällsekonomiska konsekvenser. Man kan inte lösa frågan så enkelt som fru Lantz säger – att den får lösas i ett fördelningspolitiskt sammanhang. Vidare måste man utreda vilka effekter studielön har från jämlikhetssynpunkt. Får vi en utjämning av löner och levnadsstandard eller kommer klyftorna att öka? Varför har socialdemokraterna frångått sin gamla inställning i detta avseende, frågar fru Lantz.

Det är klart att detta på kort sikt är en ekonomisk fråga. Det gäller att skaffa fram pengar. Men den principiella frågan finns också med i bilden: Vad händer från jämlikhetssynpunkt? Det vore kanske inte så trevligt för vänsterpartiet kommunisterna om en studielön skulle leda till ökade inkomstklyftor i samhället. Det finns alltså all anledning att utreda dessa frågeställningar och inte uppträda alltför tvärsäkert i riksdagsdebatterna.

Den moderata reservationen 9 om en övergång till statsgaranterat annuitetslån berör stödets principiella konstruktion. Det gäller alltså en ty-

pisk fråga av det slag som får övervägas inom utredningen. Noteras bör väl att moderata samlingspartiet i denna fråga inte har något stöd av mittenpartierna utan står isolerat.

I reservationen 10, som moderaterna och folkpartiet står bakom, behandlas fribellopsgränsen för makes inkomst och slopande av prövning mot makes inkomst och förmögenhet. Vpk vill i reservationen 11 slopa prövningen mot makes inkomst.

När det gäller principen att makar skall betraktas som ekonomiskt självständiga subjekt är utskottsmajoriteten och reservanterna ense. Majoriteten vill emellertid utreda frågan, då stora kostnader är förenade med en avveckling av makeprövningen. Det gäller också frågan i vilken takt en sådan avveckling skall ske.

I moderatreservationen nr 12 föreslås att juris studerande vid kursverksamheten vid Göteborgs universitet skall få rätt till studiemedel. Utskottsmajoriteten motiverar utförligt varför man inte kan biträda det yrkandet.

Kursverksamheten vid Göteborgs universitet är ett fristående studieförbund. Skall samhället ha kontrollen över den högre utbildningens lokalisering och dimensionering, måste studiemedel utgå till studerande vid läroanstalter och utbildningslinjer som samhället inrättat och beslutat om. Den princip som ligger i reservationens frågeställning kan emellertid, som utskottet antyder, bli föremål för överväganden i utredningen angående kompetensfördelningen mellan det offentliga utbildningsväsendet och studieförbunden.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till de punkter i socialförsäkringsutskottets hemställan som berör studiemedel och studiehjälp.

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är ju så att de rekryteringsfrämjande effekterna av det nuvarande studiesociala systemet är dåliga – bl. a. gjorde fru Lantz tidigare ett påpekande om det. Detta beror främst på den låga och sjunkande bidragsdelen och därmed den höga och stigande skuldsättningen. Det är alltså så, att den del av studiemedlen, som är stipendier i gammal mening, hela tiden minskar och att lånen hela tiden ökar och därmed skuldsättningen. Det gör att unga människor – kanske speciellt från arbetarklassen – drar sig för högre studier.

Vidare är det på det viset att effekterna av den förra året beslutade högskolereformen, speciellt den generella antagningsspärren, också kommer att bli dåliga från rekryteringssynpunkt.

Herr Nilsson i Kristianstad säger först att det inte bara är ekonomiska faktorer som påverkar den sociala snedrekryteringen. Det ligger naturligtvis en del i detta. Men den faktor som vi här i riksdagen direkt påverka är den ekonomiska faktorn. Det är alltså genom att ta ställning till bl. a. bidragsdelen som vi har möjligheter att påverka den sociala snedrekryteringen till högre studier.

Man man måste då ställa sig frågan: Vad vill socialdemokraterna göra åt den här utvecklingen? Såvitt jag förstår är de nöjda med situationen. Man vill låta studiebidraget successivt sjunka – det är ju innebörden av det argument som herr Nilsson i Norrköping anförde när han sade att det inte finns resurser. Men man måste ju i varje fall höja bidraget i takt med inflationen, så att procentandelen av studiemedel som går ut till bidrag blir oförändrad. Annars innebär systemet en nästan automatisk minskning av realvärdet av bidragsdelen.

Den linje som socialdemokraterna argumenterat för här i kammaren är således en minskning av studiebidragen, en minskning av stipendierna till högre utbildning. Detta är innebörden av det argument som herr Nilsson i Norrköping framförde, och diskrepansen mellan det argumentet och den argumentation som man använde på 1960-talet, när man talade om studielön, blir ju inte precis mindre av att herr Nilsson i Norrköping i dag, 12 år efter den studiesociala reformen, säger att man behöver utreda effekterna av studielön – dvs. man behöver utreda effekterna av ett förslag som man stod bakom för 12 år sedan.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Att påstå att klyftorna skulle öka genom att man inför studielön, som herr Nilsson i Norrköping gör, tyder på en väldigt stor okunnighet.

Vi vet vilka det är som missgynnas av det studiefinansiella system som vi har i dag – det är ungdomar från socialgrupp 3. Både en höjning av bidragsdelen till 25 %, som vpk föreslår, och ett införande av studielön skulle värna om just de här ungdomarna. Ungdomar från andra socialgrupper brukar klara sig både ekonomiskt och praktiskt, och det är givetvis inte dem vpk är ute för att gynna.

Om man inte accepterar tanken på studielön – som socialdemokraterna gjort tidigare – har man också, tycker jag, överspelat ett av de starkaste sociala motiven för en lönepolitisk utjämning i det här avseendet. Jag tycker att det borde ligga i socialdemokraternas intresse att vilja bryta den sociala snedrekryteringen till utbildningen. Nu slår socialdemokraterna i stället vakt om denna sociala snedrekrytering. Det finns givetvis ett ekonomiskt underlag för de studiesociala reformer som vpk föreslår, men som jag sade tidigare gäller det att fördelningspolitiskt prioritera de här reformerna inom ramen för samhällets totala ekonomiska resurser.

Slutligen har det sagts att barntilläggen skulle gynna föräldrar med barn i förhållande till andra grupper i samhället. Den uppfattningen är felaktig, så länge studiemedlen utgår med så låga belopp som de gör f. n. Förhållandet hade varit ett helt annat om vi hade haft studielön. Vid utbetalning av studielön skall man givetvis inte ta hänsyn till det antal barn som de studerande har, lika litet som man betalar ut andra löner efter den principen.

Fröken ROGESTAM (c) kort genmäle:

Herr talman! De långsiktiga frågor som hör samman med studiemedelssystemet skall ses över allsidigt och förutsättningslöst av studiesociala utredningen, och där finns bl. a. studielönefrågan med liksom bidragsdelens storlek. Vi har från centerns sida ansett att det under tiden utredningen pågår finns anledning att följa upp den uppgörelse som centerpartiet och socialdemokraterna gjorde 1974. Då skrev socialförsäkringsutskottet i sitt betänkande nr 19 vad jag tidigare citerade och nu vill upprepa: "Utskottet --- vill samtidigt understryka angelägenheten av att bidragsdelen inom studiemedelssystemet - på samma sätt som förmånerna inom studiehjälpen - i fortsättningen blir föremål för mer regelbundna omprövningar och anpassas till förändringar i penningvärdet." Sedan dess har inflationen varit snabb. Den automatiska urholkningen innebär i dagsläget en sänkning av bidragsdelen från 16,8 % 1974 till ungefär 14 % i dag.

Som vi ser det har riksdagen lovat att genom regelbundna omprövningar anpassa bidragsdelen till penningvärdet, och det är det löftet som vi har velat stå fast vid genom denna uppräkningsmedel med 180 kr. Kostnaderna härför är enligt centrala studiestödsnämnden 18 milj. kr. Herr Nilsson i Norrköping har här inte angivit något argument varför socialdemokraterna nu är beredda att gå ifrån den uppgörelsen. Jag beklagar att socialdemokraterna har valt den linjen.

Herr NILSSON i Norrköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag till herr Molin säga att vi kanske inte skall dra upp någon debatt om innehållet i socialdemokratins partiprogram. Jag är inte övertygad om att vi har något partibeslut om studielön, men det finns självfallet grupper inom partiet som har drivit den frågan.

Fru Lantz tyckte att min uppfattning i denna fråga är ett utslag av okunnighet. Men även om jag inte kan nå upp till fru Lantz visdom vill jag ändå påstå, att om samhället betalade höginkomsttagarnas studier finns det risk för att löneklyftorna ökar, därest vi inte samtidigt får en statlig inkomspolitik. Och en sådan politik är det inte många som är beredda att förorda i dag. Det är följaktligen ganska lätt att peka på att det är problem förenade med studielön, och då är det naturligt att låta utreda den frågan.

Sedan kan man givetvis hävda att bidragsdelen borde vara större. Men då skall vi komma ihåg att riksdagen under senare år har valt att ge företräde åt reformer som är inriktade på korttidsutbildning. Och nu kommer ju utredningens betänkande om något år. Skulle det dröja får vi självfallet anpassa bidragsdelen till förändringarna i penningvärdet.

Man kan naturligtvis säga som moderaterna, vänsterpartiet kommunisterna och folkpartiet, att deras förslag kostar bara ett par hundra miljoner, och det är marginalpengar i budgeten. Men problemet är ju att oppositionen alltid följer den här uppläggningslinjen. En överbudspolitik skulle slå sönder samhällets ekonomi. Vad beträffar moderata samlings-

partiets överbudspolitik är ju den ett naturligt inslag i deras politik. Å ena sidan talar man om inflation, skattesänkningar och återhållsamhet med statsuppgifterna, och å andra sidan föreslår man kostnadskrävande reformer utan att tala om hur den inkomstförstärkning som behövs skall åstadkommas.

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Socialdemokraterna brukar möta önskemål från oppositionens sida med ordet överbudspolitik i vad det än gäller. I det här fallet är det ovanligt olämpligt att tala om överbud. Vad det är fråga om är ju att behålla studiebidragets reella värde. Den linje som herr Nilsson i Norrköping argumenterar för innebär ju att man icke ens anpassar bidragsdelen till inflationen. Om man låter bidragsdelen i kronor räknat vara oförändrad samtidigt som vi har en kraftig inflation, så innebär detta reellt sett – det måste väl även herr Nilsson i Norrköping hålla med om – en sänkning av bidragsdelen, en sänkning av det studiesociala stödet till högskolestuderande. Det är alltså det som herr Nilsson i Norrköping argumenterar för när han beskyller oss för överbudspolitik.

Fröken ROGESTAM (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag menar också att vi inte får låta de studerande drabbas av försämringar i avvaktan på de förbättringar som utredningen så småningom kan komma fram till. Det är viktigt att slå fast ätt det under de två år som gått sedan man senast gjorde en uppräknning av studiebidraget har skett en urholkning av bidraget som innebär en sänkning från 16,8 till ungefär 14 %. Det är för att ge studiebidraget tillbaka den storlek det hade 1974 som vi föreslår denna uppräknning. Det tycker vi är rimligt.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar att man från socialdemokratiskt håll inte vill bryta den sociala snedrekryteringen till högre utbildning – då skulle man inte argumentera på det sätt som herr Nilsson gör – och detta trots att regeringen ofta hävdar att tillträdet till den högre utbildningen måste breddas; det har man slagit fast på många sätt och i många paroller.

Vi vet att det är ungdomar från arbetarhem som skulle gynnas av en studielön. Det är ungdomar från arbetarhem som drar sig för den stora skuldsättning som högre studier i dag för med sig.

Herr NILSSON i Norrköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Molin anser att det är nödvändigt att förbättra studiebidragen med 150 milj. kr. – det är ungefär vad herr Molins yrkande kostar – kan han ju tala om hur det skall finansieras så slipper vi diskutera överbudspolitik.

Jag konstaterar att fru Lantz när det gäller studielön bara upprepar

sina argument utan att bemöta mina invändningar. Det talar såvitt jag kan förstå för att frågan bör utredas.

Fru STRÖM (s):

Herr talman! Det är i dag ganska vanligt att ungdomar vill pröva på arbetslivet efter grundskolan eller efter något år i gymnasieskolan. Många drabbas av skoltrötthet. En del upplever det som meningsfullt att skaffa sig arbetslivserfarenhet.

Men efter en tid i arbetslivet växer ofta motivationen att återuppta gymnasiestudierna. Många kan då inte räkna med att föräldrarna skall försörja dem, och många vill helt enkelt inte belasta sin familjs ekonomi. Fram till 19 års ålder tillhör eleverna studiehjälpssystemet. Det innebär att möjligheten att få studiestöd relateras till föräldrarnas ekonomi. Om en ung människa under 19 år vill eller måste klara sig själv, räcker inte studiehjälpen långt, och man blir hänvisad till banklån. När man fyllt 19 år blir man i likhet med eleverna på högskolenivå hänvisad till studiemedelssystemet. Dessa studiemedel är till övervägande delen återbetalningspliktiga. Föräldrarnas ekonomi inverkar här inte på möjligheten att få studiestöd. Dessa studiemedel är självfallet mycket förmånligare än de banklån som en 18-åring kan tvingas ta. Jag förstår 18-åringarnas ilska och uppgivenhet när de konfronteras med denna orättvisa verklighet.

Vi socialdemokrater som står bakom motionen 744 är medvetna om att studiestödsutredningen har komplicerade och omfattande frågor att behandla. Det kommer därför att ta tid innan utredningen kan lägga fram sina förslag. Det är mot den bakgrunden som vi har föreslagit att studiestödsutredningen skall få i uppdrag att skyndsamt lägga fram förslag om provisoriska förbättringar av studiestödet till ungdomar mellan 18 och 20 år på det gymnasiala stadiet. Pågående utredningsarbete får inte resultera i att angelägna delreformer fördröjs.

Det är orimligt, särskilt i dagens arbetsmarknadsläge, att de ungdomar som vill skaffa sig en gymnasial utbildning skall behöva avbryta en sådan av ekonomiska skäl. Just de ungdomar som inte har möjlighet att få ekonomisk hjälp hemifrån måste få ett bättre stöd av samhället.

Vi motionärer finner det positivt att utskottet helt delar vår uppfattning att många ungdomar mellan 18 och 20 år faktiskt saknar möjlighet att fortsätta sina studier genom att de i dag inte kan få tillräckliga studiemedel. Utskottet har också tagit kontakt med studiestödsutredningen och funnit att utredningen ser det som en av sina första arbetsuppgifter att behandla denna fråga. För sin del förutsätter utskottet att frågan får en snar lösning.

Mot bakgrund av de informationer som nu framkommit från studiestödsutredningen och med utskottets positiva skrivning på denna punkt kan vi motionärer som står bakom motionerna 742 och 744 anse oss nöjda. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan på den punkten.

Herr talman! Jag vill slutligen uttrycka förhoppningen att utredningen

när den kommit fram till ett förslag har möjlighet att lyfta det ur dess större sammanhang och därmed underlätta för regeringen att inom kort lägga fram en proposition till riksdagen. Om detta inte skulle vara möjligt för utredningen hoppas jag att regeringen i stället är beredd att lägga en proposition med provisoriska förbättringar av studiestödet till ungdomar mellan 18 och 20 år.

I detta anförande instämde fröken Mattson (s) och fru Sandéhn (s).

Herr NILSSON i Norrköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Ström har i sin motion och i sitt anförande pekat på att det behövs provisoriska insatser för gruppen 18–20 år. Jag kan dela hennes uppfattning att här krävs snabba åtgärder. Frågan prövas dels i studiestödsutredningen, dels i den socialpolitiska samordningsutredningen. Socialförsäkringsutskottet säger i sitt betänkande att man förutsätter en snar lösning.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Att jag inte har deltagit i replikskiftena beror självfallet inte på ointresse för frågan. Hade jag vetat att det skulle bli så många och så intensiva replikväxlingar hade jag självfallet anmält mig. Men jag har chansen nu att i viss mån klarlägga en del påståenden som har gjorts.

Herr Nilsson i Kristianstad sade att det faktiskt gällde att ge alla som studerar ekonomiska möjligheter till detta och skapa rättvisa i det sociala studiemedelssystemet. Han sade att oppositionen plussar på här och där efter känt borgerligt mönster.

Nej, herr Nilsson i Kristianstad, det är faktiskt inte bara fråga om att plussa på här och var, utan det är fråga om att skapa likställighet olika studerandegrupper emellan, att göra studiemedelssystemet bättre.

Är det något fel, herr Nilsson i Kristianstad, att t. ex. småföretagare får ersättning för resor, kost och logi i samband med att de bedriver ämnesstudier, precis som en löntagare får? Vi kan inte finna att det är något fel i det.

Är det något fel, herr Nilsson i Kristianstad, att återställa de studerandes skuldbörda till den nivå som gällde när studiemedlen en gång infördes genom att räkna upp bidragsdelen? Herr Nilsson kan väl ändå inte på allvar tycka att skuldbördan skall öka bara därför att vi inte kan klara penningvärdet här i landet.

Om oppositionen vill återställa ett förhållande som tidigare gällde för de studerande, är det alltså överbud! Riksdagen måste väl ändå ha ett ansvar, och det har faktiskt inte räckt med att riksdagen, såsom tidigare har beslutats, skall göra tätare översyner av studiemedelssystemet och oftare räkna upp bidragsdelen. Då måste riksdagen ta sitt ansvar och återställa den ordning som tidigare gällde. Jag kan absolut inte finna att det är något överbud.

Är det något fel, herr Nilsson i Kristianstad, att ge dem som studerar juridik i Göteborg samma villkor som andra studerande? Vi kan inte finna att så är fallet. Det har faktiskt gjorts en undersökning om hur de som studerar juridik i Kursverksamhetens i Göteborg regi klarar sin ekonomi. Diagram som framställts visar att 87,2 % av dem som börjar den propedeutiska kursen måste klara sig genom underhåll från de anhöriga eller genom en kombination av eget arbete och underhåll från anhöriga.

Jag skall citera vad den här utredningen säger:

”Vi tycker oss i detta diagram se vissa klara tendenser. I början av sina juridiska studier hoppas många att kunna klara sig med understöd hemifrån. De kanske rent av ser det som något positivt att inte behöva (eller snarare kunna) skaffa sig studieskulder.

Redan efter ett år har de flesta insett att detta blir alltför dyrbart och antalet förvärvsarbetande eller kombinationen förvärvsarbetande med understöd har klart ökat.

Efter två år har majoriteten tvingats ut i förvärvsarbete helt eller delvis. Att ökningen tredje året inte är lika markerad som andra året beror antagligen på att redan första året är så dyrbart att de flesta redan då tvingas att välja mellan att sluta studera eller börja arbeta. Efter tre år finansierar de flesta sina studier helt genom förvärvsarbete. Vad som har hänt är troligen det att hemmen inte orkar försörja de studerande i längden. De som inte klarar att arbeta och studera samtidigt har slagits ut och endast de starkare förmår genomföra sina studier.”

Sådana är alltså förhållandena för dem som studerar juridik i Göteborg. Rättvisan hindras alltså bara därför att socialdemokraterna anser att samhällets kontroll inte får minska. Det är alltså fråga om rättvisa.

Med hänsyn till vad fru Lantz sagt om snedrekrytering vid studier och fru Lantz påpekande att de studerandes möjlighet att erhålla studiemedel påverkar studievalet måste väl vpk ändå rösta med reservationen 12. För de som studerar juridik i Göteborg är verkligen bara de som är ytterst välbärgade, några andra får icke möjlighet till detta.

Herr NILSSON i Kristianstad (s):

Herr talman! Beträffande de juridikstuderande i Göteborg, som är inskrivna vid Kursverksamheten, så behandlade vi den frågan i kammaren i höstas. För den nu föreliggande reservationen står enbart moderaterna. Utskottet har behandlat frågan ingående, både i höstas och nu, och vi anser att det ”aktualiserade spörsmålet måste lösas på annat sätt än genom en ändring av de grundläggande principerna för studiestödstilldelningen, detta med hänsyn till att en utvidgning av studiemedelsberättigande läroanstalter till att omfatta även på enskilt initiativ tillkommen undervisning skulle medföra att staten avhände sig kontrollen över såväl lokalisering som dimensionering av den högre utbildningen”. Bakom den skrivningen står socialdemokraterna, folkpartiet, centerpartiet och vänsterpartiet kommunisterna. Vi menar alltså att man inte får lösa den

Fredagen den
19 mars 1976

---

*Studiesociala
åtgärder*

här frågan via studiemedelssystemet utan det är en fråga om dimensionering av den högre utbildningen.

Sedan tar herr Ringaby upp en mängd andra frågor som gäller studiemedelssystemet. Han svartmålar i stort sett. Det har ändå skett väsentliga förbättringar inom studiemedelssystemet under de senare åren. Det fungerar bra. Det finns förstås brister och dem måste man ta upp i den nytillsatta studiestödsutredningen. Jag vill bara peka på att moderaternas förslag om att bidragsdelen skulle räknas upp till 25 % kostar 100 milj. kr. Det är inte precis småpotatis som moderaterna föreslår.

Jag vill också peka på en annan egendomlighet som kommit fram under debatten. Vad jag förstår kommer vänsterpartiet kommunisterna att rösta med de borgerliga framför allt när det gäller bidragsdelen. Det är en kostsam sak, men man är alltså överens där. När det gäller den ekonomiska finansieringen av detta säger kommunisterna att det kan ske genom en höjning av arbetsgivaravgiften eller genom beskattning av kapitalet, men där är man inte överens med de borgerliga partierna. Det stämmer alltså inte.

Herr NILSSON i Norrköping (s):

Herr talman! När herr Ringaby riktat sin hårdaste kritik mot studiemedelssystemet gör han det i samband med att han föreslår att indexlånemodellen skall ersättas med annuitetslån. Men här gäller det ju en typiskt principiell förändring av studiemedelssystemet och det är de andra partierna ense om att man måste utreda först. När moderaterna är som mest kritiska i den här frågan då står de isolerade.

Sedan säger herr Ringaby: Riksdagen måste ta sitt ansvar. Och han vill höja bidragsdelen till 25 %. Men, herr Ringaby, skall riksdagen ta sitt ansvar förutsätter det väl också att moderata samlingspartiet tar sitt ekonomiska ansvar och talar om var man skall hämta de 100 milj. kr. -110 milj. kr. som föreslagets genomförande kostar.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Man säger att det bara är moderaterna som står för reservationen om de juridikstudierande i Göteborg. Ja, men reservationen är inte mindre angelägen för det. Det är ju en rättvis reservation.

Det här problemet skall lösas på annat sätt, säger man. Vilket sätt då? Skall de studerande vänta tills de får en juridisk fakultet vid universitetet i Göteborg, får de nog vänta. Detta är i alla fall ett brådskande ärende. Vi kan inte gå och vänta hur länge som helst på att få en rättvis behandling. Den här frågan måste lösas.

Vi får alltid höra att så fort det riktats någon kritik mot ett socialdemokratiskt förslag så är det svartmålning. Jag tar inte det så hårt, herr Nilsson i Kristianstad och herr Nilsson i Norrköping, för det är självfallet inte fråga om någon svartmålning, utan det är fråga om att vi på en del punkter i det här systemet har pekat på klara orättvisor

och bristfälligheter som vi vill rätta till. Om man kallar det för svartmålning får man väl göra det, men vi betraktar det inte som svartmålning.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Herr Nilsson i Kristianstad har förstått alldeles rätt – vi kommer att rösta för reservation nr 6, eftersom vårt förslag i reservation nr 5 förmodligen inte kommer att gå igenom. Det är inte någon stor höjning som föreslås i reservation nr 6 – bara 2 %. I förhållande till den 25-procentiga bidragsdel som vi föreslår är en 16-procentig bidragsdel som föreslås i reservation nr 6 inte mycket, men det är i alla fall något och därför kommer vi att rösta för reservation nr 6 i andra hand.

Herr NILSSON i Kristianstad (s):

Herr talman! Herr Ringaby måste ju hålla med om att man inte kan dimensionera och organisera den högre utbildningen via studiemedelsystemet – det går inte, utan det måste ske på andra vägar.

Sedan är det ju så, som jag sade tidigare, att kommunisterna tydligen går tillsammans med de borgerliga när det gäller en höjning av bidragsdelen. Kommunisterna har en ekonomisk täckning för höjningen genom att de föreslår att arbetsgivaravgiften skall höjas och att man skall beskatta kapitalet. Där stämmer det alltså inte med de borgerliga, för ett sådant förslag går inte de borgerliga med på. Det hela går alltså inte ihop. Jag tycker att det är en riktig princip att när man är överens om reformer skall man också vara överens om betalningen, men det är inte vpk och de borgerliga, utan där skiljer man sig.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Vi skall då hälsa studenterna i Göteborg att socialdemokraterna sagt att det här går icke att lösa.

Herr NILSSON i Kristianstad (s):

Herr talman! Visst går det att lösa, men det skall inte ske via studiemedelsystemet.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Det är riktigt att vpk inte är överens med de borgerliga partierna om hur man skall lösa det här ekonomiskt. Vi är inte överens med socialdemokraterna heller, därför att vi vill ha en helt annan ekonomisk politik. Inom ramen för vad vi kräver – en ökad beskattning av kapitalet, en prutning på det militära försvaret och mycket annat – har vi ekonomisk täckning för denna höjning. Icke förty inser vi att även om det är en mycket liten ökning som förslaget i reservationen nr 6 innebär för de studerande så är det dock en ökning och vi kommer förstås att rösta för den.

Fredagen den
19 mars 1976

*Studiesociala
åtgärder*

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Går inte det här att lösa genom studiemedelssystemet får nog de studerande i Göteborg vänta på en oviss framtid.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Olsson i Stockholm, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Olsson i Stockholm.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 280

Nej - 15

Avstår - 1

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Ringaby och Fridolfsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ringaby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Ringaby och Fridolfsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ringaby begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 253
Nej - 41
Avstår - 1

Nr 87

Fredagen den
19 mars 1976

---

*Studiesociala
åtgärder*

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Olsson i Stockholm, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Olsson i Stockholm.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 280
Nej - 15
Avstår - 1

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Olsson i Stockholm, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Olsson i Stockholm.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 280
Nej - 15
Avstår - 1

Mom. 6

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN: Propositionen ställs först beträffande tillkännagivande rörande ytterligare uppräknig av studiebi-

Fredagen den
19 mars 1976

*Studiesociala
åtgärder*

draget och därefter i fråga om beslut om viss uppräknig av detta bidrag.

Tillkännagivande rörande ytterligare uppräknig av studiebidraget

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Ringaby m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ringaby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 6 såvitt avser tillkännagivande rörande ytterligare uppräknig av studiebidraget röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Ringaby m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ringaby begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 210
Nej - 82
Avstår - 4

Beslut om viss uppräknig av studiebidraget

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Rogestam begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 6 såvitt avser beslut om viss uppräknig av studiebidraget röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Rogestam begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 132
Nej - 162
Avstår - 2

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Ringaby m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Olsson i Stockholm, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 8 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Olsson i Stockholm.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 279
Nej - 15
Avstår - 1

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 9 av herrar Ringaby och Fridolfsson samt 3:o) reservationen nr 8 av herr Olsson i Stockholm, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Ringaby begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan fru Lantz begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 9 antar reservationen nr 9 av herrar Ringaby och Fridolfsson röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 8 av herr Olsson i Stockholm.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Nr 87

Fredagen den
19 mars 1976

---

*Studiesociala
åtgärder*

*Studiesociala
åtgärder*

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej,
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av herrar Ringaby och Fridolfsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ringaby begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 240

Nej - 40

Avstår - 16

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av herr Ringaby m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ringaby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av herr Ringaby m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ringaby begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 209

Nej - 69

Avstår - 18

Mom. 11

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 10 av herr Ringaby m. fl. i motsvarande del samt 3:o reservationen nr 11 av herr Olsson i Stockholm, och förklarades den först-

nämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Ringaby begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan fru Lantz begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 11 antar reservationen nr 10 av herr Ringaby m. fl. i motsvarande del röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 11 av herr Olsson i Stockholm.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 58
Nej – 17
Avstår – 219

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 11 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av herr Ringaby m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ringaby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 222
Nej – 55
Avstår – 19

Mom. 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av herr Ringaby m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ringaby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 12 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av herr Ringaby m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ringaby begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 211
Nej - 64
Avstår - 20

Mom. 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av herr Ringaby och Fridolfsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ringaby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 13 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av herrar Ringaby och Fridolfsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ringaby begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 240
Nej - 54
Avstår - 2

Mom. 14 och 15

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 16

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 13 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Rogestam begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 16 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 13 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Rogestam begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 196
Nej - 97
Avstår - 2

Mom. 17

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 18

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 14 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Rogestam begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 18 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 14 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Rogestam begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 135
Avstår - 3

Mom. 19

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 15 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Rogestam begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 19 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 15 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147
Nej - 148
Avstår - 1

Mom. 20

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 16 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Rogestam begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 20 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 16 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Rogestam begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 172
Nej - 122
Avstår - 2

Mom. 21

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 17 av herr Hyltander, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Molin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 21 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 17 av herr Hyltander.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 268
Nej - 27
Avstår - 1

Mom. 22

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 18 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Rogestam begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 87

Fredagen den
19 mars 1976

---

*Studiesociala
åtgärder*

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 22 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 18 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Rogestam begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 186
Nej - 108
Avstår - 2

Mom. 23

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 19 av herr Olsson i Stockholm, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 23 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 19 av herr Olsson i Stockholm.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 279
Nej - 16
Avstår - 1

Mom. 24

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 21 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl. samt 3:o) reservationen nr 20 av herr Hyltander, och förklarades den förstnämnda

propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då fröken Rogestam begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Molin begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 24 antar reservationen nr 21 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl. röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 20 av herr Hyltander.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 86
Nej - 42
Avstår - 165

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 24 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 21 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Rogestam begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 186
Nej - 109
Avstår - 1

Mom. 25

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 22 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Rogestam begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 25 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 22 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Rogestam begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 187
Nej - 108
Avstår - 1

Mom. 26

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 27

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 23 av herr Hyltander, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 28-31

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 32

Kammaren biföll reservationen nr 6 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl. i denna del.

Mom. 33-41

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 5 Om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten

Herr statsministern PALME erhöll ordet för att besvara herr *Ahlmarks* (fp) den 20 februari anmälda interpellation, 1975/76:121, och anförde:

Herr talman! Herr Ahlmark har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser vidta för att snarast garantera ungdomar utbildning, jobb eller praktik.

Trots den svåra kris som drabbat de västliga industriländerna under de senaste åren har sysselsättningen kunnat värnas i vårt land. I industriländerna går 17 miljoner människor arbetslösa. Sysselsättningen och reallönerna har minskat i många länder, medan sysselsättningen här har ökat med nära 200 000 personer under två år och reallönerna under samma tid har ökat kraftigt.

Nr 87

Fredagen den
19 mars 1976

---

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslösheten*

Fredagen den
19 mars 1976

Om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten

En rad åtgärder sattes tidigt in för att möta en vikande efterfrågan utifrån med bl. a. statliga bidrag till företagen för produktion på lager, investeringar i bättre arbetsmiljöer och andra investeringar för framtiden. I stället för permittering eller avskedande har tusentals anställda deltagit i utbildning. Den nya lagen om anställningstrygghet har förhindrat den under tidigare lågkonjunkturer så vanliga utslagningen av äldre och handikappade. Kampen mot arbetslösheten har kunnat föras in på arbetsplatserna. Till det kommer att många arbetsgivare i dag har en annan attityd till de anställda än tidigare, då man ofta använde dem som buffert vid konjunktursvängningarna.

Samtidigt som vi har funnit allt verksammare metoder mot utslagningen av äldre och lyckats bättre att värna sysselsättningen för dem som redan har etablerat sig på arbetsmarknaden, kvarstår en rad problem för de nytillträdande på arbetsmarknaden. Det gäller främst ungdomarna.

Andelen ungdomar i åldern 16–24 år som har arbete har ökat kraftigt, från 60,2 % 1970 till 65,5 % 1975. Från 1972 har arbetslösheten stadigt minskat från 5,7 % till 3,8 % 1975.

Arbetet på att finna former för en mjukare och smidigare övergång för ungdomarna från skolan till arbetsmarknaden har sedan en tid intensifierats kraftigt. Att bekämpa arbetslöshet bland ungdomar är en av samhällets viktigaste uppgifter. Det fordras omedelbara åtgärder och åtgärder på längre sikt. Åtgärder på längre sikt måste förankras i det totala sysselsättningsperspektiv som sysselsättningsutredningen arbetar med. Kontakten mellan grundskola och arbetsliv måste, som framhålls i propositionen om skolans inre arbete, kraftigt förstärkas.

Om ungdomarna skall få en fast fot på arbetsmarknaden visar nuvarande situation att någon form av yrkesinriktad utbildning krävs efter den obligatoriska skolan. Denna utbildning bör i framtiden kunna erbjudas i väsentligt mer varierande former än i dag. Vi behöver ett vitt spektrum av möjligheter från relativt fria kombinationer av praktik, kortare kurser och arbete till fleråriga sammanhållna linjer.

Men de problem som ungdomarna nu upplever på arbetsmarknaden är i väsentlig utsträckning förknippade med lågkonjunkturen och måste övervinnas på kort sikt.

Arbetslösheten bland ungdomarna steg under hösten för att sjunka under julmånaden och steg sedan åter i januari. Det är i och för sig en normal bild i arbetskraftsundersökningarna sedan många år. Arbetslösheten bland ungdomarna sjönk kraftigt igen till 26 000 i februari. Flera tecken tyder nu på en konjunkturuppgång ute i världen, men det kan ännu dröja innan en ökad efterfrågan ger effekter på den svenska arbetsmarknaden.

Två års framgångsrik kamp för att upprätthålla sysselsättningen ute i företagen har inte räckt för att samtidigt ge alla nytillträdande ungdomar de arbeten de velat ha. Regeringen satte på ett tidigt stadium in åtgärder som i olika omgångar har byggts på för att stödja ungdomarna på arbetsmarknaden. Förutom de åtgärder som satts in för att värna syssel-

---

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslösheten*

sättningen för alla grupper – de hjälper naturligtvis också ungdomarna – har särskilda åtgärder satts in direkt riktade till ungdomarna.

100 extra arbetsförmedlare, som enbart ägnar sig åt ungdomens sysselsättning, har satts in på ett 15-tal orter. Statsbidragen till kommunala beredskapsarbeten inriktade på ungdomar har höjts i två etapper från 33 % till 50 % och därefter från 50 % till 75 %.

Utbildningsbidragen till ungdomar som deltar i arbetsmarknadsutbildning höjdes kraftigt vid det senaste årsskiftet. De ungdomar som är berättigade till kontant arbetsmarknadsstöd får bibehållen ersättning motsvarande detta stöd jämte ytterligare 10 kr. per dag om de utbildar sig.

Arbetslösa ungdomar erbjuds jobb hos kommuner och landsting när den ordinarie personalen deltagit i utbildning betald av AMS. Statligt bidrag med 75 % av lönen för ersättarna utgår till kommuner och landsting. Arbetslösa ungdomar erbjuds arbete i näringslivet när arbetsgivare sätter en redan anställd i utbildning och för den får ett bidrag på 15 kr. i timmen.

Arbetslösa ungdomar skall nu också kunna erbjudas särskilda arbeten i näringslivet för praktik och yrkesutbildning med ett bidrag på 10 kr. i timmen. Intagningen av värnpliktiga till grundutbildningen kan nu påverkas av arbetsmarknadsläget. Kontantstödet vid arbetslöshet höjdes från årsskiftet.

I månadsskiftet februari/mars var 5 300 ungdomar sysselsatta vid kommunala beredskapsarbeten. Vid statliga praktikarbeten var mer än 4 000 ungdomar sysselsatta. Ytterligare platser beräknas tillkomma under den närmaste tiden. I arbetsmarknadsutbildningen deltar ca 15 000 ungdomar och vid särskilda kurser i gymnasieskolan ca 2 000 ungdomar. En arbetsgrupp inom utbildningsdepartementet har i samarbete med vissa kommuner utarbetat ett förslag till annorlunda kurser för elever som normalt inte söker till gymnasieskolan. Sådana kurser är redan i gång under detta läsår.

Beredskapen är hög och arbetet på att följa utvecklingen och förbereda ytterligare åtgärder pågår kontinuerligt inom regeringens kansli. För att följa upp regeringens åtgärder hölls nyligen en överläggning med representanter för vissa kommuner, som under hösten hade en hög ungdomsarbetslöshet.

Flera kommuner kunde visa på goda resultat sedan de med stöd av de statliga bidragen tillsammans med arbetsförmedlingarna gått till angrepp mot arbetslösheten i sina kommuner. En så gott som samstämmig grupp kommunalmän trodde att kommunerna med god vilja och fantasi skulle kunna öka sina insatser för ungdomarna. För att ytterligare följa upp och informera om regeringens åtgärder avser regeringen att inom de närmaste dagarna hålla liknande överläggningar med näringslivet.

Mycket omfattande insatser genomförs således för att särskilt stödja ungdomarna på arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingarna och de flesta kommunerna följer upp dessa insatser med åtgärdsprogram för att bekämpa arbetslöshet bland ungdomarna. De förslag som herr Ahlmark

Fredagen den
19 mars 1976

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten*

för fram i sin interpellation är redan förverkligade eller är identiska med förslag från sysselsättningsutredningen och bearbetas för närvarande inom regeringens kansli. Ytterligare förslag med samma syfte har förelagts riksdagen i den s. k. SIA-propositionen.

Sysselsättningsutredningen formulerade målet för de reformer vi nu arbetar med på följande sätt: "Samhället måste tillförsäkra alla ungdomar utbildning, praktik eller arbete." Till det målet anslöt sig också folkpartiets representant i utredningen.

Svaret på herr Ahlmarks fråga är sammanfattningsvis att en lång rad åtgärder är vidtagna eller inom kort kommer att vidtagas för att för det första stödja de ungdomar som inte kan få arbete direkt på grund av de tillfälliga svårigheter som orsakas av lågkonjunkturen. För det andra har ett omfattande reformarbete påbörjats för att underlätta ungdomarnas övergång från skolarbetet till att snarast få fast mark under fötterna i arbetslivet.

Det väsentliga i dagens läge är konkreta förslag och en stark vilja att komma till rätta med de praktiska problemen. Därför är det bra att folkpartiet liksom regeringen ser allvarligt på ungdomarnas problem på arbetsmarknaden. Regeringen kommer att ingående och sakligt pröva alla de förslag som kan förbättra deras situation.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! När vi ser ut över världen är det lätt att, som statsministern, beskriva hur andras bekymmer är mycket större än våra. Arbetslösheten i industriländerna har vuxit till den högsta nivån sedan 1930-talet. I Sverige har vi kunnat samlas till handling för att stimulera ekonomin och trygga jobben. Företagen har fått stöd för att behålla människor i produktion och utbildning i stället för att tvingas avskeda. Det har förhindrat mänskliga tragedier. Det är dessutom klok samhällsekonomi.

Ändå är det dålig tröst för de arbetslösa ungdomarna att det gått hyggligt för dem som redan har fotfäste på arbetsmarknaden. Tvärtom kan bitterheten och besvikelsen bli så mycket större för en del – "vad är det för fel på mig som inte får jobb fast så många andra har det"?

Alla har vi mött ungdomar som säger ungefär så här: Ni kostar på oss nioårig skola. Ni ställer upp med plats i gymnasieskolan. Ni betalar tiotusentals kronor för att jag skall kunna få ännu bättre utbildning om jag vill det. Och sedan, när jag skaffat mig all den här kunskapen, är det som om ni inte vore särskilt intresserade om jag får användning för min energi och mina kunskaper.

Tiotusentals ungdomar hör i dag skolporten stängas bakom sig utan att se porten till arbetslivet öppnas framför sig. Uppgången i världsekonomin dröjer. Det slår nu med all kraft igenom på nyanställningarna. De kvarstående lediga platserna var vid den senaste mätningen 10 000 färre än för ett år sedan. Och när ekonomin väl börjar gå uppåt igen har företagen gott om lager att avveckla och personal att sätta in i produktionen. Nyanställningarna tar verklig fart långt in i den kommande

högkonjunkturen.

Därför kan mängder av ungdomar berätta detsamma som en tonårsflicka i ett reportage från en arbetsförmedling: "Det är många som söker ett och samma jobb. Alltid är det någon som har bättre papper. Det känns ganska hopplöst att gå hit varje dag och nästan i förväg veta att det inte finns något nytt för mig. Man får ta en dag i sänder. Så långt som ett halvår framåt vågar jag inte tänka. Det är många som släss om för få jobb. Det är felet."

Det var inför den här verkligheten som Gunnar Helén och folkpartiet tidigt föreslog en ungdomsgaranti för arbete, praktik eller utbildning. Samordna det som redan görs av bl. a. skola och arbetsförmedlingar. Fyll sedan ut luckorna så att vi till varje flicka och pojke upp till 25 år kan säga: "Vi ger dig garanti för att du skall få ett meningsfullt arbete eller en meningsfull utbildning. Oavsett om du slutar efter den nioåriga grundskolan eller väljer att fortsätta några år ytterligare skall du ha rätt att bli anvisad arbete, praktik eller utbildning." Det var och är vårt förslag.

Det fyllde vi med praktiskt innehåll: bättre resurser till arbetsförmedlingarna för att handfast hjälpa arbetslösa ungdomar, fler och mer varierande kurser på gymnasieskolan, stöd till kommunerna för att ge jobb och praktik åt ungdom, en tiokrona till företagen för att nyanställa och utbilda ungdomar och en hel del annat.

Vi är i dag glada för att regeringen nu är med på mycket av det här. Men vi tycker att det är tråkigt att det dröjt så länge.

75 procent i statsbidrag till kommunala beredskapsarbeten för ungdom och 10 kr. i timmen i bidrag till företag som nyanställer och utbildar ungdomar – det föreslår nu regeringen från den 1 april. När vi ville besluta om det här redan i höstas gick man emot. Därmed gick också ett viktigt kvartal förlorat i kampen mot ungdomsarbetslösheten.

Statsministern säger nu i sysselsättningens efterföljd: "Samhället måste tillförsäkra alla ungdomar utbildning, praktik eller arbete." Det är bra, det är mycket bra. Men ungdomsgarantin för utbildning, praktik eller arbete hade behövts *denna* vinter som är den värsta på många, många år för ungdomar på arbetsmarknaden.

I stället för att medverka till ett positivt beslut hade man tyvärr från regeringspartiets sida en rad invändningar. Det var en socialdemokrat som i riksdagsdebatten om ungdomsgarantin för exakt ett år sedan sade att folkpartiet är inne på en farlig väg. Hon fortsatte: "Det finns speciella problem i samband med ungdomars inträde på arbetsmarknaden. Men därav följer ju inte att man skall utfärda garantier för en grupp arbetsökande."

Även i sysselsättningsutredningen reste man motstånd mot kravet att utfärda en sådan här ungdomsgaranti för sysselsättningen. Folkpartiets representant fick ägna veckor av segt arbete åt att övertyga om det vettiga i vårt förslag. Det blir nu i statsministerns version att folkpartiets representant "anslöt sig" till tanken att "samhället måste tillförsäkra alla ungdomar utbildning, praktik eller arbete".

Nr 87

Fredagen den
19 mars 1976

---

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslösheten*

Fredagen den
19 mars 1976

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslösheten*

Men historieskrivningen betyder mycket mindre än den verklighet som ligger framför oss. Det viktiga är att statsministern i dag ansluter sig och regeringen till den tanke folkpartiet drivit nu under tre år framför allt genom Gunnar Helén och som Karl-Erik Eriksson och Anders Jons-son nu lyckats få majoriteten i inrikesutskottet att stödja. Vi hoppas att också minoriteten i utskottet till slut ansluter sig till detta.

I riksdagens inrikesutskott har centern och moderaterna denna vecka för första gången ställt sig bakom en inriktning av åtgärderna mot ungdomsarbetslösheten som innebär "att samhället tillförsäkrar alla ungdomar möjlighet till arbete, utbildning eller praktik". Däremot har socialdemokraterna reserverat sig mot detta. Det är oklart vad som kommer att stå i deras reservation. Men jag hoppas att man inte skall behöva lotta i riksdagen om den garanti för ungdomarna som statsministern nu ställer sig bakom.

Fortfarande återstår viktiga bitar i det program mot ungdomsarbetslösheten som jag redovisade i min interpellation. Den intensifierade arbetsförmedling för unga sökande som det pågår försöksverksamhet med bör byggas ut över hela landet.

Men jag skulle vilja ta upp två andra viktiga saker med statsministern.

För det första: Hur skall vi också över en längre tid framåt få fler jobb?

För det andra: det är nödvändigt att ge ungdomar rätt till en utbildning som fyller verkligt angelägna behov, framför allt inom vården.

I den här lågkonjunkturen är ungdomarna speciellt drabbade och måste få särskilt stöd på arbetsmarknaden. Men det på sikt avgörande är att vi har en ekonomi som ger fler nya jobb. Bara då kan beredskapsarbeten, praktikplatser och yrkesutbildning övergå i fasta arbeten som ungdomarna själva väljer och trivs med.

Skall vi klara det måste riksdag och regering satsa på *hela* näringslivet, inte bara på de stora företagen och de statliga företagen. Vi måste få en näringspolitik som ger bättre villkor också för de många mindre företag som nu kläms hårt av kostnadsutvecklingen.

Folkpartiet har bl. a. föreslagit att man skall ta bort den allmänna arbetsgivaravgiften för fem anställda. Det skulle ge en direkt lättnad på ungefär 10 000 kr. för många små familjeföretag som behöver den lättnaden. Självfallet måste en sådan reform betalas i samband med en kommande skatteomläggning. Avgörande är att något påtagligt görs för de mindre företagen, som i allt snabbare takt läggs ned eller köps upp av bjässarna i näringslivet.

Bättre villkor för de mindre företagen är nödvändigt av ett par skäl:

För det första ger de sysselsättning åt hundratusentals människor runt om i landet. De har ofta lättare än de stora företagen att ta hand om ungdomar med dålig utbildning. I stora delar av landet är framgångsrika mindre företag förutsättningen för att unga människor skall kunna få bo kvar i den hembygd där de trivs och som behöver deras insats. När det finns framtidstro och livskraft i många mindre företag ger det sam-

tidigt framtidstro och livsglädje åt mängder av ungdomar, som annars kanske blir utan arbete och hopp.

För det andra ger mindre företag och nyföretagande utvecklingskraft och förnyelse i vår ekonomi. Då får vi resurser att bygga ut vården och barnomsorgen, där mängder av ungdomar behövs de närmaste åren för viktiga sociala insatser.

Men då måste vi också ställa upp och ge dessa ungdomar utbildning. Den här veckan har statistiska centralbyrån blivit klar med den senaste statistiken över sökande och antagna till sjuksköterskeskolorna.

Hösten 1975 sökte 5 674 personer som var behöriga till grundutbildning. Men bara 1 470 kom in.

De som sökte den längre utbildningen på fem terminer var 4 464. 804 av dem fick plats.

När det gäller den kortare utbildningen på tre terminer var det 1 210 som sökte och 666 som kom in.

Dessutom är det säkert många som avstått från att söka därför att de vet att det är svårt att komma in. År efter år har vi haft den här situationen. Mängder av ungdomar som vill utbilda sig till sjuksköterskor förvägras den utbildningen därför att inte regeringen sett till att det finns tillräckligt många utbildningsplatser.

Samtidigt vet vi att behovet av personal inom vården kommer att växa mycket snabbt de närmaste åren. Enbart för att vårda de allt fler äldre skulle ungefär 35 000 fler behöva anställas inom långtidsvården fram till 1985. Skall vi sedan förbättra vården, skapa mänsklig kontakt och ta större hänsyn till den enskilde, då behövs ytterligare ungefär 10 000 nya tjänster. Och då gäller det bara att tillgodose så grundläggande mänskliga krav som att patienterna själva får bestämma när de vill gå och lägga sig och inte tvingas i säng klockan två, tre eller fyra på eftermiddagen, att de ges samma hygieniska standard som friska människor och att de får möjlighet till aktiviteter och inte bara "förvaras" i vården.

Från folkpartiet har vi gjort vårt politiska val: de gamla får inte svikas i ett kärvt ekonomiskt läge. Vi måste satsa de resurser som krävs för att ge en god vård åt de människor som behöver den.

Och då är det här någonting i grunden snett i vårt samhälle. Tio-tusentals ungdomar går arbetslösa. En hel av dem vill utbilda sig till ett yrke. Samtidigt ropar vården efter utbildad personal för att klara omsorgen om människor i en viss situation då de så intesivt behöver mänsklig värme och omtanke. Ändå avvisas tusentals ungdomar varje år från just vårdutbildning!

Vi har lagt fram förslag i en partimotion i januari om krafttag för att bygga ut och förbättra vårdutbildningen. Det är viktigt både för att ge en bra utbildning åt ungdomar, som annars kanske går arbetslösa, och för att kunna ge en bättre vård åt dem som har byggt upp Sverige.

Jag tackar statsministern för det i stort sett mycket positiva svaret på min interpellation. Herr Palme har i slutet av det några erkännssamma ord om folkpartiets engagemang i kampen mot ungdomsarbetslösheten.

Fredagen den
19 mars 1976

---

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslösheten*

Han förklarar där att regeringen är beredd att sakligt pröva vettiga förslag. Allt det här gläder mig. Ty om någon vecka kommer våra förslag om utbyggd vårdutbildning upp till beslut här i riksdagen. Det skulle vara bra om vi kunde enas också här genom att ni stödjer de förslagen, liksom ni så småningom stött våra krav på stimulanser till kommunerna och företagen att anställa arbetslösa ungdomar. Ett sådant besked från statsministern nu skulle göra den här riksdagsdebatten till en av de viktigaste under våren.

Herr ÅSLING (c):

Herr talman! Mot bakgrund av det arbete som bedrivs i sysselsättningsutredningen har den här debatten naturligtvis sitt speciella intresse.

Den bästa garantin till arbete som man kan ge dagens ungdom är ökad sysselsättning, dvs. ökad tillgång till jobb. Det är också konklusionen av det delbetänkande som sysselsättningsutredningen avlämnade före jul. I det längre perspektivet måste problemet ungdomsarbetslösheten lösas genom en ny näringspolitik.

Målet måste vara "arbete åt alla", en målformulering som statsministern dock inte ens nämner i sitt svar. Principen för samhällets sysselsättningspolitik måste vara den som sysselsättningsutredningen anger: att sträva efter att alla människor skall ha rätt till arbete var helst de bor i landet. Det är mot denna bakgrund som centerns näringspolitiska handlingsprogram har målsättningen 400 000 nya jobb. Målsättningen förutsätter alltså en ny näringspolitik med ett väsentligt större inslag av regionalpolitik än f. n.

Man löser inte detta problem, som sysselsättningsutredningens majoritet föreslår, genom att fördubbla flyttningsstimulansen. Utflytningen av ungdom från skogslänen under 1960-talet och till dags dato har inte löst några problem med ungdomsarbetslösheten, men den har snedvridit yrkesstrukturen och skapat nya problem för framtiden i synnerhet i de bygder som drabbats av denna utflyttning av ungdom. Man kan inte hänvisa till att dagens problem enbart är konjunkturbetingade, som jag får ett intryck av att statsministern gör i sitt svar. Det ligger djupare än så. Förutom bristerna i samhällets näringspolitik är det brister i kontakten mellan skola och arbetsliv som sett i det längre perspektivet är huvudorsaken till många av de problem som vi f. n. har.

Det talas om varvad utbildning och ökad kontakt mellan skola och arbetsliv. Allt detta är synnerligen angeläget, och där kan jag instämma i vad statsministern antyder, att här måste ske snabba reformer, här måste portarna mellan skola och arbetsliv verkligen öppnas på vid gavel. Man behöver över huvud taget en ny syn i samhället på ungdomens introduktion i arbetslivet.

Men även kortsiktigt finns mycket att göra. Bakgrunden till de förslag som vi från centern och folkpartiet tog fram inför den ekonomiska debatten var ungdomsarbetslösheten. Det gäller alltså att skapa förutsättningar för ökad utveckling i näringslivet. De många små företagen har

i detta sammanhang en viktig position, eftersom de svarar för en decentraliserad och finmaskig näringsstruktur som ger ökad kontaktmöjlighet med närings- och arbetsliv för ungdomen. Det är faktiskt så, herr statsminister, att regeringens nej till de åtgärder vi föreslog i finansutskottet också är ett nej till ungdomen som söker sig ut i arbetslivet i detta konjunkturläge.

Centern anser frågan om ungdomens sysselsättning så viktig att vi inför överläggningarna mellan regeringen och kommunerna krävde en ökad insats från staten för sysselsättningen av ungdomen.

Herr Fälldin ställde i den ekonomiska debatten en fråga till statsministern om det inte var rimligt att erbjuda samma möjligheter för ungdom som går till näringslivet som till kommunerna. Han fick vänta på svaret, men det kom i form av 10-kronan för särskilda arbeten i näringslivet för praktik och yrkesutbildning. Som jag ser det är det att diskriminera den ungdom som bara är hänvisad till sysselsättning i näringslivet. Alla ungdomar kan rimligen inte få en chans i kommunerna, och dessutom har ju regeringen där satt ett tak. Den ungdom som är hänvisad till näringslivet är diskriminerad med den uppläggning av sysselsättningsstimulansen som regeringen här har gett uttryck för.

Nu måste man kombinera dessa insatser med att öka insatserna inom arbetsförmedlingsverksamheten så att man där verkligen tar hand om den ungdom som vill ut i arbetslivet. Jag vill understryka angelägenheten av att arbetsförmedlingsorganen utnyttjar sina resurser maximalt för att ge ungdomen det stöd den behöver för att få det arbete som kan stå till buds och få hjälp med introduktionen i arbetslivet.

Men det är också viktigt att samhällets övriga organ lägger manken till och att man från näringslivets sida hjälper till med de ungas introduktion i arbetslivet. Det är en av våra allra väsentligaste frågor som också har en social aspekt av största betydelse.

Herr NILSSON i Tvärålund (c):

Herr talman! Det ligger ett stort värde i att det råder enighet mellan partierna om att göra allvarliga insatser för att klara ut problemen med ungdomsarbetslösheten. Statsministerns avslutande ord innebär att socialdemokraterna är beredda på att pröva de förslag som kan förbättra ungdomens situation.

När man tar del av statsministerns svar förundras man dock över att socialdemokraterna så intensivt har bekämpat centerns målsättning om 400 000 nya jobb fram till början av 1980-talet. Statsministern säger i sitt svar följande: "Åtgärder på längre sikt måste förankras i det totala sysselsättningsperspektiv som sysselsättningsutredningen arbetar med."

Genom centerns initiativ har sysselsättningsutredningen fått tilläggsdirektiv för att med förtur ta upp ungdomsproblemen och ungdomsarbetslösheten. Sysselsättningsutredningen har kommit till en målsättning på 380 000 nya jobb. Att socialdemokratin då så intensivt bekämpar centerns målsättning är sannerligen underligt.

Fredagen den
19 mars 1976

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten*

Statsministern redovisar också att sysselsättningen har ökat med 200 000 personer under två år, 1974 och 1975, och att reallönerna under samma tid har stigit kraftigt. Det är egentligen ett understrykande av att centern har rätt och hade rätt under valrörelsen 1973, då inte minst statsministern litet förlöjligande ibland pekade på omöjligheten av att, som han tycktes anse, skapa 100 000 nya jobb under 1974. Det skapades ju 100 000 nya jobb detta år, trots att energikonsumtionen sänktes. Även i fjol var energikonsumtionen lägre än under 1973. Därmed tycks herr Palme vara beredd att med sitt svar ge centern rätt på ännu en punkt.

Statsministern tar upp de äldres och de handikappades situation och pekar på trygghetslagarna. Från centerns sida har vi pekat på att trygghetslagarna är mogna för en utvärdering. Vi vill gärna understryka deras mycket stora betydelse för att trygga sysselsättningen för äldre och handikappad arbetskraft. Ett faktum är att många företagare – med rätt eller orätt vill jag låta vara osagt – ändå känner en viss rädsla för nyanställningar. De som drabbas är framför allt personer som ännu inte har kommit in på arbetsmarknaden, alltså ungdomar som vill in på arbetsmarknaden.

Från vår sida har vi i olika sammanhang pekat på hur socialdemokraterna alltför ensidigt satsar på stora företag och å andra sidan alltför ensidigt och alltför litet satsar på de mindre företagen. Detta innebär att de mindre arbetsmarknaderna med de svåraste problemen får det minsta stödet. Det slår alltså hårdast på de arbetsmarknader som har den största arbetslösheten och där ungdomarna har de svåraste problemen att få arbete. Det är, enligt vår mening, att direkt motverka den regionalpolitiska balansen när det gäller bättre sysselsättning och boende i vårt samhälle. Centern har år efter år pekat på detta och yrkat på förändringar.

I svaret framhålls hur viktigt det är att man följer upp ungdomarna från skolan, framför allt då de ungdomar som lämnar skolan för tidigt. Vi har sedan många år tillbaka pekat på det här förhållandet. Den försöksverksamhet som pågår och har pågått några månader visar att det finns möjligheter att lösa de här problemen. Från vår sida beklagar vi – och jag tror också att socialdemokraterna innerst inne gör det i varje fall nu – att socialdemokraterna liksom moderaterna före jul i fjol sade nej till 75 % statsbidrag till kommunala beredskapsarbeten, vilket vi föreslog vid det tillfället. Vi har alltså därigenom förlorat en mycket värdefull tid för planering i kommunerna och stimulans av kommunernas fantasi, som statsministern nu också litar till, för att få till stånd fler arbeten i kommunerna. Det är bara att konstatera att socialdemokraterna den här gången, liksom under den förra lågkonjunkturen när arbetslösheten drabbade inte minst ungdomen, är sent ute. Jag vill inte betvivla eller ifrågasätta socialdemokraternas ambitioner, men statsministern är ändå sent ute.

Statsministern pekar i sitt svar på att statsbidragen har höjts i två etapper, från 33 % till 50 % och nu till 75 %. Centern yrkar nu på att dessa 75 % inte bara skall gälla kommunala beredskapsarbeten utan också

beredskapsarbeten ute i näringslivet. Här pekar statsministern på den s. k. tiokronan. Den innebär att vid beredskapsarbeten med mycket låga löner får arbetsgivaren en någorlunda god stimulans, medan arbetsgivaren vid beredskapsarbeten med någorlunda hygglig lön får en förhållandevis liten stimulans. Vi är förvånade över att socialdemokraterna, liksom även folkpartisterna och moderaterna, inte vill gå med på detta. Vi kan inte finna några administrativa svårigheter i det här fallet. Jag tycker att det är glädjande att statsministern nu aviserar en överläggning med näringslivet. Jag tror att näringslivet ställer upp, även om det finns svårigheter under just en lågkonjunktur. Men det hade naturligtvis varit någonting att ha med sig till näringslivet, om näringslivet kunde ha fått samma villkor och stödmöjligheter som kommunerna.

Jag hoppas, herr talman, att man, eftersom det finns flera exempel på att regeringen har omprövat sina ståndpunkter och anslutit sig till våra förslag i sådana här frågor, gör realitet av de avslutande orden i interpellationssvaret, nämligen att regeringen "kommer att ingående och sakligt pröva alla de förslag som kan förbättra ungdomens situation". Alltså att regeringen verkligen prövar vissa av de förslag som vi har framlagt och som onekligen skulle förbättra ungdomens sysselsättnings-situation.

Fru AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag skall inte ge mig in i budgivningen om hur många nya jobb vi behöver, men att det behövs flera jobb är säkert. Dessa måste i första hand skapas i ett expansivt näringsliv, bl. a. för att vi skall få råd till de där många nya jobben på den offentliga sektorn. Garantier eller ej, det är ord. Det är de nya jobben, antalet lediga platser det handlar om.

Statsministern berömmar sig som vanligt av den fina utvecklingen av sysselsättningen i Sverige. Men både OECD- och ILO-statistik, jag har den på min riksdagsbänk, visar att andra länder har lyckats bättre med att öka sin sysselsättning under 1970-talet än Sverige.

Låt mig så få påminna om en grupp arbetslösa som jag tycker att det är litet för tyst om när vi i allmänhet talar om ungdomsarbetslösheten. Det är de unga flickorna. Det är nämligen flickorna som drabbas allra hårdast, det är flest arbetslösa flickor.

Under januari nyanmälde sig 20 900 ungdomar som arbetssökande på arbetsförmedlingarna. Av dem var 54 %, eller 11 300, flickor. Av dem som vid januari månads slut varit registrerade 3-6 månader var 67 % kvinnor, och av dem som varit registrerade över 6 månader var inte mindre än 73 % kvinnor.

Det är ett krissyntom när drygt en tredjedel av alla dem som i dag är i beredskapsarbeten är ungdomar. Och många av de åtgärder som nu satts in är också krisåtgärder. Det är kortsiktiga åtgärder. En del av dem tar slut redan vid månadsskiftet juni-juli. Det är t. ex. fallet med de statliga praktikplatserna eller beredskapsarbetena. I och för sig är de

Fredagen den
19 mars 1976

---

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslösheten*

väsentliga i dag, men det som vi behöver för att komma till rätta med ungdomsarbetslösheten är långsiktiga åtgärder som ger oss en mera expansiv ekonomi. Det är de nya jobben, de lediga platserna vi behöver.

Jag skulle vilja uttrycka saken så, att ungdomarna har drabbats av det som är snett i socialdemokratisk sysselsättningspolitik. De märker att det inte går att lagstifta fram jobb, de möter det anställningsstopp som allt fler företag och organisationer infört för att kunna klara sina åtaganden till de redan anställda. De märker försiktigheten hos företagare och vid personalavdelningar, som hela tiden har Åmanlagarna i minnet.

Till sist skulle jag bara vilja påminna herr Ahlmark om att det faktiskt var så, att de borgerliga partierna hade ett gemensamt majoritetsyttrande i inrikesutskottet redan våren 1975 när det gällde ungdomsarbetslösheten. Där talade vi bl. a. om uppsökande verksamhet och en hel del av de åtgärder som alla nu börjar bli överens om måste vidtas.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Man har i den här debatten börjat diskutera inrikesutskottets betänkande nr 33 och eventuella reservationer. Jag tror att de flesta av kammarens ledamöter inte har sett betänkandet, eftersom det inte har gått ut i tryck. Och jag tycker det är en ganska underlig debattordning, när man tar upp ställningstaganden som vi säkert skall kunna redogöra för i den kommande debatten. Jag tänker inte här, och jag har konfererat med mina utskottskamrater, ta upp någon sakdiskussion. Den väntar vi med till den 2 april, då vi kan behandla inrikesutskottets betänkande, socialdemokratins motstånd osv.

Låt mig bara konstatera: Ännu har icke presenterats ett konkret förslag förutom det som föreligger från regeringens sida, och den diskussionen får vi ta den 2 april.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Först en lite grand melankolisk betraktelse. När jag står upp i talarstolen tycks de ärade kollegerna tro att det skall bli en allmänpolitisk debatt. De svävar över hela fältet. Jag försökte hålla mitt svar ganska tekniskt och i den meningen konkretiserat till ungdomsarbetslösheten. Men sedan går det naturligtvis att knyta alla tänkbara problem till den frågan, och vissa av dem kommer jag väl inte att ta upp.

Herr Ahlmark inledde med ett avsnitt där han skildrade att det ju egentligen var folkpartiet som var först och bäst och nästan störst. Denna del, om jag får kalla den Cassius Clay-delen, av herr Ahlmarks anförande skall jag inte närmare ta upp. Det blir lätt litet trist med en politikerdebatt om vem som sade det då och vem som föreslog det då.

I och för sig tycker jag att det är tilltalande att folkpartiet är intresserat av denna fråga, och det är det jag vill ta fasta på och knyta några observationer till.

Jag skall inte ta upp den del där herr Ahlmark berörde de mindre

företagen. Det kommer i varje anförande och som skjutna ur kanoner kommer det två centerpartister och talar om mindre företag, och då blir det dubbelt upp. Jag kan inte ge mig in på denna tävlan. De mindre företagen spelar en stor roll för sysselsättningen, det är självklart. Huvuddelen av statens stödåtgärder går till de mindre företagen. Det är inte alls säkert att detta att ta bort arbetsgivaravgiften för de fem först anställda skulle ge fler jobb. Det är t. o. m. möjligt att man då skulle eftersträva den storleksordningen. Det skall betalas och det går inte att skjuta över alla kostnader och säga att det får skatteomläggningen betala, för vi staplar ju så småningom orimliga bördor på denna skatteomläggning.

Men verklighetsbeskrivningen, herr Ahlmark! Jag tror att det är viktigt att vi håller oss till en riktig verklighetsbeskrivning. Vi har i februari enligt arbetskraftsutredningen 26 000 ungdomar som är arbetslösa. Under det utpräglade högkonjunkturåret 1970 hade vi 20 000. Det viktiga är att genomsnittstiden för den arbetslösheten ligger omkring tio veckor. Vi skall inte förespegla någon att en ungdomsarbetslöshet på noll är möjlig. Ungdomar vill kanske känna sig för ett antal veckor, innan de tar det jobb som finns på arbetsmarknaden. Då kommer de att vid undersökningarna övergångsvis framstå som arbetslösa. Men det väsentliga är att den siffran i och för sig hålls nere, och att det är en omloppssiffra så att säga, att tiderna för arbetslösheten pressas ned och att varje ungdom människa möter ett stöd, så att hon kan komma ut på arbetsmarknaden.

På en punkt ger jag fru af Ugglas alldeles rätt. Det räcker inte med ord om en garanti för ungdomen. Det väsentliga är att vidta åtgärder – ordna med arbetsförmedlare, praktikjobb, beredskapsjobb och allt vad det nu är, så att man kan göra någonting konkret. Men i den här Cassius Clay-delen borde det ha funnits med en liten ödmjukhetens tanke av herr Ahlmark om att en av de viktigare kommunerna i landet som haft svårast att komma i gång och varit trögast har varit det folkpartistiskt styrda Göteborg. Nu har de på senare tid börjat motionera mot sig själva och börjat komma i gång med åtgärder, och det är i och för sig bra. Men man skall kanske vara litet försiktig med alltför överdrivna skildringar av den egna förträffligheten.

Men det internationella perspektivet är viktigt. Jag blir fullkomligt upprörd när jag studerar den statistik som finns tillgänglig, hur den nu än är, från de europeiska länderna. I de stora länderna på kontinenten rör man sig ju när det gäller ungdomar med arbetslöshetssiffror på 300 000, 400 000 och 500 000, varvid det i en mycket stor del av fallen är fråga om över sex månaders arbetslöshet, alltså allt längre och längre tider. Går man till Amerika får man siffror av det här slaget: Bland de svarta tonåringarna i Amerika är 35,2 % arbetslösa enligt den senaste statistiken, alltså mer än var tredje. Ni kan ju tänka er vad detta skapar för sociala problem. Man kan visserligen säga att de får understöd – i arbetslöshetsunderstöd betalar man i Amerika f. n. i svenska kronor ungefär 100 miljarder på ett år. Det är förklaringen till, som jag läste

---

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslösheten*

i en artikel, att man inte har blod på gatorna. Men hur länge kan man betala ut understöd, som är helt improduktivt, i stället för att ge människor arbete?

I den artikel i Business Week som jag satt och läste i bänken sades det just att orsaken till nuvarande situation är att den konservativa ekonomin har misslyckats. Det har man visst vetat sedan länge. Men den liberala ekonomin har också misslyckats – i den meningen att man inte kan klara problemen, som man vill göra, med generella åtgärder. Det räcker inte, utan det måste in – detta är det stora budskapet nu – den typ av selektiv politik, inriktad på den enskilda människan, den enskilda bygden som varit och är vår huvudlinje och som i vissa skeden av den svenska debatten blivit så bespottad.

Herr Ahlmark tog upp sköterskeutbildningen och långtidsvården. Det är riktigt – och det är det vi gör just nu. Vi kom på 1971–1972 att man kunde koppla samman detta behov av mer personal för att hjälpa gamla människor med den arbetslöshet som fanns bland ungdomen, och behovet av ökad utbildning inom sjukvården. Då satte man i gång ersättningsystemet, som innebär att man kan utbilda undersköterskor, och staten betalade ersättaren, som togs från de arbetslösa.

Men, igen: Verklighetsbeskrivningen var nog inte fullständig.

Jag var på en långvårdsklinik här i Stockholms län nyligen och talade med personalen. Problemet var inte bara utbildningen. Problemet var inte att det inte fanns arbetslösa att rekrytera, utan problemet var i hög grad personaltätheten och arbetsmiljöerna. Människorna fick slita så oerhört hårt med tungt kroppsarbete, grovarbete, att det var väldigt många som inte orkade. Och personalomsättningen i sjukvårdsförvaltningen i Stockholms län är oändligt stor.

Vad man behöver är alltså – all right – utbildning för personalen, inte minst för biträdena och undersköterskorna, men man behöver också större personaltäthet och förbättrade arbetsmiljöer. Det budskapet kanske herrarna här kan föra vidare till den borgerliga majoriteten i länet.

När jag träffade landstingsmän nyligen sade jag: Om ni skall göra ett program för långtidsvården för tio år – ett rimligt program, som leder dels till en önskad ökning av platsantalet, dels till en önskvärd kvalitetsförbättring i vården, så att alla skall kunna få något stöd, så att man just skall kunna bestämma själv när man skall gå och lägga sig, så att man skall kunna få en god vård – och dessutom ett utbildningsprogram, ligger kostnaden i storleksordningen 4 miljarder, alltså 4 000 milj. kr. Då förstår man hur landstingen reagerar. De säger: Vad kan samhället göra?

Men ni har väl klart för er vilka ekonomiska åtaganden på lång sikt som ni drar på er? Då går det inte att säga att vi skall ha de och de skattelättnaderna och bidragen, som får ordnas i samband med skatteomläggningen. Man får i stället direkt säga: All right, vi prioriterar målet att människor skall få en god tillvaro när de blir gamla. Detta är också ett sätt att ge ungdomar bra och attraktiva jobb, där de kan

känna arbetstillfredsställelse. Det kan de inte göra om de är sysselsatta i ett grovarbete, där läget är så trängt för personalen att den knappt kan hålla näsan över vattnet.

Det var det budskap jag fick från personalen. Sedan behöver de som det gäller inte bli professorer – det har de inga ambitioner till. Mäniskorna vill ha en bra utbildning och en hygglig arbetsmiljö.

Centerpartisterna har i debatten talat om 400 000 nya jobb, men de började – det gjorde t. ex. herr Nilsson i Tvärålund – med att kräva 100 000 nya jobb. Jag sade 1973 att jag gärna såg att det blev 100 000 nya jobb men att jag inte trodde att centerns metoder skulle ge det. Sedan använde vi just ingenting av centerns metoder, men ändå blev det 200 000 nya jobb, och det var inget dåligt resultat. Nu har ni höjt budet till 400 000 nya jobb. Jag har absolut inget emot vare sig 300 000, 400 000 eller 500 000 nya jobb eller vad det kan bli – vi har målsättningen arbete för alla – men vi skall också vara ärliga mot oss själva och inse att det finns problem. Detta kommer att kosta något, och vi måste slåss hela tiden för att öka sysselsättningen.

Samtidigt som centerpartisterna talar om en ny näringspolitik har de liksom jagade av tusen furier – furier i källaren, som Tingsten eller vem det var kallade det ibland – börjat tala om centerns energipolitik. Jag tvingas ju säga att om, till all olycka, centerns energipolitik skulle antagas av Sveriges riksdag, skulle det vara detsamma som att enkelt och rätt fram tala om för hundratusentals ungdomar: De jobb som ni skulle vilja ha kommer vi inte att ha ström till.

När det sedan gäller statsbidraget säger ni nu att det är bra med 75 % statsbidrag till kommunerna. All right, det är fint. Men då tycker jag också att ni något skall ta era kommunalmän vid örat. Under den i och för sig förträffliga överläggning som regeringen hade med kommunalmännen framhöll nämligen centerns representanter att kommunerna vill ha 100 % statsbidrag – annars har de inte råd med praktikantverksamheten. Men om kommunerna får 75 % i statsbidrag och ungdomarna betalar ungefär 25 % i skatt, går det ungefär jämnt upp för kommunerna. Skulle vi ge 100 % i statsbidrag, skulle ju kommunen tjäna på ungdomsarbetslösheten, och det var väl en något gnidig inställning från centerns kommunalmän. Jag hoppas att det ni har sagt i dag innebär att ni tar avstånd från detta och rättar till det.

Fru af Ugglas sade att ett av de stora problemen i detta sammanhang är flickorna, och det är helt riktigt. Ser man på statistiken, skall man finna att det i januari var 6 000 pojkar mellan 16 och 19 år och 11 000 flickor i samma åldrar som inte hade jobb. I februari var det 5 000 pojkar och 7 000 flickor. Den stora nedgången var glädjande nog bland flickorna. I åldrarna 20–24 år gick pojkarnas arbetslöshet ned från 7 000 till 6 000 och flickornas från 10 000 till 7 000. Siffrorna är alltså högre för flickorna, och det har länge varit så. De jobb som vi inriktar våra försök på att skapa är – utan att vi därför behövt förfalla till något könsrollstänkande – speciellt anpassade för att flickorna skall kunna ta dem. Det är alldeles

Fredagen den
19 mars 1976

---

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslösheten*

riktigt att det stora problemet är att skaffa arbete åt de unga flickorna.

Men det är ju litet konstigt att höra fru af Ugglas säga att vi har många arbetslösa här i landet, när man vet att vi har oändligt mycket mindre arbetslöshet än i kapitalistiskt styrda länder – det går inte att jämföra. Detta skulle vara ett exempel på att det har gått snett i socialdemokratins sysselsättningspolitik, ansåg hon, och nämnde lagen om anställningstrygghet.

Det känns nödvändigt att säga ifrån på den här punkten, att vi nu har lagar som tryggar anställningen för människor på ett helt annat sätt än tidigare. De lagarna har varit till oerhört stor glädje, icke minst för äldre och icke minst för handikappade människor: Vi har därigenom i någon mån lyckats komma ur den utslagningsprocess som var så plågsam på 1960-talet och som drabbade de litet äldre människorna och de handikappade.

Se igen på Amerika! Trots att man där har denna jättearbetslöshet på upp till 35 % bland de svarta tonåringarna. säger man att problemen är nästan ännu värre för 55-åringarna och 57-åringarna, som slås ut från arbetsmarknaden och icke har en chans att få fotfäste där igen.

Det är fel att säga till ungdomarna – som det fanns en antydning av i fru af Ugglas anförande – att på grund av att vi har sådana lagar som ser till att 55-åringarna får vara kvar på jobbet och får ett litet bättre skydd för att kunna vara kvar, och som ser till att de fysiskt handikappade får ett sådant skydd att de inte blir utkastade – eller friställda, som det heter – så går ni unga arbetslösa. Det skapar en spänning som vi inte skall ha i det här samhället! Jag tror emellertid att de flesta vettiga ungdomar som man talar med om detta säger: Det här begriper vi, och vi tycker att det är bra att de äldre inte kastas ut; de har det ju så mycket svårare än vi, om de kommer i den här situationen. Rör inte skyddet för de äldre! De är ju också med på att genom aktiva insatser skapa jobb åt oss.

Jag har med detta bara mycket kortfattat berört några olika synpunkter.

Det är en internationell kris som vi upplever.

Karl Marx har skrivit att den avancerade kapitalismen förutsätter en reservarmé av arbetslösa. Inte för att jag vill svära på hans skrifter i övrigt, men just nu ser vi ju denna reservarmé i de stora västliga industriländerna. Det är framför allt ungdomen som hårt har drabbats av den arbetslösheten, som jag tror kommer att på sikt få oerhört fördömande sociala och politiska konsekvenser.

Därför är det så viktigt att vi – med svårigheter och allt vad som kan komma – ändå har lyckats hålla detta gissel någorlunda undan från det här landet. Det är inte lätt att gå emot strömmen, den internationella tendensen, och försöka skapa vår egen väg där vi håller arbetslöshetens gissel så långt borta som det över huvud taget är möjligt. Men vi har bestämt oss för den, och vi skall försöka fortsätta på den vägen. Och trots den polemik som vi möter i det avseendet i denna debatt och i

andra debatter säger jag att så länge ni ställer upp för denna målsättning, förlåter jag er mycket av era övriga synder!

Herr ÅSLING (c):

Herr talman! Jag har med stort intresse lyssnat till statsministerns skildring av de internationella perspektiven, och jag noterar att statsministern är väsentligt mycket mer pessimistisk än finansministern när det gäller att diskontera t. ex. den västtyska konjunkturuppgången. Jag tror att man inom regeringen måste bestämma sig för vilken linje man väljer, om det är finansministerns eller statsministerns konjunkturanalys som är den gällande.

I övrigt får jag en bestämd känsla av att luften på något sätt har gått ur regeringen Palme när det gäller sysselsättningsfrågorna. Det är en slutsats av det resonemang vi här hört. Statsministern säger att vi skall vara ärliga mot oss själva och erkänna att det finns svårigheter när det gäller att klara de här problemen. Det finns uppenbarligen svårigheter – det förnekar ingen. Men det är ju på grund av dessa svårigheter som det behövs systematiska åtgärder.

Man måste ha en ny näringspolitik, ja mod och kurage att sätta upp ett mål för sysselsättningspolitiken fram till 1980-talet. Varför undviker statsministern, när socialdemokratin i valmanifestet ändå har målsättningen "Arbete åt alla", att ge sig in i en konkret diskussion om en regional utveckling av sysselsättningen. Enligt direktiven till sysselsättningsutredningen skulle detta innebära en målsättning på 400 000 nya jobb? Varför inte i stället gå in i en sakdebatt i den här frågan? På det här sättet löper statsministern risken att bli något av en "enfrågestatsminister" som på vad man än försöker diskutera inom sysselsättningspolitiken anlägger ett mycket begränsat perspektiv, där polemiken är det väsentliga.

Här finns en rad konkreta åtgärder som måste kunna diskuteras. Risken med den typ av debatt regeringen för är att folk i allmänhet uppfattar den som ett tecken på verklighetsflykt. Den som arbetar på verkstads-golvet vet ju att energi och arbete visserligen hör samman men att det inte har det korrelerade samband som statsministern gång efter annan försöker göra gällande.

Låt oss diskutera frågorna i sak. Låt oss diskutera innehållet i en ny näringspolitik.

Jag skulle vilja fråga statsministern om regeringens förslag om ett tak för insatserna via kommunerna är ett uttryck för en vilja att skapa arbete åt alla ungdomar. Statsministern säger att vår linje om ett bidrag på 100 % till kommunerna skulle innebära att kommunerna skulle tjäna på ungdomsarbetslösheten. Vilken orimlig slutsats! Kommunerna har ändå planeringsansvaret. Regeringens åtgärder kommer så sent att man inte har kunnat ta de budgetmässiga konsekvenserna av detta. Det är bakgrunden till kravet på ett hundra procentigt bidrag. Dessutom är det självklart så att om man snabbt vill nå effekter skulle centrens krav

Fredagen den
19 mars 1976

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten*

ha inneburit att kommunerna skulle kunnat ta ett väsentligt större ansvar för ungdomens sysselsättning än vad de nu uppenbart kan göra.

Sedan vill jag fråga statsministern, om tiokronan till näringslivet är ett uttryck för en målmedveten strävan att lösa ungdomsarbetslösheten. Det motsvarar, om jag räknar rätt, ungefär 40 % i bidrag i ett löneläge på 18 kr. i timmen jämfört med vad man offererar kommunerna. 75 %. Det här innebär de facto att de stora ungdomsgrupper som inte kan sugas upp i den offentliga sektorn genom kommunernas sysselsättningsåtgärder blir diskriminerade därför att näringslivet inte har möjligheter att erbjuda samma villkor som kommunerna. Med tanke på ungdomsarbetslöshetens omfattning borde vi ta till vara alla tänkbara resurser för att kunna öka sysselsättningen åt ungdomen.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Jag tror att det är oerhört värdefullt att man slår fast att vad gäller den grundläggande värderingen – arbete åt alla – är partierna överens i den här riksdagen.

När statsministern på slutet talade om en reservarmé av arbetslösa, som kanske utgör den största sociala frågan i industriländerna, så kan jag helt hålla med honom. Det blir ju förödande konsekvenser för samhällsskicket – både kortsiktigt och långsiktigt – av den fattigdom som är följderna av arbetslöshet i många länder. De sociala klyftorna vidgas, och känslan av att inte få utveckla sig själv ökar. Vi är fullständigt överens på den punkten. Det är helt onödigt att uttrycka någon som helst polemik när det gäller den grundläggande värderingen.

Statsministern var inne på det här med Cassius Clay. Jag har fått lära mig en sak: det som Cassius Clay är ovanligt duktig på är att dansa undan när attackerna kommer. På den punkten tycker jag framför allt att han påminner om den svenske statsministern.

Vad jag gjorde var ju bara att jag – så försynt som jag brukar – rättade den historieskrivning, som fanns i statsministerns interpellations svar om ungdomsgarantin. Jag diskuterade det kvartal som vi har missat genom att vi inte införde detta med 75 % av bidragen till kommunerna för beredskapsarbete för ungdomar redan från den 1 januari, liksom tiokronan. Jag sade att man faktiskt har haft ett par tre år av diskussion om just de punkter som regeringen de senaste veckorna har gått med på.

Om man satsar på de mindre företagen, säger statsministern, är det inte alls säkert att minskade arbetsgivaravgifter för dessa företag ger fler jobb. Jag skulle tro att det är rätt säkert. De mindre och medelstora företagen är ju ryggraden i näringslivet i stora delar av vårt land, en förutsättning för tryggheten för hundratusentals människor. Och är man inte beredd att genomföra en lättnad för de mindre företagen, så kan det mycket väl hända att det blir en regional arbetslöshet som är utomordentligt svår att komma till rätta med med andra metoder.

Dessutom finns det ju en fördel med de mindre företagen som *ihland* inte finns i större företag. Initiativkraften, påhittigheten, den korta vägen

mellan idé och produkt – allt det driver på ekonomin på ett sätt som vi inte kan vara utan i Sverige. Och stimulerar man tillväxten får man ju därmed också ökade resurser, bl. a. resurser som innebär att vi har möjlighet att satsa på utbildning av olika slag och hålla arbetslösheten nere.

Därför tror jag, att skall vi trygga jobben på sikt här i landet för unga och för äldre, då måste vi satsa mer på de mindre och medelstora företagen än vad man har gjort under de senaste åren.

I fråga om värderingarna av arbetslösheten, framför allt när det gäller de svarta i USA, är vi självfallet helt överens. Och när herr Palme säger att en ungdomsarbetslöshet på noll inte är realistisk, så är det alldeles självklart.

Men detta är inte alls problemet för oss här i Sverige just nu. Fortfarande är ungefär 40 % av de arbetslösa under 25 år. Det är också därför som vi har tagit en rad initiativ. Regeringen har under de senaste veckorna gått med på flera av dem. Problemet är alltså inte att vi kommer att sträva efter att arbetslösheten skall vara noll, utan att den fortfarande ligger på en oroande hög nivå och måste pressas ner.

När det gäller förhållandena i Göteborg, som statsministern var inne på, tycker jag att det fina med den liberala ledningen i Göteborg är att man verkligen har gripit sig an med problemet där. Man får fram flera hundra nya praktikplatser för unga människor som annars skulle vara arbetslösa. Just därför att folkpartiet har den kommunala ledningen i Göteborg har man kunnat göra det så snabbt som vi inte kan göra i de kommuner där vi befinner oss i minoritet.

Jag har papperen här. Det är initiativ som tagits från folkpartiet i Göteborg, och jag tycker att de delvis ligger i linje med vad regeringen har sagt. Regeringen bör därför uppskatta de insatser som här har gjorts. Men man går *längre* än vad de statliga stimulanserna innebär. Jag anser att det är utomordentligt bra att folkpartiet i Göteborg har tagit krafttag för att komma till rätta med framför allt den höga tonårsarbetslösheten.

En massa ungdomar går arbetslösa i Sverige. Allt fler gamla människor får inte den vård som de behöver därför att det finns brister i långtidsvården. Och ändå avvisas de flesta ungdomar som söker exempelvis till sjuksköterskeutbildning. Här finns naturligtvis en koppling.

Statsministern håller med om att redan 1971 och 1972 kom man på den här kopplingen. Tyvärr är det ju så när det gäller utexaminerade sjuksköterskor att antalet inte ökat sedan 1972. Det var 1972 2 823, 1973 2 693, 1974 2 774 och 1975 2 769. Trots att man alltså kommit på den här kopplingen har inte utexamineringen av sjuksköterskor ökat.

Jag tror det finns – jag såg den senaste rapporten från socialstyrelsen – ungefär 1 000 vakanta tjänster i dag. Och det behövs ju en oerhörd ökning av personalen om man skall klara av de krav som kommer att ställas på långtidsvården, när andelen äldre i vårt samhälle ökar så dramatiskt som nu och under de kommande åren. Vi behöver troligen en ökning av personalen med 35 000 till 70 000 och med ytterligare 10 000

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten*

för att kunna skapa den ökade mänsklighet i vården som också statsministern var inne på.

Statsministern säger då: Ja, men säg det till majoriteten i landstingen, här i Stockholm t. ex. Jo då, det är man fullt på det klara med där. Det är bara det att landstingen inte kan fatta beslut om nödvändig utbyggnad av sjuksköterskeutbildningen. Utbildningsvolym och läroplaner fastställs av statsmakterna.

Samtliga gruppleddare i Stockholms läns landsting uppvaktade nyligen statsrådet Lena Hjelm-Wallén och begärde initiativ från statens sida. Skolöverstyrelsen kan se till att fler platser inrättas. Man kan förändra praktikkraven så att det blir lättare att ordna praktikplatser. Man kan göra om intagningsystemet så att de som inte kommer in i ett län har chans att komma in i något annat län, där det finns lediga platser. Statsrådet kunde då bara meddela att några initiativ i den riktningen inte var att vänta.

Det här är något av ett moraliskt problem. Mängder av ungdomar som går arbetslösa vill ha en vårdutbildning men kommer inte in. 5 674 sökte – 1 470 kom in. Och vi behöver allt fler människor i långtidsvården.

Den här kopplingen, som regeringen tydligen upptäckte 1971–1972, måste därför nu också genomföras i verkligheten. Då kan vi nå dels en ökad trygghet för ungdomar när det gäller jobb, dels en ökad trygghet för de människor som har byggt upp det här landet.

Till slut vill jag instämma i statsministerns bedömning om att man i flera industriländer de senaste åren tagit lätt på kampen mot arbetslösheten. Omsorgen om valutareserv och penningvärde har i flera länder varit långt starkare än viljan att ge människor arbete. Det har varit en djupt tragisk utveckling, eftersom arbetslösheten betyder så mycket mer än att lönen uteblir. Därför är ingen uppgift viktigare för den ekonomiska politiken än att trygga jobben och se till att det blir fler arbetstillfällen. Den bedömningen har det rått bred politisk enighet om i Sverige. Det är en väldig styrka i tider av ekonomiska svårigheter.

Vår diskussion i dag har alltså inte gällt skillnader i synen på hur viktigt det är att ge människor arbete. Det har handlat om vad man handfast och konkret kan göra för att hjälpa de ungdomar som drabbas hårdast av arbetslöshet och stagnation, vad man kan göra för att hjälpa dem till ett jobb, till praktik eller till utbildning. På en rad punkter har vi blivit eniga, på andra kommer vi liberaler att fortsätta driva våra förslag om ytterligare åtgärder.

Arbetslösheten bland ungdom beror inte på att det saknas meningsfulla arbetsuppgifter i vårt samhälle. Var och en kan se sig om och upptäcka bristerna som bör avhjälpas. Vården och barnomsorgen – jag upprepar det – har för litet personal. Inom miljövården fattas det folk. Många företagare har ständig brist på yrkesutbildad arbetskraft. Vi behöver den aktiva insats som ungdomarna vill göra i vårt samhälle. Det är vår uppgift att ta vara på den viljan och den förmågan.

Fredagen den
19 mars 1976

---

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslösheten*

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Herr Åsling började sitt anförande med att säga att denna debatt är speciellt intressant för honom. därför att han har sitt arbete i sysselsättningsutredningen som bakgrund. Jag kan säga att jag tycker också att debatten är intressant och viktig inte minst därför att mitt riksdagsarbete i det utskott där jag är verksam i stort sett rör sig om just dessa centrala frågor. Men jag tycker också att debatten är mycket viktig för oss alla, eftersom vi genom den verkligen kan göra klart på vilket sätt vi vill bidra till att minska den stora arbetslöshetskön och framför allt det stora inslaget av ungdomar i den kön.

Herr Fagerlund sade tidigare att inrikesutskottets betänkande i denna fråga kommer att behandlas i kammaren den 2 april. Det är riktigt. Och eftersom vi då kommer att ta upp dessa frågor i detalj skall jag nu inte gå in på de detaljfrågor som herr Nilsson i Tvärålund berörde och som herr Åsling också snuddade vid. Jag tror det är riktigt att vi sakbehandlar de frågorna den 2 april. Betänkandet är nyligen justerat och alltså offentligt – jag vill understryka det, eftersom det riktades någon kritik mot Per Ahlmark, som i sitt första anförande citerade ur betänkandet. Alla reservationer är dock ännu inte riktigt klara.

Egentligen har jag emellertid begärt ordet i anledning av den debatt som har förts om vem som var först med konkreta åtgärder på detta område. Statsministern sitter och ler under den debatten. Jag delar uppfattningen att den debatten är fruktlös. Det enklaste är, herr statsminister, att gå till riksdagens voteringsprotokoll från i höstas, och se vilka som då röstade emot förslaget om 75 % till de kommuner som anordnade beredskapsarbeten för ungdom. Se efter vilka som då röstade emot det stöd som vi på vårt håll ville ge de företag som beredde ungdomar en meningsfull sysselsättning!

Vi är ense om att debatten om vem som var först är meningslös. Men riksdagens protokoll visar vilka som bär ansvaret för att vi har förlorat ett värdefullt kvartal, som herr Ahlmark nyss talade om, när det gällt att ge ungdomar meningsfullt arbete och meningsfull utbildning och praktik.

Herr NILSSON i Tvärålund (c):

Herr talman! Herr Eriksson i Arvika hade uppmärksammat att någon gjort ansträngningar för att visa vem som var först med åtgärder på detta område. Även jag tycker att det är helt oväsentligt att få den saken klarlagd. Vad som däremot kan vara väsentligt är att man kan peka på att *någon* gång på gång har varit för sent ute. Det var den problematiken jag tog upp. Och då tog jag mig friheten att anföra några exempel som hade anknytning direkt till ungdomsarbetslösheten.

Jag förmodar att statsministern inte avsåg mig, när han tyckte att debatten hade rört sig över ett för stort fält. Själv rörde han sig med världsvida perspektiv och anknöt bl. a. till Marx.

Jag började mitt förra anförande med att påpeka värdet av enighet

Fredagen den
19 mars 1976

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten*

tvärsigenom partierna rörande målsättningen i vår strävan att lösa arbetslöshetsproblemen. Jag vill än en gång understryka det. Polemiken och diskussionen gäller metoderna och vid vilken tidpunkt man skall ingripa för att åstadkomma resultat.

Statsministern angrep centerns kommunalmän för att de ville ha ännu högre statsbidrag för dessa uppgifter. Många kommuners resurser är redan i stor utsträckning tagna i anspråk för andra ändamål liksom för dessa ändamål. De skattepengar som statsministern visade på kommer tillbaka till kommunerna först om två år. Det är ju ändå dagens problem det är fråga om att lösa. Då är det av begränsad betydelse att få tillbaka pengar om två tre år.

Regeringen hade onekligen under kommunernas budgetarbete i somras och under hösten möjlighet att ta initiativ som kunde leda till en planering för att avhjälpa ungdomsarbetslösheten inom kommunerna. Mig veterligt gjorde inte regeringen något som fick kommunerna att ta krafttag och särskilt planera för att motverka en arbetslöshet som vi från centerns sida befarade bl. a. redan i fjolårets remissdebatt. Regeringen levde tydligen ganska lugnt.

Det första tillfället vi hade att motionera och få till stånd ett resultat var i anslutning till tilläggsstaten i höstas. Vi motionerade då om 75 % statsbidrag till kommunala beredskapsarbeten. Det förslaget avvisade socialdemokraterna då. Ni var sent ute också den gången.

Socialdemokraterna är tydligen alltjämt sent ute. De tycks inte acceptera att näringslivet får samma möjligheter till statsbidrag för att avhjälpa ungdomsarbetslösheten som kommunerna får, när socialdemokraterna nu äntligen följt vår linje i fråga om 75 % statsbidrag till kommunerna.

Statsministern sade att han gärna förlåter oss många andra synder bara vi ställer upp när det gäller de här frågorna. Jag vet inte hur länge vi skall hålla på att förlåta socialdemokraterna för att de inte hänger med på det här området utan gång på gång blir försenade. Jag hoppas att statsministerns avslutningsord innebär en realitet och att han och socialdemokraterna är beredda att pröva alla förslag som förbättrar ungdomens möjligheter att få bättre sysselsättning.

Vi har faktiskt ställt många förslag när det gäller ungdomsarbetslösheten. En del behandlas i inrikesutskottet. Herr Fagerlund, jag tog i mitt förra anförande inte alls upp någon diskussion om frågor som vi i inrikesutskottet ännu inte tagit ställning till. Men jag har rätt att referera de motioner som vi har att behandla i utskottet och de motioner som vi har behandlat under fjolåret. Herr Eriksson i Arvika sade för övrigt nyss att inrikesutskottets betänkande om arbetslösheten redan är justerat, men jag tog ändå inte upp någon diskussion om dessa frågor – det skall vi ju göra senare.

Måhända har jag misstagit mig på socialdemokraternas inställning till våra motioner. De kanske ännu hinner ändra sig. Jag välkomnar det.

Fru AF UGGLAS (m):

Herr talman! Det här blir en kort replik till statsminister Palme.

Åmanlagarna har sina stora förtjänster, sade statsministern. Självfallet, i all synnerhet för de äldre. Men låt oss inte fördölja att de är bättre för dem som befinner sig på arbetsmarknaden, som har ett jobb, än för dem som står utanför och skall ta sig in på arbetsmarknaden. Även turordningsreglerna har sina effekter. Statsminister Palme har här mycket talat om Amerika. I Amerika finns det en regel som kallas lifo. Det betyder last in, first out, dvs. sist in, först ut. Det är en beklaglig regel som har märkts mycket nu när man med olika jämställdhetsåtgärder försöker få in kvinnor och negrer på arbetsplatserna. Det är nämligen de som först åker ut, när det blir besvärligheter.

Man skall se verkligheten som den är, herr Palme. Det är för att Åmanlagarna har mycket svåra effekter som vi måste vidta särskilda åtgärder för ungdomarna och framför allt se till att vi får ett tillräckligt antal jobb.

Jag har med intresse lyssnat på meningsutbytet mellan statsministern och herr Ahlmark när det gäller sjukvården. Det har varit intressant att höra statsministerns målande beskrivning av hur mycket det kostar att satsa på den offentliga sektorn. Men hur skall vi då skaffa de här pengarna? Jo, naturligtvis genom ett expansivt näringsliv.

Herr GÖSTA GUSTAFSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Jag begärde ordet närmast av den anledningen att Göteborg också nämndes i sammanhanget. Först vill jag emellertid säga att jag har upplevt det så att det var Ernst Wigforss som införde de ekonomiska principer som vi nu jobbar efter när det gäller att skapa sysselsättning. Jag skall emellertid inte gå närmare in på det utan koncentrerar mig till frågor som i någon mån berör Göteborg.

Vi som verkat i länsarbetsnämnd och i fackliga sammanhang och framför allt vi som har jobbat med Länsplanering 74 har funderat litet över den här frågan. Vad som är särskilt markant för Göteborg är att kommunen odiskutabelt är den störste arbetsgivaren med närmare 40 000 anställda. Vad som framför allt saknas i Göteborg är samordning och planering. Varje år får vi från AMS anslag som i vanlig ordning fördelas till olika verksamheter. Från kommunen får man ofta höra att det mest handlar om att få hand om pengarna och inte så mycket om vad man skall göra för dessa pengar.

Vi har i Göteborg de speciella tätortsproblemen. Ungdomarna är där anonyma på ett helt annat sätt än ungdomar på mindre orter är. Anonymiteten är besvärlig, vilket gör att man måste koppla de praktiska åtgärderna med en viss form av uppsökande verksamhet.

Beträffande den motion som har nämnts här har vi funderat över varför man motionerar till sig själv. En förklaring som jag själv kan tänka mig är att de borgerliga partierna är splittrade i denna fråga. För att då få klart besked om var borgerligheten står motionerar man till sig själv.

Fredagen den
19 mars 1976

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten*

Det är bara att läsa texten i motionen, där det bl. a. står att olika styrelser och nämnder bör få i uppdrag att göra vissa saker. Där finns alltså inte något som helst konkret förslag. Jag tolkar det så att det är ett allvarligt uttryck för borgerlig splittring, vilket har fått oerhörda konsekvenser för ungdomarna i Göteborg. Det är en allmän principlöshet, man är handlingsförlamad.

Vad som behövs framöver är bl. a. vad Fackliga centralorganisationen har föreslagit, nämligen inrättandet av särskilda arbetsgrupper. Från Fackliga centralorganisationen har också föreslagits att ett särskilt kommunalråd utses som håller i trådarna. Det sammanfaller med vad LO har sagt i sitt yttrande när det gäller länsplaneringen och sysselsättningen, att kommunerna på ett helt annat sätt än f. n. måste ta det sysselsättningspolitiska ansvaret vid den kommunala planeringen av verksamheten. Jag har själv ofta funnit att kommunerna resonerar som så att detta inte är någonting som angår oss. Det anser jag vara en kortsiktig ekonomisk politik. Om vi kan klara sysselsättningen för ungdomarna får vi nämligen igen det – inte omedelbart i rena pengar via skatterna utan på längre sikt, för när det gått så långt att man blir i behov av slutenvård, då blir man verkligen dyr för samhället.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet i den här debatten, eftersom först statsministern och sedan min bankkamrat herr Gösta Gustafsson i Göteborg har tagit upp sysselsättningssituationen i Göteborg. Jag skulle vilja påminna om några grundläggande fakta.

Arbetslösheten i Göteborg är *för närvarande* inte ett så stort problem. Situationen är den att det inför framtiden är mera oroväckande.

Jag har påpekat att antalet varsel om arbetsnedläggelser har femdubbplats på några år. Vi känner väl till situationen vid varven, och vi känner till utvecklingen när det gäller NK-Turitz. Det gör att vi har anledning att med oro se på möjligheterna att framöver få nya arbetstillfällen i Göteborg.

Vi har från folkpartihåll på Göteborgsbanken här i riksdagen vid upprepade tillfällen – i motioner och senast i en enkel fråga till arbetsmarknadsministern Bengtsson – frågat vilka åtgärder man är beredd att vidta för att komma till rätta med den för framtiden oroväckande arbetsmarknadssituationen i Göteborgsregionen. De svar vi har fått har varit magra. Statsmakterna har t. ex. varit beredda att hjälpa till att omstrukturera sysselsättningen, så att vi finge mer av arbetstillfällen inom lättare industri och förvaltning och relativt mindre av arbetstillfällen inom den tunga industrin. Människorna i Göteborgsområdet är oerhört beroende av några få företag för sin sysselsättning – SKF, Volvo och varven svarar för 40 å 50 % av arbetstillfällena.

Det är mot den bakgrunden man skall se förslaget från den liberala ledningen i Göteborg om en ungdomsgaranti. Denna struktur på näringslivet i Göteborg leder till särskilt stora svårigheter för dem som

---

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslösheten*

är nyttillträdande på arbetsmarknaden – kvinnor som varit hemma en tid och vill gå tillbaka till yrkeslivet samt ungdomar. Jag tycker då att det finns anledning att påminna om vad arbetsmarknadsministern sade här i kammaren den 19 februari i år: "Kommunalmännen själva kan inte sitta med armarna i kors och bara ropa på 'pappa staten' då det gäller att skaffa sysselsättning." Det var väl något av ett uttryck för att arbetsmarknadsministern och regeringen inte har så mycket att komma med när det gäller konkreta åtgärder för att hjälpa ungdomar och kvinnor i Göteborgsområdet till arbete. Inom parentes sagt föreslog arbetsmarknadsministern i ett TV-program kort därefter Göteborgs kommunalmän att höja skatten. Det var väl ett olycksfall i arbetet, eftersom finansministern ju har träffat en överenskommelse med kommunerna att dessa får höja skatten bara med en krona under två år. Göteborg har höjt debiteringen med en krona. Men i och för sig kan man väl tillåta även ett statsråd att ibland göra en sådan lapsus. Jag utgår emellertid ifrån att det i detta fall är herr Strängs och inte herr Bengtssons linje som gäller.

Men om regeringen anser att staten nu inte har någonting mera att erbjuda när det gäller sysselsättningen i Göteborgsområdet och att de kommunala instanserna måste ta sin del av ansvaret, då borde man väl vara glad över att det har tagits ett initiativ. Jag förstår inte varför herr Gösta Gustafsson i Göteborg talar om att man är handlingsförlamad. Det är ju sedan man fått bevis för att regeringen har så litet att komma med när det gäller att hjälpa till med sysselsättningen för ungdomen som det tagits ett initiativ i Göteborg. Jag förstår inte varför man inte från socialdemokratisk sida, när man efterlyst kommunala initiativ på sysselsättningsområdet, med glädje välkomnar förslaget från folkpartiledningen i Göteborgs kommun om en särskild ungdomsgaranti.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Den här Göteborgsdebatten är intressant från många synpunkter. Herr Molin, som är statsvetenskapare, borde fråga sig om det inte är något av en statsvetenskaplig innovation att en kommunal ledning i stället för att direkt vidta åtgärder lägger fram en motion mot sig själv i sitt fullmäktige. Det är helt fascinerande. Tänk om jag skulle motionera här i stället för att lägga fram propositioner? Jag föreställer mig att detta är en märklig statsvetenskaplig innovation.

Det finns en sak till i Göteborgsfallet, som jag vill ta upp. Jag tar ett mycket enkelt exempel. Jämför Borlänge och Göteborg. Herr Molin sade att arbetslösheten inte var något större problem i Göteborg. Men det är ändå 1 500 ungdomar som är arbetslösa. Jag tycker att det är något av ett problem. Det lilla Borlänge har inte mer än tiondelen av Göteborgs befolkning. I Göteborg finns det ofantligt många fler arbetslösa. Men Borlänge kommun hade i februari ordnat mer än dubbelt så många praktikjobb som Göteborgs kommun – det visar statistiken – trots att man bara har tiondelen av befolkningen och mycket mindre arbets-

Fredagen den
19 mars 1976

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten*

löshet, därför att man systematiskt grep sig an detta. Jag tog upp den här frågan för jag tycker att herrar Eriksson i Arvika och Ahlmark var litet överborna i sina skildringar av folkpartiets insatser. Det är bara ett objektivt konstaterbart faktum att man i Göteborg var väldigt sent ute och släpade långt efter de progressiva kommunerna i landet med att ta itu med problemet. Men sedan vill jag gärna tillägga att jag är väldigt glad om man nu kommer i gång med detta – det är fint.

Det finns ytterligare en tankegång när det gäller Göteborg, nämligen att staten gör ingenting, här får kommunen klara problemen. En fascinerande tanke om man tittar på varvskrisen. Det är så lätt att stå här och beskylla oss för att vara dogmatiker, för socialiseringsiver och jag vet inte allt, men inte var det av några dogmatiska skäl som staten gick in i varvsindustrin i Göteborg. Inte var det så. Det var för att dessa företag höll på att ramla samman, och då var staten tvungen att gå in. Det liberala styret har stått och tittat på, och de kapitalistiska tankegångarna har lyst med sin frånvaro. Vi har fått lov att klara problemen på ett praktiskt sätt. Det har staten gjort för Göteborg – inte för begreppet Göteborg, men för människorna, för sysselsättningen och för tryggheten. Om man icke har en slagkraftig stor metallindustri i Göteborgsområdet då ser jag dystert på Göteborgs framtid hur många garantier och ord man än utfärdar. Alltså – gärna med fru af Ugglas ett expansivt näringsliv vare sig det är statligt eller privat. I Göteborg kan vi ta oss en bit till.

Ni går upp och säger det här i riksdagen, och jag förutsätter att man fram till i september får vara beredd på att vad man än talar om så får man höra att centerpartiet och folkpartiet är de som är mest för de mindre företagen.

Jag var uppe i norra Värmland. Där fanns det väldigt många småföretagare. Det var intressant att komma till norra Värmland och se hur småföretagen växt fram, icke som resultat av några garantier, icke som resultat av några fagra ord från riksdagens talarstol om det allmänna värdet av de mindre och medelstora företagen utan därför att staten hade gått in med rejält lokaliseringstöd, byggt fabriker, varit med och gett stöd till maskinerna och varit med och utbildat arbetskraften. Så får vi fortsätta.

Jag träffade på flera småföretagare som sade: "Nu går väl staten in och klarar av varvskrisen i Göteborg?" – "Ja, men vad rör det dig i Fryksdalen?" sade jag. – "Jo, det rör mig alldeles förskräckligt, för mitt företag lever helt på att vara underleverantör till varven. Om det är så att varven brakar samman hjälper det inte vilket lokaliseringstöd och vilka avdrag på arbetsgivaravgiften och vilka speciella förmåner man får, för då rasar min marknad," blev svaret.

Det här är ju vardagligt och enkelt. Jag tror att det är ofruktbart när ni håller på att spela ut mindre och medelstora företag mot varandra. Det är naturligt att staten skall hjälpa de minsta mest – det gör vi. Men vi spelar inte ut dem som produktionsfaktorer mot varandra.

Så kan vi alltså lära oss: I en demokrati skall en majoritet handla

– inte motionera mot sig själv, för då tappar man en massa tid. Man skall greppa problemen på det vardagliga sätt som Gösta Gustafsson i Göteborg gjorde. FCO i Göteborg har gjort en jättefin insats för att driva fram den borgerliga majoriteten till handling. Jag gratulerar dem till den. Nu kom ju handlingen, och det gratulerar jag Göteborg till – det är bra. Det tog lång tid men det ser ut att komma i gång.

Ibland måste staten gå in i storindustrin som vi gjorde i Göteborg för att klara regionen, och det är också ett stöd för de små företagen. Detta om Göteborg.

Fru af Ugglas! Om någon går upp och säger att vi behöver ett expansivt näringsliv som bas för den offentliga sektorn så håller jag med. Den delen av fru af Ugglas förkunnelse är alldeles korrekt. Jag har bara läst igenom artikeln, och det är vad de amerikanska konservativa säger, vad det amerikanska näringslivet säger, att satsar man bara på näringslivet så löser sig problemen. Det är bra, och det tycker jag att vi skall göra, men det räcker inte. Det är alltså en betingning mellan näringslivet och den offentliga sektorn som bas för näringslivet. Man vet att det expansiva näringslivet klarar icke arbetslösheten. Därtill behövs en mycket mer förfinad aktiv politik, där den arbetskraftsintensiva offentliga sektorn är helt avgörande. Då får man lov att betala det. Det är klart att om man frågar: Är du för arbete åt alla? så ställer de flesta upp och säger att det är de. Men då får man inte föra en överbudspolitik som ni har lanserat på er galeja i vår och lova alla möjliga bidrag och alla möjliga skattesänkningar, för då finns det ingenting kvar i kassorna för att bygga ut den offentliga sektorn, som kan ge de gamla den vård de behöver och som kan ge ungdomarna de jobb som de behöver.

Jag har varit fasligt ekumenisk. Jag är nästan beredd att utropa: Var helst en åsling finns osv., men jag tvekar att göra det efter att ha lyssnat på herr Åsling.

Det är inte riktigt på det sättet att det är någon skillnad i konjunkturbedömningen. Den internationella konjunkturen är på väg upp, och det är glädjande, men det tar tid innan detta slår igenom inom sysselsättningen – dessvärre – i de länder som berörs av uppgången. Därför måste vi hålla ut och släss för sysselsättningen och hålla den uppe, trots att sysselsättningen under det närmaste halvåret icke kommer att stiga särskilt mycket ute i världen. Tyvärr!

Sedan var det ett förskräckligt klagande över att luften skulle ha gått ur socialdemokraternas sysselsättningspolitik. Fördelen med vår sysselsättningspolitik är att den aldrig har gett sig upp i de där högre luftlagren, där centerns luftiga löften kretsar omkring. Vi har aldrig gått den där vägen och sagt att det skall vara 400 000 nya jobb och på frågan: Hur? inte ha något svar. Och det är dikterat av ett slags respekt för människorna. Gå till en tjänsteman på Eriksberg i Göteborg och meddela honom att centern vill ha 400 000 nya jobb. Vad säger det honom? Inte ett dyft. Han vill ha svar på frågan: Hur blir det för mig? Sysselsättningsproblemen är klara och alldagliga.

Fredagen den
19 mars 1976

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten*

Här görs alla möjliga analyser med siffror och allt. All right! Men jag har sagt: Jag låser mig icke för siffror.

Alla resurser som vi kan mobilisera skall sättas in för att trygga jobben och för att öka jobben. Sedan kan vi visa resultaten. Det är ju en ofantlig styrka för oss att vi icke deltog i auktionen i förra valrörelsen om de hundratusen jobben. Vi stod emot den frestelsen. Det hade varit så lätt att säga: Vi skall klara 150 000 nya jobb. Vi sade: Vi skall klara så många jobb vi kan. Vi klarade 200 000. Och nu står vi starka, för vi lovade ingenting preciserat. Men vi gjorde mycket mer än ni i centern med era löften som ni inte kunde backa upp med åtgärder. Vi skall fortsätta på vårt sätt. Det är bara att säga ärligt till människorna att skall vi kunna öka sysselsättningen behöver vi energi. Det finns ingen väg utan den. Annars får vi inte det där expansiva näringslivet som man pratar om. Skall vi bygga ut den offentliga sektorn kostar det pengar, och det påverkar alltså skattenivån och utrymmet för privat konsumtion. Skall vi klara regionerna måste vi gå in med stödåtgärder, vare sig det gäller en gammal expansiv region som Göteborg, som kommer i svårigheter med varven, eller en region som alltid har haft svårt med sysselsättningen som Norrbotten, där det krävs stora industriinvesteringar, eller i hela glesbygden, där man lever under problemen. Där får vi gå in med lokaliseringsstödet och hela det batteri av åtgärder som vi har att tillgripa.

Det säger mycket mer än att räkna upp siffror. Detsamma gäller egentligen ungdomsproblemen också – för att sluta ekumeniskt. Det här är mitt sista inlägg i debatten.

Jag vill hålla fast vid det här programmet därför att det är riktigt. Det här går inte att klara bara med regeringsåtgärder. Problemen är inte om vi kommer en månad eller tre månader senare med en viss procentuell ökning av statsbidraget för en viss åtgärd. Vi har ett helt batteri av åtgärder. Men detta är åtgärder som vi ställer till förfogande. Det beror på den enskilda kommunen, det enskilda företaget, den enskilda fackföreningen, folkrörelsen eller tjänstemannaorganisationen om dessa åtgärder kommer att utnyttjas eller ej. Vill de inte står vi maktlösa. Självfallet!

Därför hoppas jag att detta att ge jobb åt ungdomen – åt de unga pojkarna och unga flickorna – är ett område där vi kan känna ett gemensamt ansvar, en förpliktelse till handling, i alla delar av vårt land, på alla områden av näringsliv och förvaltning. Det gäller någonting som är så oerhört viktigt som att värna om de ungas människovärde och framtidstro.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Det har tagits många exempel från Göteborg i denna debatt. Statsministern tog ett sista exempel när han undrade vad tjänstemannen på Eriksberg, som ville ha ett besked, skulle få för besked. Han måste väl dess värre få beskedet att han om några år inte har ett jobb på Eriksberg, därför att det varvet skall läggas ned.

Vad jag har sagt är att sysselsättningsläget inom Göteborgsregionen hittills har varit relativt hyggligt, alltså att antalet arbetslösa är något lägre än inom riket i dess helhet, men att läget för framtiden är mer oroande, bl. a. på grund av förändringarna inom den tyngre industrin. Det är klart att vi inom Göteborgsregionen kommer att vara beroende även framdeles av en slagkraftig tung industri, men vad vi från folkpartiet vid upprepade tillfällen, i motioner år efter år, har sagt är att vi måste komplettera en slagkraftig tung metallindustri med annan typ av företagsamhet och då bl. a. förvaltning. Där har vi inte fått något stöd från regeringen eller från statsmakterna i övrigt. Jag kan påminna om att man nu föreslår att en kammarrättsavdelning skall flyttas från Göteborg – men någon ny förvaltning har man inte samtidigt att erbjuda.

Det har sagts i utvärderingen av länsplaneringarna att regeringen är nöjd med den dämpning av tillväxten av storstadsområdena som skett. Samtidigt har man då uppmanat kommunalmännen att inte sitta med armarna i kors. Arbetsmarknadsministern råkade lägga till att han tyckte att man skulle höja kommunalskatten. Jag utgår från att detta uttalande från arbetsmarknadsministern – som jag sade i mitt förra inlägg – var ett olycksfall i arbetet. Statsministern bestred inte det. Jag utgår från att den delen av arbetsmarknadsminister Bengtssons anförande inte var avsedd att tas på allvar. Det har, glädjande nog, heller inte kommunalmännen gjort.

Däremot har de kommunala instanserna i Göteborg tagit upprepade initiativ för att komma till rätta med sysselsättningssvårigheterna, framför allt för ungdom. Man har beslutat inrätta ett stort antal nya praktikplatser i den egna kommunala förvaltningen, och man har lagt förslag om en kommunal ungdomsgaranti.

Jag förstår inte varför man från socialdemokratiskt håll är så sur över att det har tagits sådana här initiativ i Göteborg. Är det därför att en folkpartiledad kommun har visat sig mer handlingskraftig än socialdemokratiskt ledda kommuner? Statsministern förde ett resonemang om en statsvetenskaplig innovation, som jag inte skall gå in på, eftersom han inte är kvar här. Men även om det var en sådan: Var det något fel med en statsvetenskaplig innovation, som leder till att bl. a. ungdomar i Göteborgsområdet får fler arbetstillfällen? Jag tycker att det initiativ som har tagits i Göteborg när det gäller att komma till rätta med sysselsättningen framför allt för ungdomen är någonting efterföljansvärt. Jag tycker att andra kömmuner i landet, vilka partier som nu än leder dessa kommuner, skulle följa det Göteborgsinitiativet.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Statsministern har ju lämnat kammaren. Jag vill därför bara ta upp en punkt där jag tycker att hans agitation inte bör stå oemotsagd, eftersom herr Palme åker land och rike runt och upprepar det oavbrutet. Statsministerns version av vår näringspolitik är att folkpartiet skulle spela ut stora företag mot små företag, att vi på något sätt skulle

Fredagen den
19 mars 1976

---

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten*

ogilla stora företag därför att vi älskar små företag.

Ingenting kan vara mera felaktigt. Gång på gång har vi från folkpartiet visat att bjässarna i näringslivet är nödvändiga, framför allt för exporten, bytesbalansen och den ekonomiska tillväxten. För vår ställning som industrination gör de största företagen väldiga insatser.

Därför har vi år efter år varit med om kraftiga satsningar också på stora företag, nu senast via AP-fonderna, fastän vi i det sammanhanget ställer ett antal krav för användningen av de pengarna. Vi inser vad de företagen betyder också för mindre företag som är deras underleverantörer. Vi har dessutom framfört ett krav på att investeringsavdragen skulle fördubblas från den 15 mars, vilket inte minst skulle komma att gälla en rad större företag. Vi förlorade tyvärr genom lottens utslag på den punkten.

Men vad vi har lagt till är att det måste vara *balans* i näringspolitiken. Vi behöver inte bara stora företag. Om det är så att mindre företag är beroende av stora företag, är det också på motsatt sätt: de stora företagen är beroende av att det finns starka och livskraftiga småföretag. Framför allt för tryggheten och sysselsättningen i stora regioner och för jobben för hundratusentals människor måste vi satsa mer på de mindre och medelstora företagen.

Därför är det allvarligt att under förra året två småföretag per dag köptes upp av privata eller statliga investmentbolag eller av något storföretag. Därför kommer folkpartiet också att arbeta för att vi skall öka framtidstron bland mindre företag och bland människor med goda produktidéer.

Det sker inte med hot om förstärkning av företag eller av hela branscher. Det kräver – som jag sade i den finanspolitiska debatten – positiva åtgärder av det slag vi begär för att lätta kostnadstrycket, för att hjälpa företagen att klara finansieringen och för att minska blankettraseriet och krånglet.

Herr ÅSLING (c):

Herr talman! Eftersom statsministern lämnat kammaren skall jag in-skränka mig till att något summera debatten.

Jag kan instämma i statsministerns yttrande att det för att lösa ungdomsarbetslösheten behövs rejäla insatser från kommuner och från företag. Över huvud taget måste arbetsmarknadens parter samverka. Förutsättningen för att denna samverkan skall ge full effekt är dock att olika typer av arbetsgivare får samma reella möjligheter att erbjuda ungdom arbete.

Vad jag har talat för här tidigare och vad centern har arbetat för i skilda sammanhang – och det är en målsättning i centerns näringspolitiska program – är att ge de mindre företagen en reell chans att arbeta på samma villkor i näringslivet som större företag. Statsministerns påståenden tidigare i debatten att sådana förhållanden skulle föreligga är faktiskt inte korrekta. Vi har ju de senaste dagarna upplevt en skattedebatt

som på sitt sätt klart illustrerar hur egenföretagare och småföretagare är diskriminerade och vilka svårigheter de över huvud taget har att uppnå konkurrenslikställighet i näringslivet.

För att uppnå samma förutsättningar för små och stora företag behövs det en ny näringspolitik. Det behövs en målsättning bakom planeringen och inte bara improvisation. Som vi nu sett har regeringens åtgärder en benägenhet att komma för sent och vara felaktigt inpassade i konjunkturförloppet. Det är därför vi i vårt näringspolitiska program också har ställt upp ett sysselsättningspolitiskt mål. Det är de 400 000 nya jobb som är en förutsättning för att vi skall kunna erbjuda människor samma chans och samma rätt till arbete oavsett bostadsort. Det är i och för sig ingen unik målsättning – LO:s och det socialdemokratiska arbetarpartiets näringspolitiska grupp angav samma målsättning i sitt förslag till näringspolitiskt program 1974, och SSU:s ordförande Lars Engqvist har också varit inne på samma tanke nyligen. Över huvud taget är det här ett krav med en bred förankring, och det är ett mysterium varför regeringen lägger ned sådan möda på att förneka det befogade i människors rätt till arbete oavsett bostadsort.

Herr GÖSTA GUSTAFSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Med storleksordningen när det gäller industrin förhåller det sig så, att Metall i Göteborg är den största avdelningen i landet och jag tror också den största metallavdelningen i Europa, med 40 000 medlemmar, varav närmare 30 000 är verksamma.

Men det räcker alltså inte att bara se på Metall. Det är inte industrin i och för sig, ens om man lägger till andra industribranscher, som är det väsentliga för Göteborg, utan handel, sjöfart och service dominerar fortfarande sysselsättningen i Göteborg. Det vill jag säga därför att detta också har med framtiden att göra.

I övrigt har vi från de fackliga organisationerna och från det politiska parti jag tillhör – socialdemokraterna – krävt att åldringsvården skall byggas ut. Vi har naturligtvis också i vanlig ordning stött kraftigt på om barnomsorgen, och vi har motionerat om att kommunen bör ha representation i de större företagens styrelser. Vi har inte vunnit gehör för detta, men vi kommer naturligtvis att fortsätta att slåss för det.

Jag begärde ordet egentligen för att än en gång ställa frågan varför man motionerar här. Vad är det som hindrar Göteborgs borgerliga majoritet att genomföra de krav man har motionerat om? Jag kan inte tänka mig att någon socialdemokrat skulle gå emot en garanti för att ungdomen får arbete. Därför måste jag dra den slutsatsen att de borgerliga är djupt oeniga. Då kan man säga att folkpartiet åtminstone har visat sin vilja att göra något, medan det vad beträffar de övriga borgerliga partierna i Göteborg bara är kosmetik.

Fredagen den
19 mars 1976

*Om åtgärder mot
ungdomsarbetslös-
heten*

Herr NILSSON i Tvärålund (c):

Herr talman! Bara några ord till slut som summering! Statsministern är ju inte här, och även om några andra socialdemokrater är kvar är väl ändå inte stimulansen att debattera längre lika stor.

Efter vad jag kunnat finna har statsministern inte haft några erinringar mot det exempel som jag anfört för att visa att socialdemokraterna gång efter annan, i år liksom tidigare, inte har stigit på tåget när de borde ha gjort det. Statsministern säger att socialdemokraterna inte lovar någonting utan att man gör så gott man kan. Man åstadkom 100 000 nya jobb år 1974. Ja, det gjorde man, men priset är att på två år har statskulden till utlandet ökat med 20 miljarder kronor. Man hade kunnat undvika åtskilligt av den skulden, om man hade följt centerns alternativa förslag, som socialdemokraterna när det begav sig ansåg vara omöjligt att acceptera – omöjligt nämligen att åstadkomma 100 000 nya arbetstillfällen under 1974.

Statsministern tog också upp ett försvar för sysselsättningen. Han tyckte att det var enkelt, lättförståeligt och i och för sig onödigt. Jag instämmer i detta. För vår del är vi helt på det klara med att bland det mest olönsamma och inhumana i samhället är att människor måste gå arbetslösa.

Statsministern sade att staten naturligtvis hjälper de minsta. Det var ett påstående rakt ut i luften utan något bevis eller någon motivering. Jag bestrider att socialdemokraternas politik innebär detta i fråga om småföretagen. Jag hänvisar till konjunkturpaketet, motioner, reservationer och debatter här i riksdagen.

Herr talman! Med detta, som är mitt sista inlägg i denna debatt, uttalar jag än en gång förhoppningen att statsministerns slutord, där han sade att olika förslag som innebär förbättringar för arbetslös ungdom skulle prövas, den här gången verkligen innehåller en realitet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Anmälades och bordlades

Proposition

1975/76:119 om godkännande av överenskommelse mellan Sverige och
Canada om utlämning

§ 7 Anmälades och bordlades

Motioner

1975/76:2258 av herr *Molin*

med anledning av propositionen 1975/76:128 om utbildningsbidrag för
doktorander m. m.

1975/76:2259 av herr *Ekinge*

1975/76:2260 av herr *Sjönell*

med anledning av propositionen 1975/76:109 om anslag till Aktiebolaget
Atomenergi för budgetåret 1976/77, m. m.

§ 8 Anmälan om interpellationer

Anmälades och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 18 mars

1975/76:155 av herr *Strindberg* (m) till herr statsministern om ökad frihet för de baltiska folken, m. m.:

Estniska demokratiska rörelsen och Estniska nationella fronten riktade 1972 en vädjan till Förenta nationerna om stöd för återupprättandet av ett självständigt Estland inom de gränser som fastställdes genom freden i Tartu 1920. Denna vädjan nådde den fria världen först 1974. En liknande vädjan dagtecknad den 23 december 1974 nådde FN i början av 1975. Samma önskemål om och strävan efter frihet och nationellt oberoende finns det inom de andra baltiska staterna. Dessa strävanden bör mötas med förståelse av alla fria nationer, inte minst av de stater som skrivit under slutdokumentet från Helsingforskonferensen och därvid förbundit sig "att främja och uppmuntra ett verkligt utövande av medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala, kulturella och de andra rättigheterna och friheterna, ---". Detta dokument har bl. a. under-tecknats av Sovjetunionen.

Förhållandena inom de f. d. fria staterna Estland, Lettland och Litauen har kommit att bli alltmer uppmärksammade. Till detta bidrog inte minst förra årets uppmärksammade rättegångar i Tallinn liksom Amnesty Internationals rapport angående behandlingen av politiska fångar i Sovjetunionen. Av rapporten framgår bl. a. hur man där genom användande av olika kemiska preparat söker bryta ned de internerades motståndskraft. Genom den s. k. Sacharovtribunalen i Köpenhamn liksom genom Andrej Sacharovs nobelföredrag, uppläst av hans maka vid nobelfesten i Oslo förra året, framkom också hur människor förföljs för sin tros skull.

Ända sedan 1950-talet har riksdagen vid flera tillfällen behandlat frågan om det dubbla medborgarskap som gäller för tidigare medborgare i Estland, Lettland och Litauen liksom för deras barn. Förutom sitt svenska medborgarskap är de även påtvingade sovjetiskt medborgarskap, och detta kan i olika sammanhang vålla de berörda olägenheter, som vi från svensk sida bör söka lösa genom ett energiskt arbete för att på diplomatisk väg nå en överenskommelse med Sovjetunionen om att person som tidigare varit sovjetisk medborgare vid erhållande av svenskt medborgarskap automatiskt befrias från det sovjetiska.

Inför statsministerns förestående besök i Sovjetunionen hemställer jag därför att till statsministern få ställa följande frågor:

1. Avser statsministern att vid sina samtal med de ryska ledarna taga upp frågan om ökad frihet för folken i Estland, Lettland och Litauen?

2. Avser statsministern att söka påverka de ryska ledarna för att åstadkomma en mänskligare behandling av politiska fångar i Sovjetunionen?

Nr 87

Fredagen den
19 mars 1976

---

*Anmälan av
interpellationer*

Fredagen den
19 mars 1976

*Anmälan av
interpellationer*

3. Vilka åtgärder avser statsministern vidtaga för att på diplomatisk väg söka lösa problemet med det s. k. dubbla medborgarskapet?

1975/76:156 av herr *Wijkman* (m) till herr statsministern om tillämpningen i Sovjetunionen av Helsingforsavtalets bestämmelser:

Den 1 augusti 1975 undertecknade herr statsministern tillsammans med 34 andra stats- och regeringschefer slutdokumentet för konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK), det s. k. Helsingforsavtalet. Statsministern har mot bakgrund av ESK sagt att "i historiens ljus kan det gångna året komma att framstå som ett märkesår". Samtidigt måste man ha klart för sig att dokumentet inte är någon absolut garanti vare sig för genuin säkerhet eller konstruktivt samarbete inom Europa. De problem som behandlades av konferensen försvann inte från sinnevärlden i och med att slutdokumentet undertecknades.

Sveriges officiella hållning illustreras av slutorden i utrikesdepartementets sammanfattning och bedömning av konferensen: "Avspänningsprocessen är förvisso inte någon för framtiden given trend i Europa. Den kommer för att bestå och fördjupas att kräva fortsatta ansträngningar från alla staters sida inom regionen. Som en riktlinje och ram för det fortsatta samarbetet har slutdokumentet från konferensen om säkerhet och samarbete i Europa sin kanske största betydelse."

De frågor jag avser rikta till statsministern avser framför allt resultaten i den "tredje korgen", dvs. frågan om vidgade mänskliga kontakter och informations spridning. Den tredje korgen utgjorde alltifrån ESK-arbetets start en nagel i ögat på öststaterna. Den tredje korgen tillkom på väststaternas initiativ, och varje detalj i denna är resultatet av hårt arbete från samma staters sida.

När öststaterna efter långa förhandlingar slutligen accepterade vissa delar i den s. k. tredje korgen sågs detta som en betydelsefull framgång i väst, så även i Sverige. Statsministern framhöll sålunda i samband med avtalets undertecknande att "det är en vinning att i slutdokumentet kunnat inskrivas vissa principer som berör också de inre förhållandena i de deltagande staterna. Skyddet av de mänskliga rättigheterna har accepterats som en med andra principer jämställd norm för internationellt umgänge. Det innebär ett erkännande att flagranta övergrepp mot dessa rättigheter inte kan undgå att påverka avspänningsklimatet. Överenskommelser har nåtts om förbättrade mänskliga kontakter över gränserna och bättre tillgång till information från andra länder."

Tyvärr har våra förhoppningar i anslutning till den tredje korgen ej infriats. Öststaterna, och framför allt Sovjetunionen, har gjort föga för att leva upp till avtalets paragrafer. Bortsett från en ytterst blygsam uppmjukning i sovjetmyndigheternas attityd gentemot i Moskva stationerade västjournalister har ingenting gjorts för att främja vidgade mänskliga kontakter eller informationsutbyte över nationsgränserna. Sovjetunionen och övriga öststater har i praktiken helt enkelt struntat i de delar av

Helsingforsavtalet som rör dessa frågor.

Av de olika paragraferna i den s. k. tredje korgen är en särskilt viktig, frågan om familjeåterförening.

Tiotusentals europeiska familjer lever splittrade alltsedan krigsslutet. Många familjer är skilda åt på grund av att enskilda familjemedlemmar – av rädsla för politisk förföljelse i sina resp. hemländer – flytt till västvärlden. I dylika fall har sovjetmyndigheterna – och som regel även övriga kommuniststater i öst – benhårt vägrat medverka till en återförening för dessa familjer. Låt mig ta två aktuella exempel:

– Igor Berukshtis är en 42-årig rysk musiker som för tolv år sedan hoppade av under en musikturné i Japan. Han befinner sig nu i Sverige.

Igor Berukshtis har de senaste tio åren kämpat för att återförenas med sin familj – sin fru Vera Birulina och sin 15-åriga dotter Katja. Sovjetmyndigheterna har hela tiden vägrat Igors familj utresetillstånd. Helsingforsavtalet har inte påverkat Sovjets inställning.

– Det för den svenska opinionen mest kända exemplet på Moskvas ovilja att tillmötesgå kraven på mänsklig behandling av landets medborgare är fallet Agapov. Valentin Agapov befinner sig sedan november 1974 i Sverige. Hans 36-åriga fru Ludmila Agapova, hans 11-åriga dotter Lilia och hans mor befinner sig i Sovjet.

Vid ett besök i Helsingborg 1974 råkade Agapov komma några steg efter en grupp sjömän från det fartyg han arbetade på, vilka befann sig på permission i land. Valentin Agapov hade stannat upp framför en radioaffär där han tittade på en fotbollsmatch. Vid återkomsten blev han delgiven misstanke om flyktförsök.

Valentin Agapovs budskap är kort men tydligt.

”Jag insåg den minimala chansen att försvara mig. För mig återstod därför ingen annan möjlighet än att hoppa av i Sverige och här begära politisk asyl, vilket också beviljats mig av de svenska myndigheterna. När jag beslöt hoppa av i Sverige måste jag lämna min familj i Kaliningrad i Moskva, min hustru, min dotter och min gamla mor.

Efter mitt avhopp i Sverige har min hustru Ludmila, som även hon är ingenjör, blivit avskedad från sin anställning utan möjlighet att få något nytt jobb. Min familj i Sovjet utsätts för förföljelser av myndigheterna och kallas ’Släktingar till landsförrädare’. Brevväxlingen omöjliggörs. Endast telefonförbindelse är tillåten. Familjens ansökningar om utresetillstånd till Sverige har ej mottagits.”

Nu lever Agapovs familj i misär. Alla saker av värde är redan sålda. Det återstår bara moderns pension på 57 rubel att leva på. Grannarna i hyreshuset skriker oförskämdheter till familjen. En granne har berättat för Ludmila Agapova att han lovats en ny lägenhet av ryska hemliga polisen om han ser till att ösa oförskämdheter över Ludmila Agapova. Dessutom har han gått med på att avlyssningsapparaturlinmonterats i hans lägenhet som ligger vägg i vägg med familjen Agapovs.

Den 11-åriga flickan Lilia utsätts för organiserad mobbning från sina lärare. Valentin Agapovs gamla mor försökte skaffa ett jobb men måste

Fredagen den
19 mars 1976

*Anmälan av
interpellationer*

sluta efter två veckor på grund av den oförsämda och fientliga attityd hon möttes av.

Om allt detta berättade Ludmila Agapova i telefon till sin make Valentin den 15 september 1975. Ludmila Agapova sade emellertid att sovjetmyndigheterna nu tillåtit familjen att inlämna ansökan om utrese-tillstånd till Sverige, men de varnade henne att familjen inte bör ha några förhoppningar att visa kommer att beviljas.

Herr statsministern skall besöka Moskva under tiden 5–9 april. Jag förutsätter att statsministern i samband med besöket får tillfälle att för de sovjetiska ledarna klargöra hur en bred svensk opinion ser på avspänningspolitiken och speciellt frågorna om vidgade mänskliga kontakter över gränserna.

Mot bakgrund av vad som anförts i interpellationen anholder jag om kammarens tillstånd att till herr statsministern framställa följande frågor:

1. Vilken är statsministerns kommentar till Sovjetunionens underlåtenhet att hittills följa Helsingforsdokumentets bestämmelser när det gäller vidgade mänskliga kontakter över gränserna?
2. Är statsministern mot bakgrund av sovjetmyndigheternas ovillighet att medverka till återförening av splittrade familjer – dokumenterad bl. a. i fallet Agapov – beredd att inför kammaren redovisa vilka åtgärder som kan vidtagas från svensk sida för att förmå Sovjetunionen att respektera de i Helsingforsdokumentet angivna principerna för familjeåterförening?

1975/76:157 av herr *Börjesson* i Falköping (c) till herr socialministern om den uppsökande verksamheten inom socialvården:

Det åligger kommunerna enligt lag att bedriva en uppsökande verksamhet bland sina invånare för att se till att de som är i behov av särskild omvårdnad också får komma i åtnjutande av den. Enligt det tillägg i socialhjälpslagen som 1968 års riksdag beslutade skall kommunerna fortlöpande hålla sig underrättade om individuella behov och verka för att dessa blir tillgodosedda, antingen genom kommunens egna åtgärder eller genom insatser av annan huvudman.

Efter de ca 8 år som förflutit sedan lagen om denna uppsökande verksamhet från kommunernas sida beslutades av riksdagen har det förkommit uppgifter som visar att verksamheten på sina håll inte fungerar enligt de intentioner som låg bakom lagen.

I en del fall har kommunerna allttjämt svårigheter att över huvud taget komma i gång, i andra fall framgår att trots aktiv verksamhet resultaten inte är så goda. Många kommuner brottas med ekonomiska svårigheter, som leder till att denna så viktiga verksamhet inte kan fullgöras enligt lagstiftarnas intentioner. Ett ökat statligt ekonomiskt stöd till landets primärkommuner är erforderligt med hänsyn till det relativt stora ekonomiska åtagande som en väl fungerande social omvårdnad kräver.

Det förekommer trots allt att vissa åldringar och handikappade bor i nära nog fullständig isolering. Detta inträffar inte bara i glesbygder

utan dess värre också i tätorter där anonymiteten bidrar till isoleringen. I samband med att t. ex. åldringar hittats döda i sina lägenheter har det visat sig att sociala myndigheter över huvud taget inte känt till vederbörande. Han eller hon har – i likhet med många andra äldre människor med något slag av handikapp – dragit sig för att själv söka den hjälp som hade behövts. På grund av bristfällig uppsökande verksamhet har vederbörandes behov av speciell omvårdnad inte tillgodosetts.

Med stöd av det anförda vill jag till herr socialministern ställa följande fråga:

Har någon utvärdering företagits av effekterna i fråga om lagen om den uppsökande verksamheten från kommunernas sida och, om så inte är fallet, är statsrådet beredd att göra en sådan?

§ 9 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 19 mars

1975/76:284 av herr *Magnusson* i Kristinehamn (vpk) till herr jordbruksministern om undersökningarna av vattenföroreningen i Vänern:

Vid en sammankomst i Karlstad med Värmländska ingenjörsföreningen påtalade en representant för naturvårdsverket den kärva ekonomiska situationen när det gäller undersökningsarbetet i Vänern. Han menade att det är ytterst tvivelaktigt om man kan genomföra de program som är planerade. I dessa ingår undersökningarna av Kattfjorden och Åsfjorden, de mest förorenade delarna av Vänern.

Mot bakgrunden av Vänerns allvarliga föroreningssituation och den betydelse ett snabbt fullföljande av undersökningarna i detta sammanhang har vill jag till herr jordbruksministern rikta följande fråga:

Tänker statsrådet vidta åtgärder för att ekonomiskt garantera Vänerundersökningarnas planerade genomförande?

1975/76:285 av herr *Ångström* (fp) till fru statsrådet Hjelm-Wallén om bibehållande av ettårig hemteknisk kurs inom gymnasieutbildningen:

I många glesbygdskommuner är en 1-årig hemteknisk kurs den enda gymnasiala utbildningen. För ungdomar i dessa kommuner är denna utbildning på hemorten en ytterst värdefull och populär utbildning, men enligt den nya skolplaneringen skall den hemtekniska utbildningen på andra orter än gymnasieorterna upphöra. I Västerbotten kommer den hemtekniska utbildningen bl. a. att upphöra i Norsjö, Sorsele och Åsele.

Med anledning av det anförda ber jag få ställa följande fråga till fru statsrådet Hjelm-Wallén:

Vill statsrådet medverka till att 1-åriga hemtekniska kurser även i fortsättningen kan anordnas i glesbygdskommuner som inte har annan gymnasial utbildning och där underlag och intresse finns för denna utbildning?

På hemställan av herr förste vice talmannen beslöt kammaren kl. 13.51 att ajournera sina förhandlingar till kl. 16.00, då bl. a. de till dagens bordläggning anmälda utskottsbetänkandena väntades föreligga.

§ 10 Förhandlingarna återupptogs kl. 16.00 under ledning av fru tredje vice talmannen.

§ 11 Anmäldes och bordlades

Proposition

1975/76:160 om nya grundlagsbestämmelser angående allmänna handlingars offentlighet

§ 12 Anmäldes och bordlades

Skatteutskottets betänkanden

1975/76:39 med anledning av motion om ändrade gränsbelopp för beskattning av dödsbo som handelsbolag

1975/76:40 med anledning av motioner om avdrag för bilresor till och från arbetet m. m.

1975/76:41 med anledning av motioner ang. beskattningen av vissa samfälligheter, m. m.

1975/76:42 med anledning av motioner om den allmänna arbetsgivaravgiften m. m.

Justitiekammarens betänkanden

1975/76:26 med anledning av propositionen 1975/76:100 såvitt gäller anslag till polishus m. m.

1975/76:27 med anledning av propositionen 1975/76:100 såvitt gäller anslag till polisväsendet jämte motioner

Lagutskottets betänkanden

1975/76:13 med anledning av motion om kostnaden för hävande av omyndighetsförklaring

1975/76:15 med anledning av propositionen 1975:104 med förslag till ny bokföringslag m. m. och propositionen 1975/76:100, såvitt avser bokföringsnämnden, jämte motioner

Utrikesutskottets betänkanden

1975/76:10 med anledning av Nordiska rådets svenska delegations berättelse om rådets första extra session 1975

1975/76:11 med anledning av propositionen 1975/76:115 om godkännande av ändring i EFTA-konventionen

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1975/76:26 med anledning av motion om rätt till sjukpenning för intagen
i ungdomsvårdsskola

1975/76:27 med anledning av motioner om beräkning av sjukpenning

Nr 87

Fredagen den
19 mars 1976

Socialutskottets betänkande

1975/76:29 med anledning av motioner om tillsättning av s. k. AT-tjänster samt fördelning av läkartjänster mellan olika verksamhetsområden

Kulturutskottets betänkanden

1975/76:31 med anledning av propositionen 1975/76:97 med förslag till lag om gemensamt nattvardsfirande mellan svenska kyrkan och andra kristna samfund i landet

1975/76:33 med anledning av propositionen 1975/76:100 såvitt gäller bidrag till kulturprogram inom föreningslivet m. m. och bidrag till de handikappades kulturella verksamhet jämte motioner

Trafikutskottets betänkande

1975/76:19 med anledning av propositionen 1975/76:100 såvitt avser anslaget till Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m. jämte motioner

§ 13 Anmäldes och bordlades

Motioner

1975/76:2261 av herr *Gustavsson* i Alvesta *m. fl.*

1975/76:2262 av herr *Jonsson* i Mora *m. fl.*

1975/76:2263 av herr *Lidgard* *m. fl.*

1975/76:2264 av herr *Pettersson* i Västerås *m. fl.*

1975/76:2265 av herr *Westberg* i Ljusdal

med anledning av propositionen 1975/76:113 om ändring i brottsbalken m. m.

1975/76:2266 av herr *Korpås* *m. fl.*

1975/76:2267 av herrar *Oskarson* och *Strindberg*

1975/76:2268 av herr *Strindberg*

med anledning av propositionen 1975/76:134 med förslag om förmåner för värnpliktiga m. fl. samt ändringar i värnpliktslagen, civilförsvarslagen och familjebidraglagen

1975/76:2269 av fru *Johansson* i Hovmantorp och fru *Lundblad*

med anledning av propositionen 1975/76:137 om omdisponering av allmänna barnhusets tillgångar

1975/76:2270 av herr *Enlund* *m. fl.*

1975/76:2271 av herrar *Lundgren* och *Andersson* i Lycksele

med anledning av propositionen 1975/76:142 om upplysning i alkohol- och tobaksfrågorna och om anslag till hälsovårdsupplysning, m. m.

1975/76:2272 av herr *Korpås m. fl.*

med anledning av propositionen 1975/76:143 om vissa anslags- och organisationsfrågor rörande försvaret

---

*Anmälan av
interpellation*

1975/76:2273 av fru *Ingvar-Svensson m. fl.*

med anledning av propositionen 1975/76:144 med förslag om beaktande av det s. k. ingångsvärdet i samband med statligt bostadslån för ombyggnad av flerfamiljshus

§ 14 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 19 mars

1975/76:158 av herr *Hovhammar* (m) till herr försvarsministern om anbudskonkurrensen vid flyttningar åt statliga verk:

Den 29 oktober 1974 interPELLERADE jag om vilka åtgärder finansministern ämnade vidta för att öka anbudskonkurrensen vid för statstjänstemännen kostnadsfria bohagstransporter, detta i anledning av det monopolavtal som slutits på regeringens uppdrag mellan riksrevisionsverket och Freys Express. Den 26 november samma år svarade finansministern att avtalet med Freys Express skulle sägas upp och att den gällande ordningen för upphandling skulle omprövas.

Avtalet sades upp och anbud infordrades från flera firmor. Den 11 december 1975 slöt byggnadsstyrelsen (KBS) å regeringens vägnar ett ettårigt avtal med AB Förenade Möbeltransportörer (FMT). Detta företag skall under 1976 ombesörja de statliga bohagstransporterna. Senare har det framkommit att FMT till 50 % ägs av det statliga Freys Express och använder Freys Express lokaler samt hyr de flesta tjänsterna av Freys Express.

I 17 § avtalet mellan KBS och FMT står dessutom att "förhandlingar om eventuell förlängning av detta avtal ytterligare ett år tas upp mellan KBS och transportören senast under augusti månad 1976". Detta betyder att möjlighet finns att gå förbi ett normalt anbudsförfarande och åter ge monopol på de statliga bohagstransporterna, trots att det i regerings-skrivelsen anförts att avtalets giltighet bör vara ett år.

Vidare har försvarets materielverk på regeringens uppdrag tecknat avtal med statens järnvägar och Svenska järnvägsföreningen att ombesörja försvarets alla järnvägs-, landsvägs- och numera även närtransporter. Detta betyder att de flesta av de transporter som tidigare ombesörjts av enskilda åkare efter anbudskonkurrens nu helt skall övertas av det statliga Svenska Lastbil AB (Svelast).

I proposition 1975/76:100 bil. 6 och 9 föreslås att ansvaret för viss del av de statliga myndigheternas flyttningar skall överföras från statens transportkontor (STK) till byggnadsstyrelsen. Det system som nu tillämpas efter överenskommelse mellan STK och branschen synes därvid bli ersatt med ett system med avropsavtal. Detta skulle med största sannolikhet åsamka staten stora kostnader samtidigt som risken för monopol även inom detta område är uppenbar.

Mot bakgrund av vad här anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr försvarsministern få ställa följande frågor:

Anser försvarsministern det av statens transportkontor hittills tillämpade systemet med anbudskonkurrens vid de statliga verkens flyttningar tillfredsställande?

Om så är fallet varför föreslås då en övergång från ett system med anbudskonkurrens i varje enskilt fall till ett system med avropsavtal?

§ 15 Kammaren åtskildes kl. 16.01.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 87

Fredagen den
19 mars 1976

---

*Anmälan av
interpellation*